

Ο Νικήτα Χρουστσόφ, ο άνθρωπος που στάθηκε επικεφαλής του σοβιετικού κομμουνιστικού κόμματος και του σοβιετικού κράτους στην περίοδο από τα μέσα της δεκαετίας του '50 ως τα μέσα της δεκαετίας του '60, κυριάρχησε σε όλη αυτή την περίοδο όχι μόνο στη Σοβιετική Ένωση και στον ευρύτερο χώρο του υπαρκτού σοσιαλισμού, αλλά υπήρξε και ένας από τους μεγάλους πρωταγωνιστές —ο μεγαλύτερος ίσως— στις δραματικές πολιτικές εξελίξεις της ίδιας εκείνης περιόδου στη διεθνή σκηνή.

Στην ιστορία της ΕΣΣΔ, ο Χρουστσόφ, έχει περάσει σαν εμπνευστής της πρώτης προσπάθειας αποσταλινοποίησης και της πρώτης απόπειρας δημοκρατικής μεταρρύθμισης του σοβιετικού καθεστώτος, της πρώτης «περεστρόϊκα». Στη διεθνή πολιτική ιστορία έχει περάσει σαν εμπνευστής της ιδέας της «ειρηνικής συνύπαρξης» Ανατολής-Δύσης, που οδήγησε τότε στο πρώτο κύμα της διεθνούς ύφεσης και υποχώρησης των πάγων του ψυχρού πολέμου.

Η καθαίρεση και απομάκρυνσή του από την ηγεσία της ΕΣΣΔ το φθινόπωρο του 1964, ανέκοψε την πολιτική των μεταρρυθμίσεών του και άνοιξε την μπρεζνιεφική περίοδο που σήμερα ονομάζεται «περίοδος τέλματος». Η προσπάθεια όμως δεν πήγε χαμένη. Ξαναζεί σήμερα σε νέες και αληθινά επαναστατικές διαστάσεις στη δεύτερη και μεγάλη «περεστρόϊκα» του Γκορμπατσόφ.

Η περίφημη «Μυστική Έκθεση» του Χρουστσόφ στο 20ό Συνέδριο του ΚΚΣΕ, το συνέδριο που συγκλόνισε τον κόσμο την άνοιξη του 1956, είναι ίσως το συνταρακτικότερο ντοκουμέντο που έχει αφήσει η περίοδος Χρουστσόφ στη σοβιετική ιστορία και είναι επίσης ένα από τα συνταρακτικότερα ντοκουμέντα της παγκόσμιας ιστορίας των μέσων του 20ού αιώνα.

Η «Μυστική Έκθεση» είχε εν τούτοις μείνει αδημοσίευτη στην ΕΣΣΔ επί τριάντα τρία χρόνια. Δημοσιεύθηκε μόλις στις αρχές Απριλίου του χρόνου αυτού στο κομματικό δελτίο του ΚΚΣΕ. Η σημερινή έκδοσή της στα Ελληνικά στη σειρά των Ντοκουμέντων του «Θεμέλιου» γίνεται, λοιπόν, παράλληλα με τη δημοσίευσή της στη Μόσχα.

Νικήτα
Χρουστσόφ
η
«μυστική
έκθεση»

στο 20ο συνέδριο
του Κ.Κ.Σ.Ε.

ΝΙΚΗΤΑ ΧΡΟΥΣΤΣΟΦ

Η «ΜΥΣΤΙΚΗ ΕΚΘΕΣΗ»
ΣΤΟ 20ο ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΤΟΥ ΚΚΣΕ

Η ΠΡΟΣΩΠΟΛΑΤΡΙΑ ΚΑΙ ΟΙ ΕΠΙΖΗΜΙΕΣ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΗΣ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ - ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ - ΣΧΟΛΙΑ

ΛΕΥΤΕΡΗΣ ΜΑΥΡΟΕΙΔΗΣ

© 1989, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΘΕΜΕΛΙΟ
Σόλωνος 84, τηλ. 3608180 - 3602646

ΘΕΜΕΛΙΟ/ΝΤΟΚΟΥΜΕΝΤΑ

<http://allotriosi.wordpress.com/>

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η «μυστική έκθεση» του Χρουστσόφ στο 20ό Συνέδριο του ΚΚΣΕ, που το Φεβρουάριο του 1956 συγκλόνισε τον κόσμο, διατηρεί μέχρι σήμερα αμείωτη την επικαιρότητά της και το πολιτικό της βάρος. Θα 'λεγε κανείς κάτι περισσότερο: Το συνταρακτικό αυτό ντοκουμέντο —αιχμή του δόρατος της πρώτης «περεστρόικα» του Χρουστσόφ— αποκτάει σήμερα, τριάντα τόσα χρόνια από τότε μια νέα καυτή επικαιρότητα, καθώς η Σοβιετική Ένωση ζει τη δεύτερη και μεγάλη περεστρόικα του Γκορμπατσόφ και στο ευρύτερο αυτό πλαίσιο έχει ανάψει μια νέα παθιασμένη συζήτηση γύρω από τον Στάλιν και τον σταλινισμό, τα εγκλήματά του, τις παραμορφώσεις του, τα εκφυλιστικά φαινόμενα της περιόδου εκείνης και τις ρίζες τους.

Η «μυστική έκθεση» του Χρουστσόφ ήταν η πρώτη υπεύθυνη από το βήμα του ανώτατου κομματικού οργάνου του ΚΚΣΕ, όπως είναι το συνέδριό του, καταγγελία των εγκλημάτων που είχε διαπράξει ο Στάλιν εν ονόματι του σοσιαλισμού. Από τα υπεύθυνα χείλη του ηγέτη της ΕΣΣΔ ο κόσμος πληροφορήθηκε τις απάνθρωπες πρακτικές που είχε καθιερώσει ο Στάλιν, την εξόντωση διακεκριμένων κομμουνιστών ηγετών όλων σχεδόν των στενών συνεργατών του Λένιν στην περίοδο πριν, κατά και μετά την Οκτωβριανή Επανάσταση. Την εξαπόλυση αλλεπάλληλων κυμάτων μαζικών συλλήψεων, σκηνοθετημένων δικών και εκτελέσεων χιλιάδων και χιλιάδων αγωνιστών του κόμματος, εξοντώσεις, με διάφορους τρόπους εκατομμυρίων ανθρώπων. Την εφαρμογή φρικτών μεθόδων βασανισμού των συλλαμβανομένων ώσπου να προβούν σε χαλκευμένες ομολογίες για εγκλήματα που δεν είχαν κάνει ποτέ. Το θάνατο ανθρώπων στα χέρια των βασανιστών τους γιατί δε δέχονταν να υπογράψουν τις εκ των

προτέρων συνταγμένες «ομολογίες» τους. Σπαρακτικές επιστολές βασανιζόμενων ανθρώπων προς τον ίδιο τον Στάλιν γραμμένες με την τραγική πίστη ότι ο Στάλιν δεν ήξερε τίποτα από όσα συνέβαιναν στην κόλαση των ανακριτικών γραφείων, ενώ στην πραγματικότητα ήταν ο ίδιος που είχε εμπνευστεί και οργανώσει την κόλαση αυτή, ήταν ο ίδιος που είχε διατάξει τις συλλήψεις και τους βασανισμούς τους, παρακολουθούσε προσωπικά την πορεία των ανακρίσεων τους, και σε πολλές περιπτώσεις έδινε ο ίδιος προσωπικά οδηγίες στους βασανιστές για τις μεθόδους «σωματικού επηρεασμού» που έπρεπε να εφαρμόζουν, είχε ο ίδιος με επίσημα ντοκουμέντα κατακυρώσει και «θεωρητικά» την ανάγκη των σωματικών βασανιστηρίων σε βάρος των ανακρινόμενων.

Σήμερα πια η καταδίκη του Στάλιν και του σταλινισμού θεωρείται στη Σοβιετική Ένωση κοινός τόπος. Ο συγγραφέας Νατάν Έντελμαν γράφει στα Νέα της Μόσχας: «Ο Στάλιν υπήρξε ένας από τους ειδικότερους τυράννους στην ιστορία της ανθρωπότητας». Ο ακαδημαϊκός Σαφάρεβιτς, από τις στήλες του ίδιου περιοδικού υποστηρίζει ότι ο σταλινισμός δεν υπήρξε τυπικό ρωσικό, αλλά «παγκόσμιο φαινόμενο που απλώθηκε σε όλη την περιοχή της γης, από τη Μαδρίτη ως τη Σαγκάη», διατυπώνοντας έτσι ένα πολύ σαφή παραλληλισμό ανάμεσα στο σταλινισμό και το φασισμό στον καπιταλιστικό κόσμο. Αλλά στα μέσα της δεκαετίας του '50, που ο Χρουστσόφ, αποτόλμησε τη δραματική εκείνη καταγγελία των εγκλημάτων του Στάλιν τα πράγματα δεν ήταν τόσο απλά. Χρειάζονταν απροσμέτρητη πολιτική γενναιότητα και εκρηκτικό προσωπικό σθένος για να αποτολμήσει κανείς το εγχείρημα της απομυθοποίησης ενός ηγέτη όπως ο Στάλιν που είχε γίνει θρύλος, που το όνομά του σκόρπιζε κύματα λατρείας αλλά και ρίγη δέους στα εκατομμύρια των ανθρώπων στον απέραντο χώρο του υπαρκτού σοσιαλισμού, καθώς άλλωστε και σ' ολόκληρο το χώρο του διεθνούς κομμουνιστικού κινήματος. Ο Χρουστσόφ έδειξε ότι διέθετε και την πολιτική γενναιότητα και το προσωπικό σθένος για να το αποτολμήσει.

Είναι περίεργο, από μια πρώτη ματιά, το ότι ο Χρουστσόφ κατέγραψε όλο αυτό το καθεστώς της ανομίας, της βίας και του αίματος που αποκάλυψε με τον κρυπτογραφικό, θα 'λεγε κανείς, όρο «προσωπολατρία». Ο τίτλος της περίφημης αυτής μυστικής έκθεσης ήταν: «Η προσωπολατρία και οι επιζήμιες συνέπειές της».

Είναι αναμφισβήτητο ότι το καθεστώς της βίας και της αιματηρής τρομοκρατίας βρισκόταν σε άμεση συνάρτηση με την επιδίωξη εξασφάλισης και εδραίωσης της προσωπικής εξουσίας του Στάλιν, εμφανέστερη έκφραση της οποίας ήταν η καταϊγιστική προβολή του ονόματός του, η «θεοποίηση του» κατά το χαρακτηρισμό του ίδιου του Χρουστσόφ. Αλλά η λατρεία του ηγέτη μιας επανάστασης δε θα ήταν τόσο ανεξήγητο, ούτε πρωτοφανές γεγονός, όταν μάλιστα αναπτύσσεται σε μια καθυστερημένη οικονομικά και πολιτιστικά χώρα, η οποία την ίδια ώρα, αποτελεί στην πραγματικότητα ένα πολιορκημένο φρούριο, περικυκλωμένο από παντού και εκτεθειμένο στις ακατάπαυστες, λυσσαλέες επιθέσεις ολόκληρου του ιμπεριαλιστικού κόσμου. Η λατρεία αυτή δε θα ήταν άλλωστε, αυτή καθαυτή, τόσο απεχθές γεγονός αν δε συνδυαζόταν με το καθεστώς της αυθαιρεσίας και της καταπάτησης κάθε έννοιας δημοκρατίας και ανθρωπισμού.

Η πιθανότερη ερμηνεία της «κρυπτογραφικής» καταγραφής των εγκλημάτων του Στάλιν ως καθεστώτος «προσωπολατρίας», είναι μάλλον το ότι ο Χρουστσόφ θέλησε και με τον τρόπο αυτό να περάσει με τις λιγότερες δυνατές αντιδράσεις το αντισταλινικό μήνυμα της έκθεσης στο ακροατήριό του, αποτελούμενο στη συντριπτική πλειοψηφία του από στελέχη κομματικά, επιλεγμένα από τον Στάλιν και διαπαιδαγωγημένα στο πνεύμα του σταλινισμού. Έτσι άλλωστε πρέπει, μάλλον, να εξηγήσουμε και το γεγονός ότι το κείμενο της έκθεσης βρήκε εκφράσεων και διατυπώσεων-κλισέ, μακρών και συχνά πλατειαστικών, με τη χρησιμοποίηση της φραστικής ρουτίνας που κυριαρχούσε τότε αδιαίρετα στον κομματικό λόγο. Είναι ολοφάνερη η προσπάθεια του Χρουστσόφ να κάνει το κείμενό του όσο το δυνατό

πιο ανεκτό για τους απροετοίμαστους την ώρα εκείνη κομματικούς ακροατές του.

Μια άλλη ερμηνεία είναι ίσως το ότι δεν είχε ξεκαθαρίσει ούτε ο ίδιος ως το τέλος τη φύση των φαινομένων που αποκάλυπτε, δεν είχε ξεπεράσει ούτε ο ίδιος μέσα του τα στερεότυπα που είχαν ριζώσει στη σκέψη ολόκληρου του στρώματος των κομματικών στελεχών την περίοδο εκείνη. Και δεν μπορεί να είναι τυχαίες ορισμένες αντιφάσεις που χαρακτηρίζουν το κείμενο της έκθεσης, το γεγονός, π.χ., ότι ο Χρουστσόφ εξακολουθεί να καταγγέλει τους πολιτικούς αντιπάλους του Στάλιν σαν αντιπάλους του λενινισμού, ανθρώπους που δικαίως είχαν καταπολεμηθεί και διωχτεί από το κόμμα, περιοριζόμενος να καταδικάσει τη φυσική τους εξόντωση από τη στιγμή που «είχαν συντριβεί πολιτικά και ήταν ανίκανοι να βλάψουν πια το κόμμα και την πορεία προς το σοσιαλισμό», όπως τον είχε χαράξει ο Στάλιν, στα χρόνια μετά το θάνατο του Λένιν. Δεν είναι τυχαίο ούτε και το γεγονός ότι ο Χρουστσόφ διαχωρίζει την περίοδο της κυριαρχίας του Στάλιν σε δύο φάσεις: Μία φάση κατά την οποία ο Στάλιν ήταν «καλός» καθώς αγωνιζόταν «για το λενινισμό εναντίον των εχθρών της λενινιστικής διδασκαλίας», και μια δεύτερη φάση κατά την οποία ο Στάλιν ήταν «κακός», πράγμα που τοποθετεί «στα τελευταία χρόνια της ζωής του», όταν ο Στάλιν γινόταν όλο και πιο «δύστροπος», πιο «καχύποπτος», πιο κλεισμένος στον εαυτό του, «απόμακρος από την κολεκτίβα».

Η βασική αντίθεση στη «μυστική έκθεση», ωστόσο, βρίσκεται στο γεγονός ότι αποτελεί από την αρχή ως το τέλος μια προσωπική κριτική προς τον Στάλιν, αφήνοντας έξω από το πεδίο της ανάλυσης το σταλινισμό σαν πολιτικό σύστημα και σαν μοντέλο σοσιαλιστικής κοινωνίας. Μοντέλο που και οι δικές του συχνές μεταρρυθμίσεις άφησαν, άλλωστε, άθικτο στις βασικές του δομές. Γιατί ο Χρουστσόφ γαλουχημένος και ο ίδιος στο σύστημα αυτό, εξακολουθεί και μετά την κριτική του προς τον Στάλιν να θεωρεί το μοντέλο σαν μοναδικά σωστό και αποτελεσματικό, εκ γενετής τέλειο και εξ ορισμού προορισμένο να οδηγήσει στην κοινωνία της ευτυχίας, της δικαιοσύνης

και της αφθονίας· πιστεύοντας, μάλιστα, ότι χωρίς τις προσωπικές αδυναμίες που είχε εμφανίσει ο Στάλιν, θα μπορούσε μέσα σε μερικά χρόνια «να φτάσει και να ξεπεράσει» οικονομικά τις πιο ανεπτυγμένες χώρες του καπιταλιστικού κόσμου και προσδιορίζοντας, άλλωστε, χρονικά την περίοδο αυτή που την τοποθετούσε γύρω στο 1980.

Ο σημερινός σοβιετικός ηγέτης, ο Γκορμπατσόφ, έχει καταλογίσει στον Χρουστσόφ δύο βασικές αδυναμίες: Πρώτο, ότι επιχείρησε να περάσει τις μεταρρυθμίσεις του με τη βοήθεια του παλιού πολιτικού μηχανισμού. Και δεύτερο, ότι οι μεταρρυθμίσεις που επιχείρησε «δεν υποστηρίχθηκαν από μια πλατιά ανάπτυξη των διαδικασιών εκδημοκρατισμού» του συστήματος. Τις θέσεις που κατά βάση διατυπώνει σήμερα ο Γκορμπατσόφ —προχωρώντας άλλωστε στην κριτική ανάλυση και στην επαναστατική μεταρρύθμιση του συστήματος καθεαυτό— τις είχαν διατυπώσει τότε, στην εποχή του 20ού Συνεδρίου ξένοι μαρξιστές, μεταξύ των οποίων και ο ιταλός κομμουνιστής ηγέτης Παλμίρο Τολιάτι, που είχε πει επιγραμματικά: «Κάτι υπάρχει στο σύστημα». Ο Χρουστσόφ, όχι μόνο δε δέχτηκε την άποψη αυτή, αλλά και απάντησε με μια έντονη πολεμική εναντίον του Τολιάτι.

Όλες αυτές οι αντιφατικότητες και όλες οι ελλείψεις στην ανάλυση του Χρουστσόφ δεν αναιρούν ωστόσο την τεράστια σημασία των καταγγελιών και των αποκαλύψεών του, την προσωπική γενναιότητα που χρειαζόταν εκείνη την ώρα για να αποτολμηθεί μια τόσο ανοιχτή και τόσο δραματική καταδίκη των εγκλημάτων του Στάλιν, καταδίκη που συνοδεύτηκε άλλωστε από την απελευθέρωση εκατοντάδων χιλιάδων —ίσως μάλιστα και εκατομμυρίων— ανθρώπων κλεισμένων την ώρα του θανάτου του Στάλιν στα σταλινικά στρατόπεδα συγκέντρωσης. Ο ραγδαίος εκείνος «εξανθρωπισμός» της ζωής που ξεκίνησε επί Χρουστσόφ, το γεγονός ότι παρ' όλα όσα συνέβησαν έκτοτε οι αποτρόπαιες αυτές σταλινικές πρακτικές δεν επαναλήφθηκαν ποτέ πια στη Σοβιετική Ένωση αποτελεί, σίγουρα, υπηρεσία του Χρουστσόφ. Υπηρεσία απροσμέτρητα μεγάλη. Με την έκ-

θεση του Χρουστσόφ έκλεισε οριστικά μία ιστορική φάση.

Πέρα απ' όλα αυτά υπάρχει το επίσης αδιαμφισβήτητο γεγονός ότι ο σπόρος που έριξε ο Χρουστσόφ με την πρώτη εκείνη απόπειρα εξανθρωπισμού του συστήματος δεν πήγε χαμένος. Δίνει τους πλούσιους καρπούς στο έδαφος της σημερινής περεστρόικα, που είναι πολύ αμφίβολο αν θα μπορούσε να ξεκινήσει και να προχωρήσει τόσο τολμηρά, αν δεν υπήρχαν οι καταβολές της περιόδου του Χρουστσόφ, αν το είδωλο του Στάλιν δεν είχε γκρεμιστεί από τον Χρουστσόφ, αν η σοβιετική κοινωνία δεν είχε περάσει εδώ και τριάντα τόσα χρόνια το πρώτο εκείνο θεραπευτικό «σοκ» της «μυστικής έκθεσης» του Χρουστσόφ.

Το κείμενο της «μυστικής έκθεσης» και η δημοσίευσή του στο εξωτερικό έχει τη δική του μικρή ιστορία. Όπως είναι γνωστό το κείμενο αυτό διαβάστηκε από τον Χρουστσόφ στην κλειστή σύνοδο του 20ού Συνεδρίου, στις 14 Φεβρουαρίου, τελευταία ημέρα των εργασιών του Συνεδρίου. Στην κλειστή εκείνη σύνοδο δεν είχαν παραστεί οι αντιπροσωπείες των ξένων κομμουνιστικών κομμάτων που είχαν προσκληθεί να παρακολουθήσουν το Συνέδριο, ούτε καν οι ηγέτες των ξένων κομμουνιστικών κομμάτων. Που πληροφορήθηκαν τα σχετικά με την έκθεση του Χρουστσόφ από τις διαρροές της στα δυτικά δημοσιογραφικά όργανα. Στη Σοβιετική Ένωση το κείμενο αυτό δε δημοσιεύθηκε ποτέ μέχρι σήμερα. Διαβάστηκε τότε σε κλειστές κομματικές συνελεύσεις από αριθμημένα αντίτυπα που μετά την ανάγνωσή τους επιστράφηκαν στην ΚΕ του κόμματος. Το ίδιο ακριβώς έγινε και στην Πολωνία. Και τα μέλη του Ενοποιημένου Πολωνικού Εργατικού Κόμματος ήταν οι μόνοι κομμουνιστές στον κόσμο, πέρα από τα μέλη του ΚΚΣΕ, που είχαν την ευκαιρία να γνωρίσουν άμεσα το αυθεντικό κείμενο. Λέγεται ότι παρ' όλες τις προφυλάξεις της ηγεσίας του πολωνικού κόμματος, το κείμενο διέρρευσε από τη Βαρσοβία στη Δύση, όπου και δημοσιεύθηκε.

Μια πρώτη έκδοση έγινε στην Ουάσινγκτον, στις 4 Ιουνίου 1956, από το Σταίτη Ντηπάρτμεντ. Η έκδοση αυτή μεταφράστη-

κε έκτοτε σε διάφορες γλώσσες, μεταξύ των οποίων και στα ελληνικά, δημοσιευμένη το καλοκαίρι του ίδιου χρόνου στις στήλες της εφημερίδας Ελευθερία. Στη συνέχεια δημοσιεύθηκε σε άλλα δυτικά δημοσιογραφικά όργανα στη Δύση καθώς και στη Γιουγκοσλαβία. Το 1970 εκδόθηκε σε μπροσούρα στο Ζάγκρεμπ της Γιουγκοσλαβίας με πρόλογο του Γιόσιπ Βέρχοβετς, ηγέτη της Ένωσης Κομμουνιστών της Κροατίας, μέλους του Προεδρείου της Κεντρικής Επιτροπής της Ένωσης Κομμουνιστών Γιουγκοσλαβίας. Υπάρχει επίσης μια γαλλική έκδοση του 1970 από τον παρισινό εκδοτικό οίκο Champ Libre. Το περασμένο καλοκαίρι δημοσιεύθηκε στη Βαρσοβία, σε ειδική έκδοση της γνωστής εβδομαδιαίας επιθεώρησης Polityka, ύστερα από άδεια του σοβιετικού κόμματος, η επίσημη μετάφραση που είχε γίνει το 1956 από το αυθεντικό κομματικό κείμενο της έκθεσης.

Στην Ελλάδα, εκτός από την πρώτη εκείνη δημοσίευση στην Ελευθερία, πλατιά αποσπάσματα δημοσιεύθηκαν στην Αυγή σε δυο σειρές αναγνωσμάτων του Α. Μαυροειδή, σχετικά με το 20ό Συνέδριο, το 1976 και το 1981. Το περασμένο καλοκαίρι, η έκθεση δημοσιεύθηκε ολόκληρη στην εφημερίδα Καθημερινή, στη βάση εν μέρει του γιουγκοσλαβικού κειμένου του 1970 και εν μέρει, της Polityka της Βαρσοβίας, καθώς και στην Ελευθεροτυπία στη βάση άλλου γιουγκοσλαβικού κειμένου του 1986.

Το κείμενο του εκδοτικού οίκου «Θεμέλιο» που έχει τώρα στα χέρια του ο αναγνώστης είναι μεταφρασμένο εξ ολοκλήρου από το επίσημο κείμενο της Polityka της Βαρσοβίας, το μοναδικό υπεύθυνο μέχρι σήμερα δημοσιευμένο κομματικό κείμενο.

ΝΙΚΗΤΑ ΣΕΡΓΚΙΕΓΙΕΒΙΤΣ ΧΡΟΥΣΤΣΟΦ

Η προσωπολατρία και οι επιζήμιες συνέπειές της

Η «μυστική έκθεση» στην κλειστή σύνοδο του 20ού Συνεδρίου
του Κομμουνιστικού Κόμματος της Σοβιετικής Ένωσης
στις 14 Φεβρουαρίου 1956

Σύντροφοι,

Στην εισήγηση της Κεντρικής Επιτροπής του κόμματος στο 20ό Συνέδριο, σε πολλές από τις ομιλίες των συνέδρων καθώς και προηγουμένως στις ολομέλειες της Κεντρικής Επιτροπής, έχουν λεχθεί αρκετά πράγματα σχετικά με την προσωπολατρία και τις επιζήμιες συνέπειές της.

Μετά το θάνατο του Στάλιν, η Κεντρική Επιτροπή άρχισε να εφαρμόζει μια πολιτική ουσιαστικής και συνεπούς εξήγησης του γεγονότος ότι είναι απαράδεκτη και ξένη προς το πνεύμα του μαρξισμού-λενινισμού η ανύψωση ενός ανθρώπου, η αναγόρευσή του σε ένα είδος υπερανθρώπου που κατέχει υπερφυσικές ιδιότητες, κατ' ομοίωση του Θεού. Που υποτίθεται πως γνωρίζει τα πάντα, βλέπει τα πάντα, σκέφτεται για λογαριασμό πάντων, μπορεί να κάνει τα πάντα, είναι αλάθητος στη δράση του.

Αυτή η αντίληψη για έναν άνθρωπο, συγκεκριμένα για τον Στάλιν, καλλιεργήθηκε στη χώρα μας για πολλά χρόνια.

Σκοπός της σημερινής έκθεσης δεν είναι η ολόπλευρη αξιολόγηση της ζωής και της δράσης του Στάλιν. Για τις υπηρεσίες του έχουν ήδη γραφτεί αρκετά: βιβλία, μπροσούρες, μελέτες. Είναι γενικά γνωστός ο ρόλος του Στάλιν στην προετοιμασία και τη διεξαγωγή της Σοσιαλιστικής Επανάστασης, στον εμφύλιο πόλεμο, στον αγώνα για την οικοδόμηση του σοσιαλισμού στη χώρα μας. Αυτά τα ξέρουν όλοι. Αυτό που μας ενδιαφέρει τώρα είναι το τεραστίως σημασίας για το κόμμα στο παρόν και στο μέλλον, ζήτημα: Πώς διαμορφώθηκε προοδευτικά η λατρεία προς το πρόσωπο του Στάλιν, λατρεία που σε κάποια φάση έγινε πηγή μιας ολόκληρης σειράς απροσμέτρητα σοβαρών και επικίνδυνων παραβιάσεων των κομματικών αρχών, της

κομματικής δημοκρατίας, της επαναστατικής νομιμότητας.

Δεδομένου ότι δεν κατανοούν όλοι ακόμα τις συνέπειες που απορρέουν στην πράξη από την προσωπολατρία, τη μεγάλη ζημιά που προξένησε η παραβίαση της αρχής της συλλογικής καθοδήγησης στο κόμμα και η συγκέντρωση απροσμέτρητης, απεριόριστης εξουσίας στα χέρια ενός ατόμου, η Κεντρική Επιτροπή του κόμματος θεωρεί απαραίτητο να θέσει υπόψη του 20ού Συνεδρίου του Κομμουνιστικού Κόμματος της Σοβιετικής Ένωσης τα στοιχεία που αφορούν το θέμα αυτό.

Επιτρέψτε μου εν πρώτοις να σας υπενθυμίσω πόσο αυστηρά είχαν καταδικάσει οι κλασικοί του μαρξισμού-λενινισμού κάθε εκδήλωση προσωπολατρίας.

Σε γράμμα του προς τον γερμανό πολιτικό παράγοντα Βίλχελμ Μπλος,¹ ο Μαρξ έλεγε:

«...Με δεδομένη την αντιπάθειά μου προς κάθε λατρεία του ατόμου δεν επέτρεψα ποτέ στη διάρκεια της ύπαρξης της Διεθνούς να ανακοινώνονται τα πολυάριθμα μηνύματα από διάφορες χώρες που επεσήμαιναν υπηρεσίες μου και που με δυσαρεστούσαν. Δεν απάντησα άλλωστε ποτέ στα μηνύματα αυτά και το πολύ-πολύ κατσάδιαζα τους συντάκτες τους. Όταν για πρώτη φορά ο Ένγκελς κι εγώ προσχωρήσαμε στη μυστική εταιρεία των κομμουνιστών θέσαμε τον όρο ότι θα διαγραφεί από το καταστατικό της κάθε τι που θα συνέβαλε στη δεισιδαίμονα υπόκλιση μπροστά στις αυθεντίες. [Ο Λασσάλ² συμπεριφέρθηκε αργότερα κατά τον εντελώς αντίθετο τρόπο].»

Λίγο αργότερα ο Ένγκελς έγραφε:

«Και ο Μαρξ κι εγώ αντιταχθήκαμε πάντα σε κάθε δημόσια εκδήλωση σχετικά με ξεχωριστά άτομα, με μοναδική εξαίρεση τις περιπτώσεις εκείνες που υπήρχε κάποιος σοβαρός λόγος. Υπήρξαμε ακόμη περισσότερο αντίθετοι σε εκδηλώσεις που, κατά τη διάρκεια της ζωής μας, αφορούσαν εμάς προσωπικά».

Είναι γνωστή η παροιμιώδης σεμνότητα του Βλαντίμιρ Ιλίτς Λένιν, μεγαλοφυΐας της επανάστασης. Ο Λένιν υπογράμμιζε πάντα το ρόλο του λαού ως δημιουργού της ιστορίας, τον ηγετικό και οργανωτικό ρόλο του κόμματος σαν ζωντανού, δημιουργικού οργανισμού, καθώς και το ρόλο της Κεντρικής Επιτροπής.

Ο μαρξισμός δεν αρνείται το ρόλο των ηγετών της εργατικής τάξης στην καθοδήγηση του επαναστατικού-απελευθερωτικού κινήματος.

Αποδίδοντας μεγάλη σημασία στο ρόλο των ηγετών και οργανωτών των μαζών, ο Λένιν, ταυτόχρονα, καταδίκασε αμείλικτα κάθε εκδήλωση προσωπολατρίας, καταπολεμούσε αδυσώπητα τις ξένες προς το μαρξισμό απόψεις των εσέρων³ για τον «ήρωα» και το «πλήθος», τις απόπειρες αντιπαράθεσης του «ήρωα» στις μάζες και το λαό.

Ο Λένιν δίδασκε ότι η δύναμη του κόμματος συνίσταται στον ακατάλυτο δεσμό με τις μάζες, συνίσταται στο ότι πίσω από το κόμμα έρχεται ο λαός —οι εργάτες, οι αγρότες και η διανόηση.

«Θα νικήσει και θα κρατήσει την εξουσία [έλεγε ο Λένιν] μόνον εκείνος που πιστεύει στο λαό, εκείνος που θα βαφτιστεί στα νάματα της ζωντανής δημιουργίας του λαού».

Ο Λένιν μιλούσε με υπερηφάνεια για το μπολσεβίκικο κομμουνιστικό κόμμα που το έβλεπε σαν ηγέτη και δάσκαλο του λαού, ζητούσε να τίθενται όλα τα σοβαρότερα ζητήματα υπό την κρίση των συνειδητών εργατών, υπό την κρίση του κόμματός μας. Έλεγε ο Λένιν:

«Πιστεύουμε στο κόμμα, βλέπουμε σ' αυτό το νου, την τιμή και τη συνείδηση της εποχής μας».

Ο Λένιν αντιτάχθηκε πάντα σε κάθε απόπειρα να μειωθεί ή να αποδυναμωθεί ο καθοδηγητικός ρόλος του κόμματος στη δομή του σοβιετικού κράτους. Επεξεργάστηκε τις μπολσεβίκικες αρχές της κομματικής καθοδήγησης και τους κανόνες της κομματικής ζωής, υπογραμμίζοντας ότι θεμελιώδης αρχή της κομμα-

τικής καθοδήγησης είναι η συλλογικότητά της. Από τα προεπαναστατικά ακόμη χρόνια, ο Λένιν αποκαλούσε την Κεντρική Επιτροπή του κόμματος «κολεκτίβα ηγετών», θεματοφύλακα και ερμηνευτή των αρχών του κόμματος.

«Στο διάστημα ανάμεσα στα συνέδρια [έλεγε ο Λένιν] περιφρουρεί και ερμηνεύει τις αρχές του κόμματος η Κεντρική Επιτροπή».

Υπογραμμίζοντας το ρόλο της Κεντρικής Επιτροπής του κόμματος και το κύρος της, ο Βλαντίμιρ Ιλίτς, έλεγε:

«Η Κεντρική μας Επιτροπή διαμορφώθηκε σαν ομάδα στενά συγκεντρωτική και με υψηλό κύρος».

Στη διάρκεια της ζωής του Λένιν η Κεντρική Επιτροπή του κόμματος ήταν η πραγματική έκφραση της συλλογικής καθοδήγησης του κόμματος και της χώρας. Σαν μαχόμενος μαρξιστής επαναστάτης, ο Λένιν υπήρξε πάντα ανυποχώρητος στα θέματα αρχής. Δεν επέβαλε ποτέ με τη βία τις δικές του απόψεις στους συντρόφους του. Προσπαθούσε να τους πείθει, εξηγούσε υπομονετικά στους άλλους τις απόψεις του. Επαγρυπνούσε αμείωτα ώστε να τηρούνται οι νόρμες της κομματικής ζωής, να διαφυλάσσεται το καταστατικό του κόμματος, να συγκαλούνται στις κανονικές προθεσμίες τα συνέδρια του κόμματος και οι ολομέλειες της Κεντρικής Επιτροπής.

Πέρα από όλες τις μεγάλες υπηρεσίες που προσέφερε ο Λένιν για τη νίκη του κόμματός μας και την εφαρμογή στη ζωή των ιδεών του επιστημονικού κομμουνισμού, η διορατικότητά του εκδηλώθηκε επίσης στο ότι επεσήμανε έγκαιρα τις αρνητικές πλευρές του Στάλιν, που οδήγησαν αργότερα σε βαριές συνέπειες. Στη μέρμινά του για τις περαιτέρω τύχες του κόμματος και του σοβιετικού κράτους, ο Β. Ι. Λένιν, έδωσε ένα πέρα για πέρα σωστό χαρακτηρισμό για τον Στάλιν, προειδοποιώντας, ταυτοχρόνα, ότι πρέπει να εξετασθεί το ζήτημα της μετάθεσής του από τη θέση του γενικού γραμματέα, λόγω του ότι ο Στάλιν ήταν στο έπακρο βάνανσος, δεν είχε τη σωστή συμπεριφορά απέναντι

στους συντρόφους, ήταν άνθρωπος με καπρίτσια και έκανε κατάχρηση εξουσίας.

Το Δεκέμβριο του 1922, στο γράμμα του προς το συνέδριο του κόμματος, ο Λένιν έλεγε:

«Ο Σύντροφος Στάλιν που έγινε γενικός γραμματέας, συγκέντρωσε στα χέρια του απεριόριστη εξουσία, και δεν είμαι βέβαιος αν την εξουσία αυτή θα τη χρησιμοποιεί πάντα με περίσκεψη».

Το γράμμα αυτό, κολοσσιαίας σημασίας πολιτικό ντοκουμέντο, γνωστό ως «Διαθήκη» διανεμήθηκε στους αντιπροσώπους του 20ού Συνεδρίου του κόμματος. Το διαβάσατε και χωρίς αμβολία θα το ξαναδιαβάσετε σίγουρα αρκετές φορές ακόμη. Θα σκεφθείτε τα απλά λόγια με τα οποία ο Λένιν εκφράζει τους φόβους του για το κόμμα, το λαό, το κράτος και τη μελλοντική διεύθυνση της κομματικής πολιτικής. Ο Βλαντίμιρ Ιλίτς έλεγε:

«Ο Στάλιν είναι πολύ βάνανσος και αυτή η αδυναμία, εντελώς ανεκτή στο περιβάλλον μας και στις μεταξύ μας, μεταξύ κομμουνιστών σχέσεις, γίνεται ανυπόφορη για το αξίωμα του γενικού γραμματέα. Γι' αυτό προτείνω στους συντρόφους να μελετήσουν καλά τον τρόπο της μετάθεσης του Στάλιν από αυτή τη θέση και της τοποθέτησης σε αυτήν άλλου προσώπου που από όλες τις άλλες απόψεις θα διαφέρει από τον Στάλιν μόνο σε ένα προσόν και συγκεκριμένα: να είναι πιο υπομονετικός, πιο προσιτός, πιο ευγενικός και πιο προσεκτικός προς τους συντρόφους, λιγότερο ιδιότροπος κλπ.».

Γνώση του ντοκουμέντου αυτού έλαβαν οι αντιπρόσωποι στο 13ο Συνέδριο του κόμματος και ασχολήθηκαν με το θέμα της απομάκρυνσης του Στάλιν από τη θέση του γενικού γραμματέα. Οι σύνεδροι τάχθηκαν υπέρ της διατήρησης του Στάλιν στη θέση του, ελπίζοντας ότι θα λάβει υπόψη του τις παρατηρήσεις του Λένιν και ότι θα μπορέσει να κυριαρχήσει πάνω στα ελαττώματα που προκάλεσαν τους σοβαρούς φόβους του Λένιν.

Σύντροφοι,

Το συνέδριο πρέπει να λάβει γνώση δύο ντοκουμέντων που βεβαιώνουν τον χαρακτήρα του Στάλιν όπως τον είχε σκιαγραφήσει ο Λένιν στη διαθήκη του. Πρόκειται για το γράμμα της Ναντιέζντα Κονσταντίνοβνα Κρούπσκαγια⁴ προς τον Κάμενεφ⁵, που ήταν τότε επικεφαλής του Πολιτικού Γραφείου καθώς και το γράμμα του Βλαντίμιρ Ιλίτς προς τον Στάλιν. Σας διαβάζω:

«Λέων Μπορίσοβιτς,

Απ' αφορμή το σύντομο γράμμα που ο Βλαντίμιρ Ιλίτς μου υπαγόρευσε με την άδεια του γιατρού, ο Στάλιν επέτρεψε χθες στον εαυτό του μια βάνουση προσβολή σε βάρος μου. Δεν είμαι χθεσινή στο κόμμα. Στα τριάντα χρόνια της κομματικής μου ζωής δεν άκουσα ποτέ και από κανένα μια αγενή λέξη. Η δουλειά του κόμματος και του Ιλίτς δε με πονάει λιγότερο απ' ό,τι τον Στάλιν. Τον καιρό αυτό χρειάζομαι όσο το δυνατό μεγαλύτερη ψυχραιμία. Το τι πρέπει να κάνω και τι δε πρέπει να κάνω με τον Ιλίτς το γνωρίζω καλύτερα, από οποιοδήποτε γιατρό, γιατί ξέρω τι τον εκνευρίζει και τι όχι. Εν πάση περιπτώσει το ξέρω αυτό καλύτερα από τον Στάλιν.

Απευθύνομαι σε σας και στον Γρηγόρι [εννοεί τον Ζηνόβιεφ⁶] γιατί είστε οι δύο πιο κοντινοί σύντροφοι του Βλαντίμιρ Ιλίτς με την παράκληση να με προστατεύσετε από την σκαιά επέμβαση του Στάλιν στην προσωπική μου ζωή και από τις αποκρουστικές ύβρεις και τις ποταπές απειλές του. Δεν έχω αμφιβολία για το ποια θα είναι η ομόφωνη απόφαση της Επιτροπής Ελέγχου με την οποία ο Στάλιν θεωρεί σωστό να με απειλεί. Στο μεταξύ όμως δεν έχω ούτε τη δύναμη ούτε τον καιρό να χάσω γι' αυτόν τον ακατανόητο καβγά. Είμαι και εγώ μια ανθρώπινη ύπαρξη και τα νεύρα μου είναι τεταμένα στο έπακρο».

Η Ναντιέζντα Κονσταντίνοβνα έγραψε το γράμμα αυτό στις 23 Σεπτεμβρίου 1922. Μερικούς μήνες αργότερα, το Μάρτιο του 1923, ο Λένιν έστειλε στον Στάλιν την ακόλουθη επιστολή.

«Προς τον σύντροφο Στάλιν
Αυστηρά Απόρρητο
Προσωπικό
Αντίγραφο στους σ.σ.
Κάμενεφ και Ζηνόβιεφ

Αξιότιμε σύντροφε Στάλιν!

Είχατε την αγένεια να καλέσετε τη σύζυγό μου στο τηλέφωνο και να τη βρίσετε. Αν και Σας εξέφρασε τη συγκατάθεσή της να ξεχάσει ό,τι ειπώθηκε, παρ' όλα αυτά το γεγονός τούτο έγινε γνωστό στον Ζηνόβιεφ και στον Κάμενεφ. Δε σκοπεύω να ξεχάσω έτσι εύκολα αυτό που έγινε εναντίον μου και είναι περιττό να πω ότι αυτό που έχει γίνει εις βάρος της συζύγου μου το θεωρώ ότι έγινε εις βάρος μου. Γι' αυτό Σας παρακαλώ να σταθμίσετε, αν συμφωνείτε να πάρετε το λόγο σας πίσω και να ζητήσετε συγγνώμη ή αν προτιμάτε να διακοπούν οι σχέσεις μεταξύ μας.

Με εκτίμηση

Λένιν

5 Μαρτίου 1923».

Σύντροφοι, δε θα σχολιάσω τα ντοκουμέντα αυτά. Μιλούν μόνα τους πολύ εύγλωττα. Αν ο Στάλιν μπορούσε να φερθεί με αυτόν τον τρόπο, και ενώ ακόμη ζούσε ο Λένιν, στη Ναντιέζντα Κονσταντίνοβνα Κρούπσκαγια, που το κόμμα τη γνώριζε τόσο καλά και την τιμούσε τόσο πολύ σαν αφοσιωμένο φίλο του Λένιν και δραστήριο αγωνιστή της υπόθεσης του κόμματος από την ίδρυσή του, μπορούμε εύκολα να φανταστούμε πώς συμπεριφερόταν ο Στάλιν απέναντι στους άλλους ανθρώπους. Αυτές οι κακές ιδιότητες του δεν έπαψαν να αναπτύσσονται. Στα τελευταία χρόνια προσέλαβαν ανυπόφορο χαρακτήρα.

Τα κατοπινά γεγονότα έδειξαν ότι οι φόβοι του Λένιν ήταν δικαιολογημένοι. Για ένα διάστημα μετά το θάνατο του Λένιν ο Στάλιν έδειχνε κάποια προσοχή στις συμβουλές του, αργότερα

όμως άρχισε να περιφρονεί τις προειδοποιήσεις του Βλαντίμιρ Ιλίτς.

Αν αναλύσουμε την πρακτική που εισήγαγε ο Στάλιν στη διεύθυνση του κόμματος και του κράτους, αν σκεφτούμε όλα όσα έκανε ο Στάλιν, βλέπουμε καθαρά πως οι φόβοι του Λένιν ήταν σωστοί. Τα ελαττώματα του Στάλιν, που στα χρόνια του Λένιν υπήρχαν μόνο εν σπέρματι, μετατράπηκαν στη διάρκεια των τελευταίων χρόνων σε βαριές καταχρήσεις της εξουσίας από τον Στάλιν, πράγμα που στοίχισε ανυπολόγιστες ζημιές στο κόμμα μας.

Πρέπει να αναλύσουμε σοβαρά και με τον αρμόζοντα τρόπο την υπόθεση αυτή, ώστε να αποκλείσουμε κάθε δυνατότητα να επαναληφθούν με οποιαδήποτε μορφή, αυτά που συνέβησαν στα χρόνια του Στάλιν, για τον οποίο ήταν απολύτως ανυπόφορη η ιδέα της συλλογικότητας στην ηγεσία και στη δουλειά, ο οποίος επέτρεπε στον εαυτό του τη βάνανση βία απέναντι σε κάθε τι που όχι μόνο του αντιτασσόταν, αλλά και του φαινόταν απλώς, με το καπριτσόζικο και δεσποτικό τρόπο σκέψης του, σαν αντίθετο στις αντιλήψεις του.

Ο Στάλιν δε δρούσε με τη μέθοδο της πειθούς, της υπομονετικής δουλειάς με τους ανθρώπους, αλλά με την επιβολή των απόψεών του, με την απαίτηση της απόλυτης υποταγής όλων στη δική του άποψη. Όποιος εναντιωνόταν σ' αυτή ή επιχειρούσε να αιτιολογήσει την ορθότητα της δικής του άποψης, ήταν καταδικασμένος να απομακρυνθεί από την ηγετική κολεκτίβα, εν συνεχεία δε, στην ηθική και φυσική εξόντωση. Αυτό συνέβη ιδιαίτερα μετά το 17ο Συνέδριο του κόμματος, όταν θύματα του δεσποτισμού του Στάλιν έπεσαν πολλοί έντιμοι, δοσμένοι στην υπόθεση του κομμουνισμού, διακεκριμένοι κομματικοί ηγέτες και απλοί κομματικοί αγωνιστές.

Πρέπει να επισημανθεί ότι το κόμμα διεξήγαγε σοβαρή πάλη κατά των τροτσκιστών,* των δεξιών,* των αστών εθνικιστών, ότι εξόντωσε ιδεολογικά όλους τους εχθρούς του λενινισμού. Η ιδεολογική αυτή πάλη διεξήχθη με επιτυχία, στην πορεία της διεξαγωγής της το κόμμα ενδυναμώθηκε και χαλυβδώθηκε ακό-

μη περισσότερο. Εδώ ο Στάλιν έπαιξε θετικό ρόλο.

Το κόμμα διεξήγαγε επίμονο ιδεολογικο-πολιτικό αγώνα εναντίον των ανθρώπων εκείνων, που μέσα στις γραμμές του πρόβαλλαν αντιλενινιστικές θέσεις και εκπροσωπούσαν εχθρική πολιτική γραμμή προς το κόμμα και την υπόθεση του σοσιαλισμού. Ήταν πάλι επίμονη και σκληρή, αλλά απαραίτητη, καθώς η πολιτική γραμμή τόσο του τροτσκιστικού-ζηνοβιφικού μπλοκ όσο και των μπουχαρινικών, οδηγούσε ουσιαστικά στην αποκατάσταση του καπιταλισμού, στην συνθηκολόγηση απέναντι στον παγκόσμιο καπιταλισμό. Ας φαντασθούμε προς στιγμήν το τι θα συνέβαινε, αν στην περίοδο του 1928-29 επικρατούσε η γραμμή της δεξιάς παρέκκλισης, ο προσανατολισμός προς την «αραχνούφαντη εκβιομηχάνιση», προς τον κουλάκο κλπ. Δε θα είχαμε την πανίσχυρη βαριά βιομηχανία, δε θα είχαμε τα κολχόζ, θα μέναμε άοπλοι και απροστάτευτοι απέναντι στην καπιταλιστική περικύκλωση.

Να γιατί το κόμμα διεξήγαγε αμείλικτη ιδεολογική πάλη, εξήγησε σ' όλα τα μέλη και στις εξωκομματικές μάζες, σε τι συνίσταται η βλαβερότητα και η απειλή των αντιλενινιστικών ενεργειών της τροτσκιστικής αντιπολίτευσης και των δεξιών ο-πορτουνιστών. Αυτή η τεράστια δουλειά για την εξήγηση της γραμμής του κόμματος έφερε αποτέλεσμα: Τόσο οι τροτσκιστές, όσο και οι δεξιοί οπορτουνιστές απομονώθηκαν πολιτικά, η συντριπτική πλειοψηφία του κόμματος υποστήριξε τη λενινιστική γραμμή, το κόμμα κατόρθωσε να αφυπνίσει και να οργανώσει τις μάζες για την πραγματοποίηση στη ζωή της λενινιστικής γραμμής του, για την οικοδόμηση του σοσιαλισμού.

Πρέπει να επισημανθεί το γεγονός, ότι ακόμη και κατά τη διεξαγωγή της άγριας ιδεολογικής πάλης κατά των τροτσκιστών, των ζηνοβιφικών, μπουχαρινικών και άλλων, δεν εφαρμόστηκαν εναντίον τους ακραία κατασταλτικά μέσα. Η πάλη διεξήχθη στο ιδεολογικό έδαφος. Μετά την παρέλευση όμως μερικών ετών, όταν ο σοσιαλισμός στη χώρα μας είχε κατά βάσιν οικοδομηθεί, όταν οι εκμεταλλεύτριες τάξεις είχαν κατά βάσιν διαλυθεί, όταν η κοινωνική δομή στη Σοβιετική Ένωση

είχε ριζικά μεταβληθεί, η κοινωνική βάση για τις εχθρικές προς το κόμμα πολιτικές κατευθύνσεις και πολιτικούς σχηματισμούς είχε ραγδαία συρρικνωθεί, οι ιδεολογικοί αντίπαλοι του κόμματος είχαν από καιρό συντριβεί πολιτικά, άρχισαν οι διωγμοί εναντίον τους.

Και σ' αυτήν ακριβώς την περίοδο (1935-1936-1937) εισήχθη η πρακτική των μαζικών διωγμών σε κρατικό επίπεδο, αρχικά σε βάρος των αντιπάλων του λενινισμού, των τροτσκιστών, ζηνοβιεφικών, μπουχαρινικών, που το κόμμα είχε από καιρό πολιτικά συντρίψει, στη συνέχεια δε και εναντίον πολλών έντιμων κομμουνιστών, εναντίον εκείνων των στελεχών του κόμματος που είχαν σηκώσει στους ώμους τους τον εμφύλιο πόλεμο καθώς και τα πρώτα και πιο δύσκολα χρόνια της εκβιομηχάνισης και της κολεκτιβοποίησης, που είχαν αγωνιστεί ενεργά κατά των τροτσκιστών και των δεξιών για τη λενινιστική γραμμή του κόμματος.

Ο Στάλιν εισήγαγε την έννοια «εχθρός του λαού». Ο όρος αυτός καταργούσε εκ προοιμίου την ανάγκη οποιασδήποτε τεκμηρίωσης των ιδεολογικών σφαλμάτων του ανθρώπου ή των ανθρώπων εναντίον των οποίων στρεφόταν η πολεμική. Συνεπαγόταν τη χρησιμοποίηση των πιο αποτρόπαιων μεθόδων, κατά παράβαση όλων των κανόνων της επαναστατικής νομιμότητας, σε βάρος καθενός, που δε συμφωνούσε σε κάτι με τον Στάλιν, που ήταν απλώς ύποπτος εχθρικών προθέσεων, που είχε απλώς συκοφαντηθεί. Η έννοια «εχθρός του λαού» απέκλειε κατά βάσιν αυτή καθαυτή τη δυνατότητα οποιασδήποτε ιδεολογικής πάλης ή διατύπωσης απόψεων σε τούτο ή εκείνο το πρόβλημα, ακόμα και πρακτικής φύσεως. Σαν κεφαλαιώδης και ουσιαστικά μοναδική απόδειξη ενοχής θεωρούνταν, ενάντια σε όλους τους κανόνες της κοινωνικής επιστήμης του δικαίου, η «ομολογία» του ίδιου του κατηγορουμένου, «ομολογία» που, όπως έδειξε αργότερα ο έλεγχος, εξασφαλιζόταν με μέσα φυσικής βίας σε βάρος του κατηγορουμένου.

Τούτο οδήγησε στην ωμή παραβίαση της επαναστατικής νομιμότητας, στην εξόντωση πολλών, εντελώς αθώων ανθρώπων

που στο παρελθόν είχαν αγωνιστεί για τη γραμμή του κόμματος.

Πρέπει να επισημανθεί, εξάλλου, ότι και σε βάρος ανθρώπων που είχαν πράγματι αντιταχθεί στη γραμμή του κόμματος, πολύ συχνά δεν υπήρξαν σοβαροί λόγοι που να δικαιολογούν τη φυσική τους εξόντωση. Η φόρμουλα «εχθρός του λαού» εισήχθη ακριβώς για να καταστεί δυνατή η φυσική εξόντωση τέτοιων ανθρώπων.

Είναι γνωστό ότι πολλοί άνθρωποι που αργότερα εξοντώθηκαν σαν «εχθροί του λαού», τον καιρό που ζούσε ο Λένιν είχαν δουλέψει μαζί του. Μερικοί από τους ανθρώπους αυτούς, επίσης, τον καιρό που ζούσε ο Λένιν είχαν κάνει λάθη, παρά ταύτα όμως, ο Λένιν αξιοποιούσε τη δουλειά τους, τους βοηθούσε να διορθωθούν, επεδίωκε να τους κρατήσει στις γραμμές του κόμματος, τους κρατούσε μαζί του.

Σε συνάρτηση μ' αυτό, οι αντιπρόσωποι στο συνέδριο του κόμματος, πρέπει να λάβουν γνώση ενός μη δημοσιευμένου σημειώματος που έστειλε ο Λένιν προς το Πολιτικό Γραφείο τον Οκτώβριο του 1920. Προσδιορίζοντας τα καθήκοντα της Επιτροπής Ελέγχου, ο Λένιν έγραφε ότι η Επιτροπή αυτή πρέπει να καταστεί πραγματικό «όργανο κομματικής και προλεταριακής συνείδησης».

«Σαν ειδικό καθήκον της Ε[πιτροπής] Ε[λέγχου] πρέπει να της ανατεθεί η βαθιά, εξατομικευτική προσέγγιση, καμιά φορά δε και η ιδιότυπη θεραπευτική αγωγή απέναντι στους εκπροσώπους της λεγόμενης αντιπολίτευσης, που έζησαν ψυχική κρίση λόγω των αποτυχιών τους στη σοβιετική ή κομματική τους καριέρα. Πρέπει να προσπαθήσουμε να τους καθησυχάσουμε, να τους εξηγήσουμε την υπόθεσή τους έτσι όπως γίνεται μεταξύ συντρόφων, να ψάξουμε να τους βρούμε (χωρίς να χρησιμοποιηθεί η μέθοδος της διαταγής) μια τέτοια δουλειά που να ανταποκρίνεται στις ψυχικές τους ιδιότητες, να διατυπωθούν στο σημείο αυτό συμβουλές και οδηγίες από το Οργανωτικό Γραφείο της Κ.Ε. κλπ.»

Όλοι ξέρουν καλά πόσο αδιάλλακτος ήταν ο Λένιν απέναντι στους ιδεολογικούς αντιπάλους του μαρξισμού, απέναντι σ' εκείνους που παρεξέκλιναν από τη σωστή κομματική γραμμή. Ταυτόχρονα όμως, ο Λένιν, όπως αποδεικνύει και το ντοκουμέντο που σας διάβασα, όπως αποδεικνύει ολόκληρη η πράξη του στην ηγεσία του κόμματος, απαιτούσε την όσο το δυνατόν βαθύτερη κομματική προσέγγιση του προβλήματος των ανθρώπων που παρουσίαζαν ταλαντεύσεις ή και αποκλίσεις από την κομματική γραμμή, που όμως ήταν δυνατό να οδηγηθούν ξανά στο δρόμο της κομματικότητας. Ο Λένιν συμβούλευε να διαπαιδαγωγούνται με υπομονή οι άνθρωποι αυτοί χωρίς τη χρησιμοποίηση ακραίων μέσων.

Σε τούτο εκφραζόταν η σοφία του Λένιν σε σχέση με τους ανθρώπους, στη δουλειά με τα στελέχη.

Εντελώς διαφορετική στάση απέναντι στους ανθρώπους χαρακτήριζε τον Στάλιν. Στον Στάλιν ήταν εντελώς ξένα τα λενινιστικά χαρακτηριστικά: Η υπομονετική δουλειά με τους ανθρώπους, η επίμονη και επίπονη διαπαιδαγώγησή τους, η ικανότητα να φέρνει κοντά του τους ανθρώπους όχι από το δρόμο της βίας, αλλά της ιδεολογικής επίδρασης από την πλευρά ολόκληρης της κολεκτίβας. Ο Στάλιν απορρίπτοντας τη λενινιστική μέθοδο της πειθούς και της διαπαιδαγώγησης, πέρασε από τις θέσεις της ιδεολογικής πάλης στο δρόμο της διοικητικής βίας, στο δρόμο των μαζικών διωγμών, στο δρόμο της τρομοκρατίας. Δρούσε σε όλο και ευρύτερη κλίμακα και όλο και πιο επίμονα μέσω των ποινικών οργάνων, καταπατώντας συχνά όλες τις υπάρχουσες νόρμες ηθικής καθώς και τους σοβιετικούς νόμους.

Η αυθαιρεσία του ενός ατόμου ενθάρρυνε επίσης και έκανε δυνατή την αυθαιρεσία άλλων. Οι μαζικές συλλήψεις και εκτοπίσεις πολλών χιλιάδων ανθρώπων, οι εκτελέσεις χωρίς δίκη και κανονική ανάκριση, δημιουργούσαν καθεστώς αβεβαιότητας, φοβίας, ακόμη δε και απόγνωσης.

Δε συνέβαλε τούτο, φυσικά, στη συσπείρωση των γραμμών του κόμματος και όλων των στρωμάτων του εργαζόμενου λαού. Αντίθετα, οδηγούσε στην εξόντωση, στην απομάκρυνση από τις

γραμμές του κόμματος τίμιων, αλλά άβολων για τον Στάλιν κομματικών στελεχών.

Το κόμμα μας αγωνίστηκε για την εφαρμογή στη ζωή των λενινιστικών σχεδίων οικοδόμησης του σοσιαλισμού. Ήταν αγώνας ιδεολογικός. Αν στη διάρκεια αυτού του αγώνα διαφυλάσσονταν οι λενινιστικές αρχές, αν συνδυαζόταν επιδέξια η εμμονή στις αρχές με μια βαθιά και στοργική στάση απέναντι στους ανθρώπους, αν αντί να απωθούνται και να χάνονται, γινόταν προσπάθεια να προσελκύονται οι άνθρωποι προς το μέρος μας, είναι βέβαιο πως δε θα φτάναμε σ' αυτή τη σκαιά καταπάτηση της επαναστατικής νομιμότητας, στη χρησιμοποίηση μεθόδων τρομοκρατίας σε βάρος πολλών χιλιάδων ανθρώπων. Θα εφαρμόζονταν τότε έκτακτα μέτρα μόνο απέναντι σε ανθρώπους που είχαν πράγματι διαπράξει εγκλήματα ενάντια στο σοβιετικό σύστημα.

Ας θυμηθούμε μερικά ιστορικά γεγονότα.

Στις παραμονές της Οκτωβριανής Επανάστασης δύο μέλη της Κεντρικής Επιτροπής —ο Κάμενεφ και ο Ζηνόβιεφ— αντιτάχθηκαν στο λενινιστικό σχέδιο της ένοπλης εξέγερσης. Κάτι περισσότερο; Στις 18 Οκτωβρίου δημοσίευσαν στη μενσεβίκικη εφημερίδα *Νόβαγια Ζιζν*¹⁰ δήλωση σχετικά με την προετοιμασία της ένοπλης εξέγερσης από μέρους των μπολσεβίκων, δηλώνοντας ότι αυτοί θεωρούν την εξέγερση τυχοδιωκτισμό. Με την πράξη τους αυτή οι Κάμενεφ και Ζηνόβιεφ αποκάλυψαν στους εχθρούς την απόφαση της ΚΕ για την εξέγερση, για την οργάνωση της εξέγερσης στο πιο κοντινό διάστημα.

Τούτο ήταν προδοσία της υπόθεσης του κόμματος, της υπόθεσης της επανάστασης. Ο Β. Ι. Λένιν έγραψε σχετικά μ' αυτό: Ο Κάμενεφ και ο Ζηνόβιεφ αποκάλυψαν στον Ροτζιάνκο¹¹ και στον Κερένσκι¹² την απόφαση της Κεντρικής Επιτροπής του κόμματός τους, για την ένοπλη εξέγερση. Και έθεσε στην ΚΕ ζήτημα διαγραφής του Ζηνόβιεφ και του Κάμενεφ από το κόμμα.

Και όμως, μετά τη Μεγάλη Σοσιαλιστική Οκτωβριανή Επανάσταση, στους Ζηνόβιεφ και Κάμενεφ ανατέθηκαν ηγετικές θέσεις. Ο Λένιν τους ανέθεσε την εκτέλεση εξαιρετικά υπεύθυ-

νων εντολών του κόμματος, τους προώθησε στην ενεργό δράση στα κορυφαία κομματικά και σοβιετικά όργανα. Είναι γνωστό ότι ο Ζηνόβιεφ και ο Κάμενεφ διέπραξαν τον καιρό που ζούσε ο Λένιν και πολλά άλλα σοβαρά λάθη. Στη Διαθήκη του ο Λένιν επεσήμαινε ότι «το οκτωβριανό επεισόδιο των Ζηνόβιεφ και Κάμενεφ δεν ήταν, προφανώς, τυχαίο». Αλλά δεν έθεσε ζήτημα σύλληψης και πολύ περισσότερο εκτέλεσής τους.

Ή ας πάρουμε για παράδειγμα τους τροτσκιστές. Σήμερα, όταν έχει περάσει πια μια αρκετά μεγάλη ιστορική περίοδος, μπορούμε να μιλούμε για την πάλη με τους τροτσκιστές εντελώς ήρεμα και να αναλύουμε το θέμα αυτό με αρκετή αντικειμενικότητα. Πριν απ' όλα, γύρω από τον Τρότσκι βρίσκονταν άνθρωποι που δεν προέρχονταν καθόλου από αστικούς κύκλους. Ένα μέρος απ' αυτούς ανήκε στην κομματική διανοήση, ενώ ένα ορισμένο μέρος τους είχε στρατολογηθεί μεταξύ των εργατών. Θα μπορούσε να αναφέρει κανείς πολλούς ανθρώπους που σε κάποια στιγμή προσχώρησαν στους τροτσκιστές, αλλά οι ίδιοι αυτοί άνθρωποι είχαν πάρει ενεργό μέρος στο εργατικό κίνημα πριν από την επανάσταση και στη διάρκεια της ίδιας της Οκτωβριανής Σοσιαλιστικής Επανάστασης, καθώς και στην εδραίωση των κατακτήσεων αυτής της μεγάλης επανάστασης. Πολλοί απ' αυτούς είχαν ξεκόψει από τον τροτσκισμό και είχαν περάσει σε λενινιστικές θέσεις. Υπήρχε τάχα ανάγκη φυσικής εξόντωσης τέτοιων ανθρώπων; Είμαστε βαθιά πεπεισμένοι πως αν ζούσε ο Λένιν, δε θα εφαρμοζόταν αυτό το τόσο ακραίο μέτρο σε βάρος πολλών απ' αυτούς.

Αυτά είναι μερικά μόνο ιστορικά γεγονότα. Μπορεί τάχα να πούμε πως ο Λένιν δεν αποφάσιζε τη λήψη αυστηρότατων μέτρων σε βάρος εχθρών της επανάστασης όταν τούτο ήταν πραγματικά αναγκαίο; Όχι! Αυτό δεν μπορεί να το πει κανείς. Ο Βλαντίμιρ Ιλίτς απαιτούσε την πιο αυστηρή αντιμετώπιση των εχθρών της επανάστασης και της εργατικής τάξης, και όταν ήταν αναγκαίο κατέφευγε σε τέτοια μέσα χωρίς οίκτο. Θυμηθείτε, π.χ., την πάλη του Λένιν κατά των εσέρων οργανωτών των αντισοβιετικών εξεγέρσεων, κατά των αντεπαναστατών κουλάκων

το 1918. Ο Λένιν εφάρμοσε χωρίς τάλαντευση τα πιο αποφασιστικά μέτρα κατά των εχθρών. Ο Λένιν, όμως, κατέφευγε σε τέτοια μέτρα όταν επρόκειτο για πραγματικούς ταξικούς εχθρούς και όχι εναντίον ανθρώπων που κάνουν λάθη, που βρίσκονται σε πλάνη, που με την ιδεολογική επίδραση μπορούν να επανέλθουν ή ακόμη και να μείνουν στην ηγεσία.

Ο Λένιν κατέφευγε σε αυστηρά μέτρα στις πιο αναγκαίες περιπτώσεις, τον καιρό που υπήρχαν οι εκμεταλλεύτριες τάξεις και αντέτασσαν λυσσώδη αντίσταση κατά της επανάστασης, όταν ο αγώνας «ποιος, ποιον» είχε αναπόφευκτα οδηγηθεί στις οξύτερες μορφές του, συμπεριλαμβανομένου και του εμφυλίου πολέμου.

Ο Στάλιν, αντίθετα, προσέφυγε στα πιο ακραία μέσα, σε μαζικούς διωγμούς, όταν η επανάσταση είχε νικήσει, όταν το σοβιετικό κράτος είχε εδραιωθεί, όταν οι εκμεταλλεύτριες τάξεις είχαν πια διαλυθεί και οι σοσιαλιστικές σχέσεις είχαν κυριαρχήσει σε όλες τις σφαίρες της εθνικής οικονομίας, όταν το κόμμα μας είχε στεριώσει και χαλυβωθεί πολιτικά ποσοτικά και ιδεολογικά. Είναι σαφές ότι ο Στάλιν έδειξε σε μια ολόκληρη σειρά περιπτώσεων έλλειψη ανεκτικότητας, βαναυσότητα, κατάχρηση εξουσίας. Αντί να προσπαθεί να αποδεικνύει την ορθότητα της πολιτικής του και να κινητοποιεί τις μάζες, ακολουθούσε δρόμους διωγμών και φυσικής εξόντωσης όχι μόνο πραγματικών εχθρών, αλλά και ανθρώπων που δεν είχαν διαπράξει εγκλήματα κατά του κόμματος και της σοβιετικής εξουσίας. Δεν υπάρχει σε τούτο καμιά σοφία, είναι αποκλειστικά και μόνο δείγμα βάνανυσης δύναμης, πράγμα που ακριβώς ανησυχούσε τον Β. Ι. Λένιν.

Η Κεντρική Επιτροπή μελέτησε πρόσφατα, ιδιαίτερα μετά το ξεσκέπασμα της συμμορίας του Μπέρια,¹³ μια σειρά υποθέσεων που είχε χαλκεύσει η συμμορία αυτή. Αποκαλύφθηκε, με την ευκαιρία αυτή, η απαίσια εικόνα της θηριώδους αυθαιρεσίας που συνδέεται με την απαράδεκτη πρακτική του Στάλιν. Όπως αποδεικνύουν τα γεγονότα, ο Στάλιν, εκμεταλλευόμενος την απεριόριστη εξουσία του, επέτρεπε στον εαυτό του πολλές καταχρήσεις, ενεργώντας για λογαριασμό της Κεντρικής Επιτροπής, χω-

ρίς όμως να ενδιαφέρεται για τη γνώμη των μελών της, χωρίς να ρωτάει ούτε καν για τη γνώμη των μελών του Πολιτικού Γραφείου, χωρίς συχνά να ενημερώνει ούτε το Πολιτικό Γραφείο για αποφάσεις σε σοβαρότατα κομματικά και κρατικά θέματα, που είχε πάρει αυτός προσωπικά.

Μελετώντας το θέμα της προσωπολατρίας πρέπει, πρώτ' απ' όλα, να σταθούμε στη ζημιά που έφερε η προσωπολατρία στα συμφέροντα του κόμματός μας.

Ο Βλαντίμιρ Ιλίτς Λένιν υπογράμμιζε πάντα το ρόλο και τη σημασία του κόμματος στη διεύθυνση του σοσιαλιστικού κράτους των εργατών και αγροτών, καθώς σε τούτο έβλεπε τον κεφαλαιώδη όρο επιτυχούς οικοδόμησης του σοσιαλισμού στη χώρα μας. Επισημαίνοντας την κολοσσιαία ευθύνη του μπολσεβίκου κόμματος ως κυβερνώντος κόμματος στο σοβιετικό κράτος, ο Λένιν διακήρυσσε την ανάγκη της όσο το δυνατό αυστηρότερης τήρησης των κανόνων της κομματικής ζωής, της εφαρμογής των αρχών της συλλογικής καθοδήγησης του κόμματος και του κράτους. Η συλλογικότητα στην καθοδήγηση εκπηγάζει από την ίδια τη φύση του κόμματός μας, κόμματος δομημένου στις αρχές του δημοκρατικού συγκεντρωτισμού.

«Τούτο σημαίνει [έλεγε ο Λένιν] ότι όλα τα κομματικά ζητήματα τα χειρίζονται —άμεσα ή μέσω των αντιπροσώπων τους— όλα τα μέλη του κόμματος με ίσα δικαιώματα και χωρίς καμία εξαίρεση. Προς τούτο όλοι οι υπηρέσιακοί παράγοντες, όλες οι ηγετικές κολεκτίβες, όλα τα κομματικά όργανα είναι αιρετά, λογοδοτούν για τη δράση τους και είναι ανακλητά».

Είναι γνωστό ότι ο Λένιν έδινε το παράδειγμα της αυστηρότητας τήρησης των αρχών αυτών. Δεν υπήρξε σοβαρό ζήτημα για το οποίο να πήρε απόφαση μόνος του χωρίς να ζητήσει τη συμβουλή και την έγκριση της πλειοψηφίας των μελών της Κεντρικής Επιτροπής ή των μελών του Πολιτικού Γραφείου.

Στις πιο δύσκολες για το κόμμα και τη χώρα περιόδους, ο Λένιν θεωρούσε αναγκαία την τακτική σύγκληση συνεδρίων.¹⁴

κομματικών συνδιασκέψεων και ολομελειών της Κεντρικής Επιτροπής του κόμματος, όπου συζητιούνταν όλα τα σοβαρά προβλήματα και παίρνονταν αποφάσεις επεξεργασμένες ολόπλευρα από τις καθοδηγητικές κολεκτίβες.

Ας θυμηθούμε, για παράδειγμα, το 1918, όταν η χώρα αντιμετώπιζε την απειλή επίθεσης από την πλευρά των ιμπεριαλιστών επεμβasiών. Κάτω από τις συνθήκες εκείνες συγκλήθηκε το 7ο Συνέδριο του κόμματος για τη συζήτηση του ζωτικής σπουδαιότητας και μη επιδεχομένου αναβολής ζητήματος της ειρήνης. Το 1919 στη φωτιά του εμφυλίου πολέμου, συγκλήθηκε το 8ο Συνέδριο του κόμματος στο οποίο ψηφίστηκε το νέο Πρόγραμμα του κόμματος, λύθηκαν σοβαρότατα προβλήματα όπως το ζήτημα της στάσης έναντι των βασικών μαζών της αγροτιάς, η οργάνωση του Κόκκινου Στρατού, το ζήτημα της καθοδηγητικής δουλειάς του κόμματος στη δράση των σοβιέτ, της βελτίωσης της κοινωνικής σύνθεσης του κόμματος και άλλα προβλήματα. Το 1920 συγκλήθηκε το 9ο Συνέδριο του κόμματος που χάραξε τα καθήκοντα του κόμματος και της χώρας στο πεδίο της οικονομικής οικοδόμησης. Το 1921, στο 10ο Συνέδριο του κόμματος εγκρίθηκε η Νέα Οικονομική Πολιτική που είχε επεξεργασθεί ο Λένιν και η ιστορική απόφαση «Για την ενότητα του κόμματος».

Στη διάρκεια της ζωής του Λένιν τα συνέδρια του κόμματος διεξάγονταν τακτικά. Κάθε φορά που παρουσιαζόταν ριζική στροφή στην εξέλιξη του κόμματος και του κράτους, ο Λένιν θεωρούσε πρώτ' απ' όλα απαραίτητη την πλατιά συζήτηση στο κόμμα πάνω στα βασικά προβλήματα της εσωτερικής και εξωτερικής πολιτικής, στα προβλήματα της κομματικής και κρατικής οικοδόμησης.

Είναι εξαιρετικά χαρακτηριστικό το γεγονός ότι ο Λένιν απηύθυνε τα τελευταία του άρθρα, τα τελευταία του γράμματα και τις παρατηρήσεις του προς το Συνέδριο του κόμματος, ως προς το ανώτατο κομματικό όργανο. Στα μεταξύ των συνεδρίων διαστήματα, η Κεντρική Επιτροπή ενεργούσε ως κατ' εξοχήν αυθεντική ηγετική κολεκτίβα, τηρώντας αυστηρά τις αρχές του κόμ-

ματος και υλοποιώντας την πολιτική του.

Αυτά συνέβαιναν όσο ζούσε ο Λένιν.

Τηρήθηκαν αυτές οι ιερές για το κόμμα μας αρχές μετά το θάνατο του Λένιν;

Στα πρώτα χρόνια μετά το θάνατο του Λένιν τα συνέδρια του κόμματος και οι ολομέλειες της Κεντρικής Επιτροπής συγκαλούνταν κατά το μάλλον ή ήττον τακτικά. Αργότερα όμως, όταν ο Στάλιν άρχισε να καταχράται όλο και περισσότερο την εξουσία, άρχισε επίσης η βάνανση παραβίαση των αρχών αυτών. Τούτο φάνηκε ιδιαίτερα στη διάρκεια των τελευταίων δεκαπέντε ετών της ζωής του. Μπορεί, μήπως, να θεωρηθεί κανονικό το γεγονός ότι ανάμεσα στο 13ο και 14ο Συνέδριο του κόμματος μεσολάβησαν δεκατρία χρόνια, στη διάρκεια των οποίων το κόμμα μας και η χώρα έζησαν τόσα γεγονότα; Τα γεγονότα εκείνα επέβαλαν επιτακτικά τη λήψη αποφάσεων σχετικά με την άμυνα της χώρας στις συνθήκες του Πατριωτικού Πολέμου και σχετικά με την ειρηνική οικοδόμηση στα μεταπολεμικά χρόνια. Ακόμη και μετά το τέλος του πολέμου, χρειάστηκαν επτά χρόνια για να συγκληθεί συνέδριο του κόμματος.

Είχαν σχεδόν πάψει να συνέρχονται οι ολομέλειες της Κεντρικής Επιτροπής. Είναι αρκετό να λεχθεί ότι στη διάρκεια όλων των χρόνων του Μεγάλου Πατριωτικού Πολέμου δε συνήλθε στην πράξη ούτε μία Ολομέλεια της Κεντρικής Επιτροπής. Είναι αλήθεια ότι έγινε μια προσπάθεια να συγκληθεί η Ολομέλεια της ΚΕ τον Οκτώβριο του 1941, όταν προσκλήθηκαν ειδικά στη Μόσχα τα μέλη της Κεντρικής Επιτροπής απ' όλη τη χώρα, τα οποία όμως περίμεναν επί δύο μέρες το άνοιγμα των εργασιών της ολομέλειας, χωρίς τελικά η Ολομέλεια να συνέλθει. Ο Στάλιν δε θέλησε ούτε καν να συναντηθεί και να συζητήσει με τα μέλη της Κεντρικής Επιτροπής. Το γεγονός αυτό μαρτυρεί πόσο είχε χάσει το ηθικό του ο Στάλιν τους πρώτους μήνες του πολέμου και με πόση ιταμότητα και περιφρόνηση συμπεριφερόταν απέναντι στα μέλη της ΚΕ.

Στην πρακτική αυτή βρήκε την έκφραση της η αγνόηση από

μέρους του Στάλιν των κανόνων της κομματικής ζωής, η κατάπαυση της λενινιστικής αρχής της συλλογικής κομματικής καθοδήγησης.

Η αυθαιρεσία του Στάλιν απέναντι στο κόμμα και την Κεντρική του Επιτροπή εκδηλώθηκε ιδιαίτερα μετά το 17ο Συνέδριο του κόμματος, που συνήλθε το 1934.

Η Κεντρική Επιτροπή, έχοντας στη διάθεση της πολυάριθμα γεγονότα που μαρτυρούν τη σκαιή αυταρχικότητα του Στάλιν απέναντι στα κομματικά στελέχη, συγκρότησε ειδική κομματική επιτροπή υπό την εποπτεία του Προεδρείου, στην οποία ανέθεσε να ερευνήσει σε βάθος με ποιο τρόπο έγιναν δυνατοί οι μαζικοί διωγμοί σε βάρος της πλειοψηφίας των τακτικών και αναπληρωματικών μελών της Κεντρικής Επιτροπής του κόμματος, που είχαν εκλεγεί στο 17ο Συνέδριο του Πανερωσιακού Κομμουνιστικού Κόμματος (μπολσεβίκων).

Η Επιτροπή μελέτησε μεγάλη ποσότητα ντοκουμέντων από τα αρχεία τη Νι Κα Βου Ντε¹⁵ και άλλα υλικά και εξακρίβωσε πολυάριθμα γεγονότα χάλκευσης υποθέσεων σε βάρος κομμουνιστών, ψευδών κατηγοριών, κραυγαλέων παραβιάσεων της σοσιαλιστικής ευνομίας, αποτέλεσμα των οποίων ήταν η εξόντωση αθώων ανθρώπων. Αποδεικνύεται ότι πολλοί παράγοντες, κομματικοί, οικονομικοί και των σοβιέτ, που στα 1937-38 κηρύχθηκαν «εχθροί», δεν ήταν στην πραγματικότητα ποτέ εχθροί, κατάσκοποι, δολιοφθορείς, κλπ. Ήταν τίμιοι κομμουνιστές που συκοφαντήθηκαν και, μη μπορώντας συχνά να αντέξουν τα βάραβα βασανιστήρια κατηγορούσαν αυτοί εαυτούς (με την υπαγόρευση πλαστογράφων-ανακριτών) για βαριά και απίθανα εγκλήματα. Η Επιτροπή υπέβαλε στο Προεδρείο της ΚΕ μια εκτεταμένη και τεκμηριωμένη έκθεση σχετικά με τους μαζικούς διωγμούς σε βάρος αντιπροσώπων στο 17ο Συνέδριο του κόμματος και των μελών της Κεντρικής Επιτροπής που εκλέχθηκαν στο συνέδριο αυτό. Η έκθεση εξετάστηκε από το Προεδρείο της Κεντρικής Επιτροπής.

Εξακριβώθηκε ότι από τα 139 τακτικά και αναπληρωματικά μέλη της Κεντρικής Επιτροπής του κόμματος που εκλέχθηκαν

στο 17ο Συνέδριο πιάστηκαν και εκτελέστηκαν (κυρίως στην περίοδο 1937-38) οι 98, δηλαδή το 70 τοις εκατό.

Ποια ήταν η σύνθεση των αντιπροσώπων στο 17ο Συνέδριο; Είναι γνωστό ότι το 80 τοις εκατό των μελών του Συνεδρίου με θετική ψήφο είχαν μπει στο κόμμα στα χρόνια της συνωμοτικής του δράσης, πριν από την επανάσταση και στη διάρκεια του εμφυλίου πολέμου, δηλαδή μέχρι και το 1920. Σε ό,τι αφορά την κοινωνική σύνθεση, στη βασική τους μάζα οι αντιπρόσωποι στο συνέδριο ήταν εργάτες (το 60 τοις εκατό των αντιπροσώπων με θετική ψήφο).

Ήταν επομένως απολύτως αδιανόητο ένα συνέδριο με τέτοια σύνθεση να εκλέξει Κεντρική Επιτροπή που να αποτελείται κατά πλειοψηφία από εχθρούς του κόμματος. Μόνο χάρις στο γεγονός ότι τίμιοι κομμουνιστές συκοφαντήθηκαν και ότι χαλκεύθηκαν σε βάρος τους ψευδείς κατηγορίες, ότι έγιναν τερατώδεις παραβιάσεις της επαναστατικής νομιμότητας, το 70 τοις εκατό των τακτικών και αναπληρωματικών μελών της εκλεγμένης από το 17ο Συνέδριο Κεντρικής Επιτροπής κηρύχθηκαν εχθροί του λαού και του κόμματος.

Την ίδια τύχη βρήκαν, εκτός από τα μέλη της Κεντρικής Επιτροπής στην πλειοψηφία τους, και οι αντιπρόσωποι στο 17ο Συνέδριο. Από τους 1966 αντιπροσώπους στο συνέδριο με θετική ή συμβουλευτική ψήφο, οι 1108, δηλαδή πολύ περισσότεροι από τους μισούς, συνελήφθησαν βάσει κατηγοριών για αντεπαναστατικά εγκλήματα. Ήδη και μόνο αυτό το γεγονός μαρτυρεί πόσο ασύστατες, παράλογες, αντίθετες με την υγιή λογική ήταν οι κατηγορίες για αντεπαναστατικά εγκλήματα που χαλκεύθηκαν, όπως αποδεικνύεται τώρα, σε βάρος της πλειοψηφίας των μελών του 17ου Συνεδρίου του κόμματος.

Πρέπει να θυμηθούμε πως το 17ο Συνέδριο πέρασε στην ιστορία σαν «Συνέδριο των Νικητών». Οι αντιπρόσωποι στο Συνέδριο ήταν άνθρωποι που είχαν πάρει ενεργό μέρος στην οικοδόμηση του σοσιαλιστικού κράτους, πολλοί απ' αυτούς είχαν αγωνιστεί με αυταπάρνηση για την υπόθεση του κόμματος στα προεπαναστατικά χρόνια, στη συνωμοτική δράση και στα μέτω-

πα του εμφυλίου πολέμου, πάλαιψαν με γενναιότητα ενάντια στους εχθρούς, αντίκρυσαν πολλές φορές κατάματα το θάνατο χωρίς να τρομάζουν. Πώς μπορεί, λοιπόν, να πιστέψουμε πως τέτοιοι άνθρωποι υπήρξαν «διπρόσωποι», πέρασαν στο στρατόπεδο των εχθρών του σοσιαλισμού στην περίοδο μετά την πολιτική εξουδετέρωση των ζηνοβιφικών, των τροτσκιστών και των δεξιών, ύστερα από τις μεγάλες μας νίκες στη σοσιαλιστική οικοδόμηση; Ήταν το αποτέλεσμα της κατάχρησης εξουσίας από την πλευρά του Στάλιν, που άρχισε να εφαρμόζει τη μαζική τρομοκρατία σε βάρος κομματικών στελεχών.

Γιατί οι μαζικοί διωγμοί δυνάμωναν όλο και περισσότερο μετά το 17ο Συνέδριο; Γιατί στην περίοδο αυτή ο Στάλιν ύψωσε τον εαυτό του πάνω από το κόμμα και πάνω από το λαό σε τέτοιο βαθμό, ώστε να μην υπολογίζει καθόλου ούτε την Κεντρική Επιτροπή, ούτε το κόμμα. Αν πριν από το 17ο Συνέδριο έπαιρνε ακόμη υπόψη του τη γνώμη της κολεκτίβας, μετά την ολοσχερή πολιτική εξουδετέρωση των τροτσκιστών, ζηνοβιφικών, μπουχαρινικών, όταν χάρις στην πάλη αυτή και στις νίκες του σοσιαλισμού είχε πραγματοποιηθεί η συσπείρωση του κόμματος, η συσπείρωση του λαού, ο Στάλιν έπαψε, σε όλο και μεγαλύτερο βαθμό να υπολογίζει τα μέλη της Κεντρικής Επιτροπής, ακόμη δε και τα μέλη του Πολιτικού Γραφείου. Ο Στάλιν θεωρούσε πως μπορούσε τώρα να αποφασίζει μόνος για όλα τα θέματα και οι άλλοι του χρειάζονταν σαν κομπάρσοι. Όλους τους άλλους τους μεταχειριζόταν έτσι ώστε να είναι υποχρεωμένοι αποκλειστικά και μόνο να τον ακούνε και να τον υμνολογούν.

Μετά τη δολοφονία του Κίρωφ,¹⁶ άρχισαν μαζικοί διωγμοί και ακολούθησαν θηριώδεις πράξεις στραγγαλισμού της σοσιαλιστικής νομιμότητας. Το βράδι της 1ης Δεκεμβρίου του 1934, με πρωτοβουλία του Στάλιν (χωρίς να υπάρχει απόφαση του Πολιτικού Γραφείου, η απόφαση πάρθηκε ύστερα από δύο μέρες και διά περιφοράς) ο γραμματέας του Προεδρείου της Κεντρικής Εκτελεστικής Επιτροπής, Ενουκίτζε,¹⁷ υπέγραψε την εξής απόφαση:

«Ι. Οι ανακριτικές αρχές εντέλλονται να διεκπεραιώσουν δια συνοπτικής διαδικασίας τις υποθέσεις των ατόμων που κατηγορούνται για προπαρασκευή ή τέλεση πράξεων τρομοκρατίας.

ΙΙ. Τα δικαστικά όργανα εντέλλονται να μην αναβάλλουν την εκτέλεση των θανατικών καταδικών λόγω αιτήσεων χάριτος των εγκληματιών αυτής της κατηγορίας, γιατί το Προεδρείο της Κεντρικής Εκτελεστικής Επιτροπής δε θεωρεί δυνατή την παραλαβή τέτοιου είδους αιτήσεων για εξέταση.

ΙΙΙ. Τα όργανα του Κομισαριάτου Εσωτερικών εντέλλονται να εκτελούν τις θανατικές καταδικές εγκληματιών της αναφερόμενης κατηγορίας αμέσως μετά την έκδοση των δικαστικών αποφάσεων».

Το διάταγμα αυτό αποτέλεσε τη βάση μαζικών πράξεων παραβίασης της σοσιαλιστικής νομιμότητας. Σε πολλές σκηνοθετημένες δικαστικές υποθέσεις καταλογιζόταν στους κατηγορούμενους το αδίκημα της «προπαρασκευής πράξεων τρομοκρατίας», πράγμα που στερούσε τους κατηγορούμενους από οποιαδήποτε δυνατότητα αναθεώρησης της υπόθεσής τους, ακόμη και όταν οι κατηγορούμενοι ανακαλούσαν στο δικαστήριο τις «ομολογίες» που τους είχαν αποσπάσει με τη βία και ανέτρεπαν με πειστικό τρόπο τις εναντίον τους κατηγορίες.

Πρέπει να επισημάνουμε ότι τα περιστατικά της δολοφονίας του συντρόφου Κίρωφ κρύβουν μέχρι σήμερα πολλά σημεία ακατανόητα και αινιγματικά που απαιτούν σοβαρότατη διερεύνηση. Υπάρχουν στοιχεία που οδηγούν στο συμπέρασμα ότι το δολοφόνο του Κίρωφ (τον Νικολάγιεφ) τον βοήθησε κάποιος από τους ανθρώπους που είχαν ως καθήκον να προστατεύουν τον Κίρωφ. Ενάμισι μήνα πριν από τη δολοφονία ο Νικολάγιεφ είχε συλληφθεί λόγω ύποπτης συμπεριφοράς, αφέθηκε όμως ελεύθερος, χωρίς καν να του γίνει έρευνα. Είναι εξαιρετικά ύποπτο το γεγονός ότι την ώρα που ένας τσεκίστας της φρουράς του Κίρωφ μεταφερόταν για ανάκριση, στις 2 Δεκεμβρίου του 1934, έπεσε θύμα αυτοκινητικού «δυστυχήματος», χωρίς κανένας από τους

συνοδούς του να πάθει τίποτα. Μετά τη δολοφονία του Κίρωφ διευθυντικά στελέχη της Νι Κα Βου Ντε του Λένινγκραντ απολύθηκαν από τις θέσεις τους και καταδικάστηκαν σε πολύ ελαφρές ποινές, το 1937 όμως, οι ίδιοι αυτοί άνθρωποι τουφεκίστηκαν. Μπορεί να υποθέσουμε ότι η εκτέλεση τους έγινε για να χαθούν τα ίχνη της δολοφονίας του Κίρωφ.

Οι μαζικές διώξεις εντάθηκαν απότομα από τα τέλη του 1936, ύστερα από το τηλεγράφημα του Στάλιν και του Ζντάνοφ,¹⁸ από τον Σότσι, στις 25 Σεπτεμβρίου 1936, προς τον Καγκάνοβιτς,¹⁹ τον Μόλοτωφ²⁰ και τ' άλλα μέλη του Πολιτικού Γραφείου. Το περιεχόμενο του τηλεγραφήματος αυτού είναι το εξής:

«Θεωρούμε ως απολύτως απαραίτητο και επείγον να ονομαστεί ο σ. Γιεζώφ²¹ επίτροπος Εσωτερικών. Είναι φανερό ότι ο Γιαγκόντα²² δε στάθηκε στο ύψος των καθηκόντων του στην υπόθεση του ξεσκεπάσματος του τροτσκιστικού ζηνοβιφικού μπλοκ. Η Γκε Πε Ου παρουσιάζει στον τόμα αυτό μια καθυστέρηση τεσσάρων χρόνων. Μιλούν γι' αυτό όλα τα κομματικά στελέχη και η πλειοψηφία των περιφερειακών αντιπροσώπων της Νι Κα Βου Ντε».

Πρέπει εδώ να υπογραμμισθεί πως ο Στάλιν δεν είχε συναντηθεί με τα κομματικά στελέχη και επομένως δεν μπορούσε να ξέρει τη γνώμη τους.

Η διατύπωση αυτή του Στάλιν σύμφωνα με την οποία η Νι Κα Βου Ντε καθυστέρησε τέσσερα χρόνια στην εξάπλωση μαζικών διωγμών και ότι πρέπει σύντομα να «αναπληρωθεί» ο χαμένος χρόνος, ώθησε τους Νικαβουντίστες στο δρόμο των μαζικών συλλήψεων και εκτελέσεων.

Πρέπει να σημειωθεί ότι η διατύπωση αυτή επιβλήθηκε και στην Ολομέλεια της Κεντρικής Επιτροπής του ΠΚΚ (μπ.) το Φεβρουάριο-Μάρτιο του 1937. Η απόφαση της Ολομέλειας που συντάχθηκε στη βάση της εισήγησης του Γιεζώφ «Διδάγματα που απορρέουν από τη δολιοφθορά, το σαμποτάζ και την κατασκοπεία των τροτσκιστών πρακτόρων της Γερμανίας και Ιαπωνίας» έλεγε:

«Η Ολομέλεια της ΚΕ του ΠΚΚ (μπ) θεωρεί ότι όλα τα γεγονότα που αποκαλύφθηκαν κατά τη διεξαγωγή των ανακρίσεων για την υπόθεση του αντισοβιετικού τροτσικιστικού κέντρου και των οπαδών του στο εσωτερικό της χώρας μαρτυρούν πως το Λαϊκό Κομισσαριάτο Εσωτερικών έχει καθυστερήσει τέσσερα τουλάχιστον χρόνια στο ξεσκέπασμα αυτών των λυσσασμένων εχθρών του λαού».

Οι μαζικοί διωγμοί εξαπολύθηκαν τότε κάτω από το σύνθημα της πάλης κατά των τροτσικιστών. Αποτελούσαν, μήπως, οι τροτσικιστές των ώρα εκείνη τέτοια απειλή για το κόμμα μας και για το σοβιετικό κράτος; Πρέπει να υπενθυμίσουμε ότι το 1927, στις παραμονές του 15ου Συνεδρίου ψήφισαν υπέρ της τροτσικιστο-ζηνοβιεφικής αντιπολίτευσης μόλις τέσσερις χιλιάδες άνθρωποι, ενώ υπέρ της γραμμής του κόμματος τάχθηκαν 724 χιλιάδες. Στη διάρκεια των δέκα χρόνων που είχαν περάσει από το 15ο Συνέδριο ως την Ολομέλεια της ΚΕ του Φεβρουαρίου-Μαρτίου ο τροτσικισμός είχε συντριβεί ολοκληρωτικά, πολλοί πρώην τροτσικιστές είχαν αρνηθεί τις παλιές τους απόψεις και δούλευαν σε διάφορους τομείς της σοσιαλιστικής οικοδόμησης. Είναι σαφές ότι στις συνθήκες της νίκης του σοσιαλισμού δεν υπήρχε έδαφος για την άσκηση μαζικής τρομοκρατίας στη χώρα.

Η εισήγηση του Στάλιν στην Ολομέλεια του Φεβρουαρίου-Μαρτίου του 1937 «Για τις ελλείψεις στην κομματική δουλειά και στις μεθόδους συντριβής των τροτσικιστών και άλλων διπλοπροσώπων», αποτελούσε απόπειρα θεωρητικής δικαιολόγησης της πολιτικής των μαζικών διωγμών στη βάση της φόρμουλας ότι όσο περισσότερο προχωρούμε στην πορεία προς το σοσιαλισμό η ταξική πάλη πρέπει δήθεν να οξύνεται όλο και περισσότερο. Ο Στάλιν υποστήριζε επίσης ότι αυτό διδάσκει η ιστορία, αυτό διδάσκει ο Λένιν.

Στην πραγματικότητα, όμως, ο Λένιν έλεγε ότι η άσκηση βίας δικαιολογείται από την ανάγκη να συντριβεί η αντίσταση των εκμεταλλευτριών τάξεων και η θέση αυτή του Λένιν αφορούσε την περίοδο που οι εκμεταλλεύτριες τάξεις υπήρχαν και είχαν

δύναμη. Όταν η πολιτική κατάσταση στη χώρα βελτιώθηκε, όταν τον Ιανουάριο του 1920 ο Κόκκινος Στρατός κατέλαβε το Ροστόβ και πέτυχε τη σημαντικότερη νίκη κατά του Ντενίκιν, ο Λένιν έδωσε στον Τζερζίνσκι εντολή κατάπαυσης της μαζικής τρομοκρατίας και κατάργησης της θανατικής ποινής. Ο Λένιν αιτιολόγησε κατά τον εξής τρόπο την σπουδαία αυτή πολιτική επιλογή της σοβιετικής εξουσίας, με την εισήγησή του στη σύνοδο της Πανρωσικής Κεντρικής Εκτελεστικής Επιτροπής, στις 2 Φεβρουαρίου του 1920:

«Την άσκηση τρομοκρατίας μας την επέβαλε η τρομοκρατική πολιτική της Αντάντ την ώρα που οι πιο ισχυρές παγκόσμιες δυνάμεις εξαπέλυσαν εναντίον μας τις ορδές τους, μην ορρωδώντας μπροστά σε τίποτα. Αν δεν απαντούσαμε στις απόπειρες των αξιωματικών και των λευκοφρουρών με τρόπο αμείλικτο δε θα μπορούσαμε να κρατήσουμε ούτε για δυο μέρες. Αυτό εσήμαινε τρομοκρατία, αλλά αυτό μας το επέβαλαν οι τρομοκρατικές μέθοδοι της Αντάντ.

Και αμέσως μόλις επιτύχαμε την αποφασιστική νίκη, πριν ακόμη από το τέλος του πολέμου, αμέσως μετά την κατάληψη του Ροστόβ, παραιτηθήκαμε από την εφαρμογή της θανατικής ποινής και αποδείξαμε με τον τρόπο αυτό, ότι εφαρμόζουμε το πρόγραμμά μας όπως το έχουμε υποσχεθεί. Λέμε ότι η άσκηση βίας εκπηγάει από την ανάγκη να συντριβούν οι εκμεταλλευτές, να συντριβούν οι τσιφλικάδες και οι καπιταλιστές. Από τη στιγμή που το καθήκον αυτό πραγματοποιήθηκε, παραιτηθήκαμε από κάθε είδους έκτακτα μέτρα. Το αποδείξαμε αυτό στην πράξη».

Ο Στάλιν ξέφυγε από τις σαφείς και συγκεκριμένες αυτές προγραμματικές θέσεις του Λένιν. Αργότερα, όταν είχαν συντριβεί όλες οι τάξεις των εκμεταλλευτών στη χώρα μας και δεν υπήρχε πια κανένας και σε κανένα βαθμό σοβαρός λόγος μαζικής εφαρμογής έκτακτων μέτρων, μαζικής τρομοκρατίας, ο Στάλιν προσανατόλισε το κόμμα, προσανατόλισε τα όργανα της Νι Κα

Βου Ντε προς τη μαζική τρομοκρατία.

Η τρομοκρατία αυτή στρεφόταν όχι ενάντια στα υπολείμματα των τάξεων των εκμεταλλευτών, αλλά σε βάρος έντιμων στελεχών, αγωνιστών του κόμματος και του σοβιετικού κράτους, στους οποίους καταλογίζονταν ψευδείς, συκοφαντικές, ασύστατες κατηγορίες για «διπλοπροσωπία», «κατασκοπεία», «δολιοφθορά», προπαρασκευή κάποιων επινοημένων «δολοφονιών» κλπ.

Στην Ολομέλεια της ΚΕ του Φεβρουαρίου-Μαρτίου του 1937 πολλά μέλη της Κεντρικής Επιτροπής, στην ουσία έθεσαν εν αμφιβόλω την ορθότητα της γραμμής που είχε χαραχθεί για άσκηση μαζικών αντιποίνων υπό το πρόσχημα της πάλης κατά των «διπλοπροσώπων».

Σαφέστατες αμφιβολίες διετύπωσε ο σύντροφος Πόστισεφ²³ (μέλος του Πολιτικού Γραφείου). Είπε:

«Σκεφτόμουν: Περάσαμε χρόνια τόσο σκληρής πάλης. Μέλη του κόμματος που δεν είχαν χαρακτήρα, λύγισαν ή πέρασαν στο στρατόπεδο του εχθρού. Τα γερά στοιχεία πάλαιψαν για την υπόθεση του κόμματος. Ήταν τα δύσκολα χρόνια της εκβιομηχάνισης, της κολεκτιβοποίησης. Δε φαντάστηκα ποτέ πως ύστερα από την πάροδο της άγριας εκείνης περιόδου ο Καρπώφ και άλλοι σαν αυτόν, θα βρεθούν στο στρατόπεδο του εχθρού [ο Καρπώφ ήταν στέλεχος της ΚΕ του κόμματος της Ουκρανίας, που ο Πόστισεφ τον γνώριζε καλά]. Και να τώρα, από τις καταθέσεις βγαίνει πως δήθεν ο Καρπώφ στρατολογήθηκε το 1934 από τους τροτσκιστές. Εγώ προσωπικά το θεωρώ απίστευτο, στα 1934, ένα έντιμο μέλος του κόμματος που πέρασε το μεγάλο δρόμο της αδυσώπητης πάλης κατά των εχθρών για την υπόθεση του κόμματος, για το σοσιαλισμό, να βρεθεί στο στρατόπεδο των εχθρών. Εγώ αυτό δεν το πι-στεύω [...] Δεν μπορώ να φαντασθώ πώς μπορεί να περάσεις μαζί με το κόμμα τα πιο βαριά χρόνια και ύστερα, το 1934, να πας στους τροτσκιστές. Περίεργο πράγμα...».

Στηριζόμενοι στη φόρμουλα του Στάλιν ότι όσο πιο κοντά στο σοσιαλισμό βρισκόμαστε τόσο περισσότερους εχθρούς θα έχουμε, στηριζόμενοι στην απόφαση της Ολομέλειας του Φεβρουαρίου-Μαρτίου συνταγμένης στη βάση της εισήγησης του Γιεζώφ, προβοκάτορες που είχαν μπει στις υπηρεσίες κρατικής ασφάλειας, καθώς και ασυνείδητοι καριερίστες, άρχισαν να καλύπτουν στο όνομα του κόμματος τη μαζική τρομοκρατία σε βάρος στελεχών του κόμματος και του σοβιετικού κράτους, σε βάρος απλών σοβιετικών πολιτών. Είναι αρκετό να πούμε ότι ο αριθμός των συλληφθέντων με την κατηγορία της διάπραξης αντεπαναστατικών εγκλημάτων αυξήθηκε το 1937 σε σύγκριση με το 1936 στο δεκαπλάσιο.

Είναι γνωστές οι αυθαιρεσίες που έγιναν σε βάρος ηγετικών στελεχών του κόμματος. Το καταστατικό του κόμματος που ψηφίστηκε στο 17ο Συνέδριο ήταν θεμελιωμένο στις θέσεις του Λένιν από την περίοδο του 10ου Συνεδρίου και όριζε ότι για να εφαρμοσθεί σε βάρος μέλους της ΚΕ, αναπληρωματικού μέλους της ΚΕ και μέλους της Επιτροπής Κομματικού Ελέγχου έσχατο μέτρο, όπως είναι η διαγραφή από το κόμμα, «πρέπει να συγκληθεί ολομέλεια της Κεντρικής Επιτροπής και να προσκληθούν στην ολομέλεια όλα τα αναπληρωματικά μέλη της ΚΕ καθώς και όλα τα μέλη της Επιτροπής Κομματικού Ελέγχου» και μόνον εφόσον αυτή η πλατιά σύνοδος των υπεύθυνων ηγετών του κόμματος με πλειοψηφία 2/3 των ψήφων το θεωρήσει αναγκαίο, τότε μόνο μπορεί να γίνει διαγραφή τακτικού ή αναπληρωματικού μέλους της Κεντρικής Επιτροπής.

Η πλειοψηφία των μελών της ΚΕ —τακτικών και αναπληρωματικών— που είχαν εκλεγεί στο 17ο Συνέδριο και είχαν συλληφθεί στα 1937-38, διαγράφηκε από το κόμμα κατά τερατώδη παραβίαση του Καταστατικού του κόμματος, δεδομένου ότι το ζήτημα της διαγραφής τους δε συζητήθηκε καν στην ολομέλεια της ΚΕ.

Σήμερα, όταν έχουν ερευνηθεί οι υποθέσεις μερικών απ' αυτούς τους δήθεν «κατασκόπους» και «δολιοφθορείς», έχει διαπιστωθεί ότι οι υποθέσεις αυτές ήταν σκηνοθετημένες. Οι ομο-

λογίες ενοχής πολλών κατηγορουμένων για εχθρική δράση είχαν αποσπαστεί με τη βοήθεια ανατρεχιαστικών βασανιστηρίων.

Ταυτόχρονα ο Στάλιν, όπως μας πληροφορούν τα μέλη του τότε Πολιτικού Γραφείου, δεν ανακοίνωνε στο Πολιτικό Γραφείο τις δηλώσεις σειράς συκοφαντημένων πολιτικών στελεχών που ανακαλούσαν στο στρατοδικείο τις ομολογίες τους και ζητούσαν την αντικειμενική εξέταση της υπόθεσής τους. Και υπήρχαν πολλές τέτοιες δηλώσεις που ο Στάλιν αναμφισβήτητα τις εγνώριζε.

Η Κεντρική Επιτροπή θεωρεί αναγκαίο να ενημερώσει το συνέδριο σχετικά με πολλές σκηνοθετημένες «υποθέσεις» σε βάρος μελών της Κεντρικής Επιτροπής του κόμματος, εκλεγμένων στο 17ο Συνέδριο. Υπόδειγμα άθλιας προβοκάτσιας, αποτροπιαστικής πλαστογραφίας και εγκληματικής παραβίασης της επαναστατικής νομιμότητας είναι η υπόθεση του πρώην αναπληρωματικού μέλους του Πολιτικού Γραφείου της ΚΕ, ενός από τους πιο διακεκριμένους ηγετικούς παράγοντες του κόμματος και του σοβιετικού κράτους, του συντρόφου Έιχε,²⁴ μέλους του κόμματος από το 1905.

Ο σύντροφος Έιχε, πιάστηκε στις 29 Απριλίου 1938, βάσει συκοφαντικών υλικών, χωρίς έγκριση του εισαγγελέα, η οποία δόθηκε δεκαπέντε μήνες αργότερα.

Η ανάκριση στην υπόθεση Έιχε διεξήχθη κάτω από συνθήκες σκαιότητας καταπάτησης της σοβιετικής νομιμότητας, αυθαιρεσίας και πλαστογραφιών.

Με τη μέθοδο των βασανιστηρίων υποχρέωσαν τον Έιχε να υπογράψει πρωτόκολλα ανακρίσεων που είχαν εκ των προτέρων κατασκευασθεί από τους ανακριτές και βάσει των οποίων θεμελιώνονταν κατηγορίες για αντισοβιετική δράση σε βάρος τόσο του ίδιου, όσο και πολλών άλλων εξέχοντων κομματικών και κρατικών παραγόντων.

Την 1η Οκτωβρίου ο Έιχε έστειλε στον Στάλιν, προσωπικά, δήλωση με την οποία διέψευδε κατηγορηματικά την ενοχή του και παρακαλούσε να εξετασθεί η υπόθεσή του. Στη δήλωσή του αυτή, ο Έιχε έγραφε:

«Δεν υπάρχει για μένα πιο φοβερό μαρτύριο από το να βρίσκομαι κλεισμένος στις φυλακές του καθεστώτος για το οποίο αγωνίστηκα σ' όλη μου τη ζωή».

Υπάρχει και μια δεύτερη δήλωση του Έιχε, σταλμένη επίσης στον Στάλιν, με ημερομηνία 27 Οκτωβρίου 1939. Ο Έιχε, στηριζόμενος στα γεγονότα, ανατρέπει με πειστικό τρόπο τις εναγόμενες κατηγορίες και αποδεικνύει ότι οι προτιμήσεις του συκοφαντικές κατηγορίες υπήρξαν, από τη μια μεριά, έργο πραγματικών τροτσκιστών, τη σύλληψη των οποίων είχε εγκρίνει ο ίδιος σαν γραμματέας της Κομματικής Επιτροπής Περιοχής της Δυτικής Σιβηρίας και οι οποίοι θέλησαν έτσι να τον εκδικηθούν. Και, από την άλλη πλευρά, οι κατηγορίες αυτές ήταν αποτέλεσμα χυδαίας πλαστογραφίας υλικών από τους ανακριτές.

Έγραφε στη δήλωση του αυτή ο Έιχε:

«Στις 25 Οκτωβρίου μου ανακοίνωσαν ότι η ανάκριση για την υπόθεσή μου έληξε και μου επέτρεψαν να ενημερωθώ πάνω στο ανακριτικό υλικό. Αν ήμουν ένοχος έστω και για το ένα εκατοστό των εγκλημάτων που μου καταλογίζονται, δε θα τολμούσα ποτέ να στείλω σε Σας αυτή την προθανάτια δήλωσή μου. Αλλά δεν έχω κάνει κανένα από τα εγκλήματα που μου αποδίδουν και στην ψυχή μου δεν υπήρξε ποτέ ούτε σκιά υπουλότητας. Δε Σας είπα ποτέ στη ζωή μου ούτε μια ψεύτικη λέξη και δε λέω ψέματα ούτε την ώρα αυτή που βρίσκομαι και με τα δυο μου πόδια στον τάφο. Ολόκληρη αυτή η υπόθεση είναι ένα τυπικό παράδειγμα προβοκάτσιας, συκοφαντίας και παραβίασης των στοιχειωδών αρχών της επαναστατικής νομιμότητας...

...Οι καταθέσεις που υπάρχουν στον ανακριτικό φάκελο και στις οποίες βασίζεται η κατηγορία σε βάρος μου, είναι όχι απλώς ανυπόστατες, αλλά και περιέχουν σε πολλά σημεία τους συκοφαντίες σε βάρος της ΚΕ του ΠΚΚ (μπ) και του Συμβουλίου των Επιτρόπων του Λαού, καθώς ορθές αποφάσεις της ΚΕ του ΠΚΚ (μπ) και του Συμβουλίου

των Επιτρόπων του Λαού, παρμένες όχι με δική μου πρωτοβουλία και χωρίς δική μου συμμετοχή, εμφανίζονται σαν εχθρικές πράξεις αντεπαναστατικών οργανώσεων, διαπραχθείσες με δική μου πρόταση...

Περνάω τώρα στην πιο επιείχυντη σελίδα της ζωής μου και στην πραγματικά βαριά ενοχή μου απέναντι στο κόμμα και απέναντι σε Σας. Πρόκειται για την ομολογία μου περί αντεπαναστατικής δράσης [...] Το θέμα αυτό έχει ως εξής: Μην μπορώντας ν' αντέξω τα μαρτύρια στα οποία με είχαν ρίξει ο Ουσακόφ και ο Νικολάγιεφ, ιδιαίτερα αυτός ο πρώτος —που εκμεταλλεόμενος το γεγονός ότι έχω σπασμένα πλευρά που δεν έχουν κολλήσει στη θέση τους και μου προξενούσαν ανυπόφορο πόνο—, εξαναγκάστηκα να φτάσω στην κατασυκοφάντηση του εαυτού μου και άλλων.

Τις καταθέσεις μου, στο μεγαλύτερο μέρος τους, μου τις υπέβαλε και μου τις υπαγόρευσε ο Ουσακόφ. Κατά το υπόλοιπο μέρος τους τις ανέσυρα από τη μνήμη μου, από υλικά της Νι Κα Βου Ντε της Δυτικής Σιβηρίας, καταλογίζοντας στον εαυτό μου όλα τα καταγραφόμενα στα υλικά της Νι Κα Βου Ντε γεγονότα. Στις περιπτώσεις κατά τις οποίες στο κατασκευασμένο από τον Ουσακόφ και υπογεγραμμένο από μένα παραμύθι υπήρχε κάτι που δεν κολλούσε, με υποχρέωναν να υπογράφω νέα εκδοχή. Έτσι έγινε με την περίπτωση του Ρουχιμόβιτς,²⁵ τον οποίο αρχικά είχαν εμφανίσει σαν μέλος του εφεδρικού κέντρου και αργότερα, χωρίς καν να μου πουν τίποτα, τον διέγραψαν. Το ίδιο συνέβη και με τον πρόεδρο του εφεδρικού κέντρου που είχε δήθεν συγκροτήσει ο Μπουχάριν το 1935. Αρχικά έγραψα και τον εαυτό μου, ύστερα όμως μου είπαν να βάλω στη θέση μου τον Μεζλάουκ.²⁶ Το ίδιο έγινε και σε πολλές άλλες περιπτώσεις...

...Σας παρακαλώ και Σας ικετεύω να δώσετε εντολή επανεξέτασης της υπόθεσής μου, όχι για να σωθώ εγώ, αλλά για να ξεσκεπαστεί η άθλια προβοκάτσια που σαν φίδι

έχει τυλίξει πολλούς ανθρώπους λόγω της μικροψυχίας μου και της εγκληματικής συκοφαντίας. Δεν πρόδωσα ποτέ Εσάς και το κόμμα. Ξέρω ότι πέφτω θύμα χυδαίας, καταχθόνιας ενέργειας εχθρών του κόμματος και του λαού, που χάλκευσαν την εναντίον μου προβοκάτσια».

Θα πίστευε κανείς ότι μια τόσο σοβαρή δήλωση θα 'πρεπε να εξετασθεί απαρέγκλιτα από την Κεντρική Επιτροπή. Αυτό δεν έγινε. Η δήλωση παραπέμφθηκε στον Μπέρια και η αποτρόπαιη μεταχείριση του συκοφαντημένου αναπληρωματικού μέλους του Πολιτικού Γραφείου, συντρόφου Έιχε συνεχίστηκε και παραπέρα.

Στις 2 Φεβρουαρίου 1940 έγινε η δίκη. Ο Έιχε αρνήθηκε την ενοχή του στο δικαστήριο και δήλωσε τα εξής:

«Σε όλα τα κείμενα των δήθεν ομολογιών μου δεν υπάρχει ούτε ένα γράμμα γραμμένο από μένα, εκτός από τις υπογραφές που με υποχρέωναν δια της βίας να βάζω κάτω από τα πρωτόκολλα. Τις καταθέσεις τις έκανα υπό την πίεση του ανακριτή που από την πρώτη στιγμή της σύλληψής μου με υπέβαλε σε τρομερά μαρτύρια. 'Υστερ' απ' αυτό άρχισα να γράφω κάθε λογής ανοησίες [...] Το βασικό για μένα είναι να πω στο δικαστήριο, στο κόμμα και στον Στάλιν πως δεν είμαι ένοχος. Δεν πήρα ποτέ μέρος σε καμία συνωμοσία. Θα πεθάνω με την ίδια πίστη στην ορθότητα της πολιτικής του κόμματος που είχα στη διάρκεια όλης μου της δράσης».

Στις 4 Φεβρουαρίου ο Έιχε τουφεκίστηκε. Όπως έχει εξακριβωθεί κατά τρόπο αδιαμφισβήτητο σήμερα, η υπόθεση αυτή ήταν κατασκευασμένη. Ο Έιχε αποκαταστάθηκε μετά θάνατον.

Ολοκληρωτικά ανακάλεσε στο δικαστήριο τις ομολογίες που είχε εξαναγκαστεί με τη βία να κάνει στην ανάκριση και ο σύντροφος Ρουτζουτάκ,²⁷ αναπληρωματικό μέλος του Πολιτικού Γραφείου, μέλος του κόμματος από το 1905, με δέκα χρόνια στα τσαρικά κάτεργα. Στα πρακτικά της συνεδρίασης του Στρα-

τιωτικού Τμήματος του Συμβουλίου του Ανώτατου Στρατιωτικού Δικαστηρίου αναφέρεται η εξής δήλωση του Ρουτζουτάκ:

«...Η μοναδική παράκληση που απευθύνει στο δικαστήριο είναι να φέρει σε γνώση της ΚΕ του ΠΚΚ (μπ), ότι στα όργανα της Νι Κα Βου Ντε υπάρχει κέντρο που δεν έχει ακόμη εξαρθρωθεί και που χαλκεύει τεχνητά υποθέσεις, εξαναγκάζοντας εντελώς αθώους ανθρώπους να ομολογούν ότι είναι ένοχοι. Ότι δεν έχει δυνατότητες διερεύνησης των περιστατικών της κατηγορίας και δεν έχει καμιά δυνατότητα να αποδείξει τη μη συμμετοχή του σε εγκλήματα για τα οποία μιλούν διάφορες καταθέσεις άλλων ατόμων. Στην ανάκριση χρησιμοποιούνται μέθοδοι που αναγκάζουν τους ανθρώπους να ψεύδονται και να συκοφαντούν εντελώς αθώους ανθρώπους, για να μη γίνει πια λόγος για τους ίδιους τους κατηγορούμενους. Παρακαλεί το δικαστήριο να του δώσει τη δυνατότητα να γράψει για όλ' αυτά στην Κεντρική Επιτροπή του ΠΚΚ (μπ). Βεβαιώνει το δικαστήριο ότι δεν αμφισβήτησε ποτέ την πολιτική του κόμματός μας, γιατί ήταν πάντα σύμφωνος μ' αυτή σε όλους τους τομείς της κρατικής και πολιτιστικής οικοδόμησης».

Η δήλωση αυτή του Ρουτζουτάκ αγνοήθηκε, παρά το γεγονός ότι ο Ρουτζουτάκ ήταν στο παρελθόν πρόεδρος της Κεντρικής Επιτροπής Ελέγχου, που συγκροτήθηκε σύμφωνα με την αντίληψη του Λένιν στην πάλη για την ενότητα του κόμματος. Έτσι, ο πρόεδρος αυτού του τόσο αυθεντικού κομματικού οργάνου έπεσε θύμα στυγνής αυθαιρεσίας. Δεν κλήθηκε καν στο ΠΓ της ΚΕ. Ο Στάλιν δε θέλησε καν να συζητήσει μαζί του. Καταδικάστηκε μέσα σε είκοσι λεπτά της ώρας και τουφεκίστηκε. Ύστερα από επισταμένη εξέταση της υπόθεσης αυτής το 1955 αποδείχθηκε ότι η κατηγορία κατά του Ρουτζουτάκ ήταν πλαστογραφημένη και η καταδίκη του είχε στηριχθεί σε συκοφαντικά υλικά. Ο Ρουτζουτάκ αποκαταστάθηκε μετά θάνατον.

Ο τρόπος με τον οποίο οι πρώην Νικαβουντιστές δημιουργού-

σαν με τη βοήθεια μεθόδων προβοκάτσιας τα διάφορα «αντισοβιετικά κέντρα» και «μπλοκ», αποκαλύπτεται από τις καταθέσεις του συντρόφου Ρόζενμπλουμ, μέλους του κόμματος από το 1906, που συνελήφθη από την Νι Κα Βου Ντε στο Λένινγκραντ το 1937.

Κατά την έρευνα σχετικά με την υπόθεση Κομαρόφ²⁸ που έγινε το 1955, ο Ρόζενμπλουμ αποκάλυψε το ακόλουθο γεγονός:

Όταν τον συνέλαβαν (τον Ρόζενμπλουμ) το 1937, τον υπέβαλαν σε φρικτά βασανιστήρια, στη διάρκεια των οποίων τον ανάγκασαν να προβεί σε ψευδείς καταθέσεις που αφορούσαν τόσο τον ίδιο, όσο και άλλα άτομα. Εν συνεχεία τον οδήγησαν στο γραφείο του Ζακόφσκι²⁹ που του πρότεινε την απόλυσή του υπό τον όρο ότι θα κάνει στο δικαστήριο ψευδή κατάθεση αναφορικά με την φαμπρικαρισμένη το 1937 από τη Νι Κα Βου Ντε υπόθεση του «Κέντρου σαμποτάζ, κατασκοπείας, δολιοφθοράς και τρομοκρατίας του Λένινγκραντ».

Με καταπληκτικό κυνισμό ο Ζακόφσκι περιέγραψε τον ελεεινό «μηχανισμό» τεχνητής κατασκευής φανταστικών «αντισοβιετικών συνωμοσιών».

«Για να μου δώσει να το καταλάβω [δήλωσε ο Ρόζενμπλουμ] ο Ζακόφσκι μου παρουσίασε διάφορες εκδοχές σχημάτων του κέντρου και των διακλαδώσεών του.

Αφού με ενημέρωσε σχετικά με τα σχήματα αυτά, ο Ζακόφσκι είπε ότι η Νι Κα Βου Ντε προετοιμάζει την υπόθεση αυτού του κέντρου, επισημαίνοντας ότι η δίκη θα είναι δημόσια.

Θα δικασθούν τέσσερα-πέντε άτομα³⁰ που αποτελούν την ηγετική ομάδα του κέντρου: Ο Τσουντόφ, ο Ουγκαρρόφ, ο Σμοροντίν, ο Πόζερν, η Σαπόσνικοβα (γυναίκα του Τσουντόφ) και άλλοι καθώς και 2-3 άτομα από κάθε παράρτημα...

...Η υπόθεση του κέντρου του Λένινγκραντ πρέπει να στηθεί στέρεα, και εδώ αποφασιστική σημασία έχουν οι μάρτυρες. Σημαντικό ρόλο θα παίζει επίσης η κοινωνική

θέση των μαρτύρων (στο παρελθόν φυσικά) και η κομματική τους ηλικία.

Εσύ —είπε ο Ζακόφσκι— δε θα χρειαστεί να σκεφτείς τίποτα. Η Νι Κα Βου Ντε σου προετοιμάζει έτοιμο σχέδιο για κάθε παράρτημα ξεχωριστά και αυτό που πρέπει να κάνεις εσύ, είναι να το μάθεις και να θυμάσαι καλά όλα τα ερωτήματα και τις απαντήσεις που μπορεί να υποβληθούν στη διάρκεια της δίκης. Η προετοιμασία της υπόθεσης θα κρατήσει 4-5 μήνες, ίσως και μισό χρόνο. Στο διάστημα αυτό θα προετοιμάζεσαι κι εσύ, ώστε να μην εκθέσεις την ανάκριση και τον εαυτό σου. Από την πορεία και την έκβαση της δίκης θα εξαρτηθεί η παραπέρα τύχη σου. Αν φανείς σκάρτος κι αρχίσεις να λες πράγματα κάλπικα, τότε να μεμφθείς τον εαυτό σου. Αν κρατήσεις καλά, θα σώσεις το κεφάλι σου και θα αναλάβουμε τη διατροφή και το ντύσιμό σου ως το θάνατό σου με έξοδα του κράτους».

Να τι τρομακτικά πράγματα συνέβαιναν τότε!

Σε ακόμη πιο πλατιά κλίμακα εφαρμοζόταν η κατασκευή ανακριτικών υποθέσεων στην περιφέρεια. Η διοίκηση της Νι Κα Βου Ντε της περιοχής του Σβερντλόφσκ «ανακάλυψε» το λεγόμενο Επιτελείο της Εξέγερσης του Ουράλ, όργανο του μπλοκ των δεξιών, τροτσκιστών, εσέρων, εκκλησιαστικών παραγόντων, επικεφαλής του οποίου ήταν δήθεν ο γραμματέας της Επιτροπής Περιοχής του Σβερντλόφσκ και μέλος της ΚΕ του ΠΚΚ (μπ), Καμπακόφ, μέλος του κόμματος από το 1914. Από το ανακριτικό υλικό της περιόδου εκείνης βγαίνει ότι σε όλες σχεδόν τις περιφέρειες, τις περιοχές και τις Δημοκρατίες υπήρχαν δήθεν διακλαδωμένες «δεξιοτροτσκιστικές, κατασκοπευτικο-τρομοκρατικές, δολιοφθορο-σαμποταριστικές οργανώσεις και κέντρα» και ότι επικεφαλής αυτών των «οργανώσεων» και αυτών των «κέντρων» ήταν κατά κανόνα —άγνωστο γιατί— οι πρώτοι γραμματείς των περιφερειών και περιοχών ή των Κεντρικών Επιτροπών των εθνικών κομμουνιστικών κομμάτων.

Το αποτέλεσμα αυτής της τερατώδους χάλκευσης τέτοιων «υποθέσεων», του γεγονότος ότι δινόταν πίστη σε διάφορες συκοφαντικές «καταθέσεις» και στην εκμαιευμένη με τη βία αυτομαστίγωση και σπύλωση άλλων, ήταν να εξοντωθούν πολλές χιλιάδες έντιμοι κομμουνιστές. Με τον ίδιο αυτό τρόπο χάλκεύθηκαν οι «υποθέσεις» των διακεκριμένων κομματικών και κρατικών στελεχών, του Κοσιόρ,³¹ του Τσουμπάρ,³² του Πόστισεφ, του Κόσαριεφ,³³ και άλλων.

Στην περίοδο εκείνη ασκήθηκαν σε μαζική κλίμακα εντελώς αδικαιολόγητοι διωγμοί, συνεπεία των οποίων το κόμμα υπέστη μεγάλες απώλειες σε στελέχη.

Είχε καθιερωθεί η άθλια πρακτική να καταρτίζει η Νι Κα Βου Ντε λίστες ανθρώπων, οι υποθέσεις των οποίων έπρεπε να παραπέμπονται στα στρατοδικεία με καθορισμένη εκ των προτέρων την ποινή. Τους καταλόγους αυτούς ο Γιεζόφ τους έστελνε στον Στάλιν προσωπικά για να εγκρίνει τις προτεινόμενες ποινές. Στην περίοδο 1937-38 διαβιβάστηκαν στον Στάλιν 338 τέτοιοι πίνακες που περιείχαν πολλές χιλιάδες ονόματα στελεχών —κομματικών, σοβιετικών, νεολαιίστικων, στρατιωτικών και οικονομικών— και εγκρίθηκαν απ' αυτόν.

Οι υποθέσεις αυτές αναθεωρούνται τώρα στο μεγαλύτερο μέρος τους και ένας μεγάλος αριθμός απ' αυτές ακυρώνονται ως ανυπόστατες και πλαστογραφημένες. Είναι αρκετό να πούμε ότι από το 1954 μέχρι σήμερα το Στρατιωτικό Τμήμα του Ανώτατου Δικαστηρίου έχει αποκαταστήσει ως τώρα 7.679 άτομα, πολλοί, από τους οποίους όμως αποκαταστάθηκαν μετά θάνατον.

Οι μαζικές συλλήψεις στελεχών —κομματικών, σοβιετικών, οικονομικών και στρατιωτικών— προκάλεσαν τεράστια ζημιά στη χώρα μας, στην υπόθεση της σοσιαλιστικής οικοδόμησης.

Οι μαζικοί διωγμοί επηρέασαν αρνητικά την ηθικοπολιτική ατμόσφαιρα στο κόμμα, δημιούργησαν ένα καθεστώς ανασφάλειας, συνέβαλαν στην εξάπλωση μιας νοσηρής καχυποψίας, έσπειραν την αμοιβαία δυσπιστία ανάμεσα στους κομμουνιστές. Ενεργοποιήθηκαν κάθε λογής συκοφάντες και καριερίστες.

Μια ορισμένη εξυγίανση στις κομματικές οργανώσεις έφεραν

οι αποφάσεις της Ολομέλειας της ΚΕ του ΠΚΚ (μπ) που συνήλθε τον Ιανουάριο του 1938. Αλλά οι διωγμοί συνεχίστηκαν σε ευρεία κλίμακα και στη διάρκεια του 1938.

Και μόνο χάρις στο γεγονός ότι το κόμμα μας διαθέτει μεγάλη ηθικοπολιτική δύναμη, κατόρθωσε να αντέξει στα δύσκολα γεγονότα των ετών 1937-1938, να επιζήσει των γεγονότων αυτών και να διαπαιδαγωγήσει νέα στελέχη. Δεν υπάρχει, όμως, αμφιβολία, ότι η πορεία μας προς τα εμπρός, προς το σοσιαλισμό, και η προπαρασκευή για την άμυνα της χώρας θα εξελίσσονταν πολύ επιτυχέστερα, αν δεν υπήρχαν οι τεράστιες απώλειες σε στελέχη, απώλειες που υποστήκαμε εξαιτίας των μαζικών, αδικαιολόγητων και εσφαλμένων διωγμών των ετών 1937-1938.

Κατηγορούμε —και δικαίως— τον Γιεζώφ για τις τερατώδεις πρακτικές του 1937. Πρέπει ωστόσο να απαντήσουμε σε μερικά ερωτήματα, όπως: Μπορούσε, τάχα, ο Γιεζώφ εν αγνοία του Στάλιν να συλλάβει τον Κοσιόρ; Υπήρξε, τάχα, ανταλλαγή απόψεων ή απόφαση του Πολιτικού Γραφείου σχετικά με την υπόθεση αυτή; Όχι. Δεν υπήρξε. Όπως δεν υπήρξε και σε άλλες τέτοιας φύσεως υποθέσεις. Μπορούσε, τάχα, ο Γιεζώφ να παίρνει αποφάσεις πάνω σε τόσο σοβαρά θέματα, όπως οι τύχες τόσο διακεκριμένων κομματικών αγωνιστών; Όχι. Θα ήταν αφέλεια να το θεωρούμε αυτό σαν έργο του Γιεζώφ και μόνο. Είναι φανερό ότι τις αποφάσεις για τις υποθέσεις αυτές τις έπαιρνε ο Στάλιν, ότι χωρίς τις εντολές, χωρίς την έγκριση του Στάλιν, ο Γιεζώφ δεν μπορούσε να κάνει τίποτα.

Ερευνήσαμε ήδη τις υποθέσεις και αποκαταστήσαμε τους Κοσιόρ, Ρουτζουτάκ, Πόστισεφ, Κόσαριεφ και άλλους. Πού είχε στηριχθεί η σύλληψη και η καταδίκη τους; Ο έλεγχος των φακέλων έδειξε ότι δεν υπήρχε κανένα στοιχείο. Οι συλλήψεις τους, όπως και οι συλλήψεις πολλών άλλων, έγιναν χωρίς τη συγκατάθεση του εισαγγελέα. Κάτω από τις συνθήκες εκείνες δε χρειαζόταν καν οποιαδήποτε συγκατάθεση. Τι έγκριση και τι συγκατάθεση μπορούσε ακόμη να υπάρχει, όταν για όλα αποφάσιζε ο Στάλιν; Εκείνος ήταν ο ανώτατος εισαγγελέας στις υποθέσεις αυτές. Και δεν έδινε απλώς την άδεια, αλλά έδινε ο ίδιος,

με δική του πρωτοβουλία, εντολές για τις συλλήψεις. Αυτό πρέπει να λεχθεί, για να λάβουν οι σύνεδροι πλήρη γνώση, να μπορέσουν να κάνουν τις εκτιμήσεις τους και να συναγάγουν τα ανάλογα συμπεράσματα.

Τα γεγονότα μαρτυρούν ότι πολλές καταχρήσεις εξουσίας έγιναν με εντολή του Στάλιν, σε πείσμα όλων των κανόνων της κομματικής και σοβιετικής νομιμότητας. Ο Στάλιν ήταν άνθρωπος εξαιρετικά καχύποπτος, διακατεχόταν από μια νοσηρή δυσπιστία, πράγμα για το οποίο πειστήκαμε δουλεύοντας μαζί του. Ήταν ικανός να κοιτάξει έναν άνθρωπο και να του πει: «Γιατί ξεφεύγει σήμερα το μάτι σου;» ή «Γιατί γυρίζεις τόσο συχνά το πρόσωπό σου, και δε με κοιτάς ίσια στα μάτια;». Η νοσηρή καχυποψία του δημιούργησε μια γενική δυσπιστία, ακόμη και απέναντι σε κορυφαίους κομματικούς παράγοντες, που τους γνώριζε από πολλά χρόνια. Παντού, σε κάθε βήμα έβλεπε «εχθρούς», «διπλοπρόσωπους» και «κατασκόπους».

Έχοντας συγκεντρώσει απεριόριστη εξουσία, συνέτριβε τον άνθρωπο ηθικά και φυσικά. Δημιουργήθηκε ένα τέτοιο καθεστώς που ο άνθρωπος δεν μπορούσε να εκφράσει τη θέλησή του.

Όταν ο Στάλιν έλεγε ότι αυτός ή εκείνος πρέπει να συλληφθεί τούτο αποτελούσε τεκμήριο ακαταμάχητο ότι πρόκειται για «εχθρό του λαού». Και η συμμορία του Μπέρια που κυριαρχούσε στα όργανα κρατικής ασφαλείας, κατέφευγε σε κάθε είδους μέσα για να αποδείξει την ενοχή του συλληφθέντος και την αξιοπιστία των υλικών που είχε η ίδια χαλκεύσει.

Με τι αποδείξεις; Με τις ομολογίες των συλλαμβανόμενων. Η απόσπαση των οποίων ήταν έργο των ανακριτών. Και με τι τρόπο μπορεί ένας άνθρωπος να ομολογήσει εγκλήματα που δεν έχει διαπράξει; Με ένα και μοναδικό: την άσκηση μέσων φυσικής βίας, τα βασανιστήρια, αποτέλεσμα των οποίων ήταν να χάνει ο βασανιζόμενος τις αισθήσεις του, να χάνει τα λογικά του, να χάνει την ανθρώπινη αξιοπρέπειά του. Μ' αυτόν τον τρόπο επιτυγχάνονταν οι δήθεν «ομολογίες».

Όταν, το 1939, το κύμα των μαζικών διωγμών άρχισε κάπως να κοπάζει, όταν οι επικεφαλές των τοπικών οργανώσεων του

κόμματος άρχισαν να κατηγορούν την Νι Κα Βου Ντε για την άσκηση μεθόδων φυσικής βίας σε βάρος των συλλαμβανομένων, ο Στάλιν απήυθνε, στις 20 Ιανουαρίου 1939, κρυπτογραφημένο τηλεγράφημα στους γραμματείς των κομματικών επιτροπών περιφερειών, περιοχών, τις Κεντρικές Επιτροπές των εθνικών κομμουνιστικών κομμάτων, τους λαϊκούς επιτρόπους Εσωτερικών και τους επικεφαλείς των υπηρεσιών της Νι Κα Βου Ντε. Το τηλεγράφημα έλεγε:

«Η ΚΕ του ΠΚΚ (μπ) διευκρινίζει ότι η χρησιμοποίηση μεθόδων φυσικού επηρεασμού στην πρακτική της Νι Κα Βου Ντε έχει επιτραπεί κατόπιν αδείας της ΚΕ του ΠΚΚ (μπ) [...] Είναι γνωστό ότι όλες οι αστικές υπηρεσίες αντικατασκοπείας χρησιμοποιούν μεθόδους φυσικού επηρεασμού σε βάρος των εκπροσώπων του σοσιαλιστικού προλεταριάτου και τις εφαρμόζουν με μορφές κυριολεκτικά σκανδαλώδεις. Προβάλλει το ερώτημα: Γιατί η σοσιαλιστική αντικατασκοπεία πρέπει να είναι περισσότερο ανθρωπιστική απέναντι στους λυσσασμένους πράκτορες της μπουρζουαζίας, απέναντι στους θανάσιμους εχθρούς της εργατικής τάξης και των κολχόζνικων; Η ΚΕ του ΠΚΚ (μπ) θεωρεί ότι η μέθοδος του φυσικού επηρεασμού πρέπει υποχρεωτικά να εξακολουθήσει να εφαρμόζεται, ως εξαίρεση, απέναντι στους ανοιχτούς και αμετανόητους εχθρούς του λαού, σαν μέθοδος πέρα για πέρα σωστή και σκόπιμη».

Με τον τρόπο αυτό η πιο βάνανυση καταπάτηση της σοσιαλιστικής νομιμότητας, ο βασανισμός και η κακοποίηση που εφαρμόζονταν, όπως αναφέρθηκε ήδη, για τη συκοφάντηση και τον αυτοστιγματισμό αθώων ανθρώπων, είχαν κατακυρωθεί από τον Στάλιν, εν ονόματι της ΚΕ του ΠΚΚ (μπ).

Πρόσφατα, μερικές μόλις ημέρες πριν από το συνέδριο, καλέσαμε στη συνεδρίαση του Προεδρείου της ΚΕ και εξετάσαμε τον πρώην ανακριτή Ρόντος, που είχε στα χρόνια εκείνα διεξάγει την υπόθεση και ανέκρινε προσωπικά τον Κοσιόρ, τον

Τσουμπάρ και τον Κόσαριεφ. Είναι ένας ελεεινός τύπος, ανεγκέφαλος, ένα εντελώς εκφυλισμένο στοιχείο από ηθική άποψη. Ένας τέτοιος τύπος αποφάσιζε για τις τύχες διακεκριμένων κομματικών στελεχών, αποφάσιζε για την πολιτική στα θέματα αυτά, αφού στοιχειοθετώντας τον «εγκληματικό χαρακτήρα» των εν λόγω στελεχών, προσέφερε τη βάση για τη συναγωγή πολιτικών εκτιμήσεων και αποφάσεων.

Τίθεται το ερώτημα: Μπορούσε ένας τέτοιος άνθρωπος μόνος του, με τα πνευματικά εφόδια που διέθετε, να διεξάγει την ανάκριση με τέτοιο τρόπο ώστε να βγάζει ένοχους ηγετικούς παράγοντες σαν τον Κοσιόρ και τους άλλους; Όχι, δεν μπορούσε να το κάνει ποτέ χωρίς τις ανάλογες οδηγίες. Στη συνεδρίαση του Προεδρείου της ΚΕ, μας είπε τα εξής:

«Μου είπαν πως ο Κοσιόρ και ο Τσουμπάρ είναι εχθροί του λαού και εγώ σαν ανακριτής πρέπει να αποσπάσω απ' αυτούς την ομολογία ότι είναι εχθροί».

Αυτό δεν μπορούσε να το επιτύχει παρά μόνο με τη μέθοδο των συνεχών βασανιστηρίων, πράγμα το οποίο και έκανε, σύμφωνα με τις λεπτομερείς οδηγίες που έπαιρνε από τον Μπέρια. Πρέπει να σας πω ότι στη συνεδρίαση του Προεδρείου της ΚΕ ο Ρόντος δήλωσε κυνικά: «Θεωρούσα ότι εκτελώ τις εντολές του κόμματος». Να πως εφαρμόζοταν στην πράξη η ντιρεκτίβα του Στάλιν για την άσκηση μεθόδων φυσικού επηρεασμού σε βάρος των συλλαμβανομένων.

Τα γεγονότα αυτά, καθώς και άλλα, μαρτυρούν ότι όλοι οι κανόνες σωστής κομματικής επίλυσης των προβλημάτων καταπατήθηκαν κατάφωρα. Τα πάντα είχαν υποταχθεί στην αυθαίρετη βούληση ενός ανθρώπου.

Από την άλλη πλευρά, η μονοπρόσωπη εξουσία του Στάλιν οδήγησε σε οδυνηρές συνέπειες στη διάρκεια του Μεγάλου Πατριωτικού Πολέμου.

Αν πάρουμε τα πολυάριθμα μυθιστορήματα, πολυάριθμες κινηματογραφικές ταινίες, «επιστημονικές» ιστορικές εργασίες, θα διαπιστώσουμε ότι είναι πράγματι απίθανος ο τρόπος με τον

οποίο παρουσιάζεται ο ρόλος του Στάλιν στον Πατριωτικό Πόλεμο. Κατά κανόνα επαναλαμβάνεται το εξής σχήμα: Ο Στάλιν είχε προβλέψει τα πάντα. Ο Σοβιετικός Στρατός, στη βάση ενός εκ των προτέρων επεξεργασμένου από τον Στάλιν στρατηγικού σχεδίου, ακολουθεί την τακτική της λεγόμενης ενεργού αμύνης. (Την τακτική, δηλαδή, που έφερε τους Γερμανούς έξω από τη Μόσχα και στο Στάλινγκραντ). Ακολουθώντας την τακτική αυτή, ο σοβιετικός στρατός, αποκλειστικά και μόνο χάρη στη μεγαλοφυΐα του Στάλιν, περνάει στην επίθεση και συντρίβει τον εχθρό. Η ιστορική νίκη που κατήγαγαν οι ένοπλες δυνάμεις της χώρας των σοβιέτ, ο ηρωϊκός λαός μας, καταγράφεται σ' αυτά τα μυθιστορήματα, τα φιλμ, τις «επιστημονικές ιστορικές εργασίες» αποκλειστικά και μόνο στη στρατηγική μεγαλοφυΐα του Στάλιν.

Το θέμα αυτό πρέπει να αναλυθεί πολύ σοβαρά γιατί έχει τεράστια σημασία, όχι μόνο, άλλωστε ιστορική, αλλά και πολιτική και διαπαιδαγωγική και πρακτική.

Ποια είναι τα γεγονότα;

Πριν από τον πόλεμο, στην πολιτική-διαπαιδαγωγική μας δουλειά κυριαρχούσαν οι τόνοι της καυχησιολογίας: Αν ο εχθρός προσβάλει την ιερή σοβιετική γη, θα απαντήσουμε με τριπλό χτύπημα, και τον πόλεμο θα τον διεξαγάγουμε στο έδαφος του εχθρού και θα τον κερδίσουμε με λίγες απώλειες. Οι πομπώδεις αυτές διακηρύξεις δε συμβάδιζαν καθόλου με συγκεκριμένες ενέργειες σ' όλους τους τομείς, που θα διασφάλιζαν πράγματι το απαραβίαστο των συνόρων μας.

Στη διάρκεια του πολέμου και μεταπολεμικά, ο Στάλιν πρόβαλε τη θέση ότι η τραγωδία που έζησε ο λαός μας στην πρώτη περίοδο του πολέμου, υπήρξε, δήθεν, αποτέλεσμα της αιφνιδιαστικής επίθεσης των Γερμανών κατά της Σοβιετικής Ένωσης. Αλλά, σύντροφοι, η θέση αυτή δεν ανταποκρίνεται καθόλου στην πραγματικότητα. Ο Χίτλερ από τη στιγμή που πήρε την εξουσία στη Γερμανία έθεσε ως στόχο του τη συντριβή του κομμουνισμού. Οι φασίστες μιλούσαν ανοιχτά γι' αυτό, χωρίς καμιά προσπάθεια απόκρυψης των σχεδίων τους. Για την πραγ-

ματοποίηση των επιθετικών τους στόχων δημιούργησαν διαφόρων ειδών σύμφωνα, μπλοκ, άξονες, όπως ο περίφημος άξονας Βερολίνο-Ρώμη-Τόκιο. Πολυάριθμα γεγονότα της προπολεμικής περιόδου βοούσαν ότι ο Χίτλερ προσανατόλιζε όλες του τις δυνάμεις στην προετοιμασία της εξαπόλυσης του πολέμου κατά της Σοβιετικής Ένωσης και ότι συγκέντρωνε μεγάλες στρατιωτικές δυνάμεις, συμπεριλαμβανομένων και τεθωρακισμένων μονάδων, κοντά στα σοβιετικά σύνορα.

Τα ντοκουμέντα που έχουν ήδη δημοσιευθεί πιστοποιούν ότι ήδη στις 3 Απριλίου 1941, ο Τσώρτσιλ είχε ειδοποιήσει προσωπικά τον Στάλιν μέσω του Άγγλου πρεσβευτή στη Μόσχα, Κριπς, ότι τα γερμανικά στρατεύματα έχουν αρχίσει να παίρνουν μια νέα διάταξη, προετοιμαζόμενα για επίθεση κατά της Σοβιετικής Ένωσης. Είναι αυτονόητο ότι ο Τσώρτσιλ δεν το έκανε αυτό λόγω φιλικών αισθημάτων προς το σοβιετικό λαό. Είχε τους δικούς του ιμπεριαλιστικούς σκοπούς: Να εμπλακούν η Γερμανία και η ΕΣΣΔ σ' ένα πολυαίμακτο πόλεμο και να ενισχυθεί έτσι η θέση της βρετανικής αυτοκρατορίας. Ωστόσο παραμένει γεγονός πως ο Τσώρτσιλ έγραφε στην επιστολή του εκείνη ότι παρακαλεί «να προειδοποιηθεί ο Στάλιν, να επιστήσει την προσοχή του στον κίνδυνο που τον απειλεί». Με ιδιαίτερη επιμονή το υπογράμμιζε αυτό ο Τσώρτσιλ και στα τηλεγραφήματά του της 18ης Απριλίου και των επομένων ημερών. Αλλά ο Στάλιν δεν έλαβε υπόψη του τις προειδοποιήσεις αυτές. Κάτι περισσότερο: Ο Στάλιν έδωσε εντολή να μην λαμβάνονται υπόψη τέτοιου είδους πληροφορίες, για να μην προκληθεί, δήθεν, έναρξη πολεμικών επιχειρήσεων.

Πρέπει να επισημανθεί ότι τέτοιου είδους πληροφορίες για τον επαπειλούμενο κίνδυνο εισβολής των γερμανικών στρατευμάτων στο έδαφος της Σοβιετικής Ένωσης, έφταναν επίσης και από σοβιετικές διπλωματικές και στρατιωτικές υπηρεσίες, αλλά καθώς η ηγεσία ήταν ήδη προκατειλημμένη οι πληροφορίες αυτές διαβιβάζονταν κάθε φορά φοβισμένα και με την προσθήκη διαφόρων επιφυλάξεων.

Έτσι, π.χ., σε αναφορά του από το Βερολίνο, στις 6 Μαΐου,

ο στρατιωτικο-ναυτικός ακόλουθος στη γερμανική πρωτεύουσα, λοχαγός Βοροντσόφ, ανακοίνωνε:

«Ο σοβιετικός πολίτης Μπόζερ [...] πληροφόρησε τον αναπληρωτή ναυτικό μας ακόλουθο, ότι σύμφωνα με τα λόγια ορισμένου γερμανού αξιωματικού του στρατηγείου του Χίτλερ, οι Γερμανοί προετοιμάζονται να επιτεθούν στις 14 Μαΐου κατά της ΕΣΣΔ μέσω Φινλανδίας, Βαλτικών χωρών και Λετονίας. Ταυτόχρονα πρόκειται να γίνουν μεγάλες αεροπορικές επιδρομές κατά της Μόσχας και του Λένινγκραντ και πτώση αλεξιπτωτιστών σε παραμεθόριες πόλεις».

Σε αναφορά του της 22 Μαΐου 1941, ο αναπληρωτής στρατιωτικός ακόλουθος στο Βερολίνο, Χλοπόφ, έγραφε ότι:

«...η επίθεση των γερμανικών στρατευμάτων έχει ορισθεί, όπως λέγεται, για τις 15 Ιουνίου, ενδέχεται όμως να εκδηλωθεί και τις πρώτες μέρες του μηνός...».

Σε τηλεγράφημα της πρεσβείας μας στο Λονδίνο της 18ης Ιουνίου αναφερόταν:

«Σε ό,τι αφορά την παρούσα στιγμή, ο Κριπς είναι βαθιά πεπεισμένος ότι η ένοπλη σύγκρουση μεταξύ Γερμανίας και ΕΣΣΔ είναι αναπόφευκτη και τούτο όχι αργότερα από τα μέσα Ιουνίου. Σύμφωνα με τα λόγια του Κριπς, οι Γερμανοί έχουν ήδη συγκεντρώσει μέχρι σήμερα στα σοβιετικά σύνορα (συμπεριλαμβανομένων των αεροπορικών δυνάμεων και της βοηθητικής μονάδας) 147 μεραρχίες...».

Παρά τις εξαιρετικά σοβαρές αυτές προειδοποιήσεις, δεν πάρθηκαν τα αναγκαία μέτρα ώστε να προπαρασκευασθεί η χώρα αμυντικά και να αποφευχθεί το ενδεχόμενο του αιφνιδιασμού.

Είχαμε, άραγε, χρόνο και δυνατότητες διεξαγωγής μιας τέτοιας προπαρασκευής; Μάλιστα, είχαμε και το χρόνο και τις δυνατότητες. Η βιομηχανία μας είχε φτάσει σε τέτοιο επίπεδο, ώστε μπορούσε να εφοδιάσει πλήρως το σοβιετικό στρατό σε

όλα όσα του ήταν αναγκαία. Τούτο επιβεβαιώνεται ακόμη και από το γεγονός ότι μετά την απώλεια του 50 τοις εκατό της συνολικής βιομηχανίας μας στη διάρκεια του πολέμου —συνεπεία κατάληψης από τον εχθρό της Ουκρανίας, του βορείου Καυκάσου, των δυτικών περιοχών της χώρας, σπουδαίων βιομηχανικών και σιτοπαραγωγικών κέντρων— ο σοβιετικός λαός κατόρθωσε να οργανώσει την παραγωγή των πολεμικών μέσων στις ανατολικές περιοχές της χώρας, να εγκαταστήσει εκεί τις μηχανικές εγκαταστάσεις που μεταφέρθηκαν από τις βιομηχανικές δυτικές περιοχές και να εφοδιάσει τις ένοπλες δυνάμεις μας με όλα όσα ήταν αναγκαία για τη συντριβή του εχθρού.

Αν η βιομηχανία μας είχε εγκαίρως επιστρατευθεί για τον εφοδιασμό του στρατού σε όπλα και αναγκαίο υλικό, οι θυσίες που χρειάστηκαν σ' αυτό το βαρύτατο πόλεμο θα ήταν απροσμέτρητα μικρότερες. Αλλά μια τέτοια κινητοποίηση δεν έγινε εγκαίρως. Και από τις πρώτες κιόλας μέρες του πολέμου έγινε φανερό ότι ο στρατός μας ήταν κακά εξοπλισμένος, ότι δεν είχαμε επαρκείς ποσότητες πυροβολικού, τανκς και αεροπλάνων για την απόκρουση του εχθρού.

Η σοβιετική επιστήμη και τεχνική είχαν δώσει προπολεμικά θαυμάσια πρότυπα τανκς και πυροβολικού. Δεν οργανώθηκε, όμως, η μαζική παραγωγή όλων αυτών των όπλων και, ουσιαστικά, καταπιαστήκαμε με τον εκσυγχρονισμό του εξοπλισμού των ενόπλων μας δυνάμεων την παραμονή, κυριολεκτικά, του πολέμου. Το αποτέλεσμα ήταν ότι τη στιγμή της εισβολής στο σοβιετικό έδαφος δεν είχαμε επαρκείς ποσότητες ούτε παλιού υλικού, που είχε αποσυρθεί, ούτε νέου υλικού που είχαμε αποφασίσει να χρησιμοποιήσουμε. Πολύ κακή ήταν η κατάσταση στο αντιαεροπορικό πυροβολικό. Δεν είχε οργανωθεί η παραγωγή αντιαεροπορικών βλημάτων για τον αγώνα κατά των τανκς. Πολλές οχυρωμένες περιοχές βρέθηκαν τη στιγμή της επίθεσης σε αδυναμία να αμυνθούν γιατί ο παλιός εξοπλισμός τους είχε αποσυρθεί και ο καινούργιος δεν είχε ακόμη σταλεί.

Άλλωστε, τούτο δεν αφορά, δυστυχώς, μόνο τα τανκς, το πυροβολικό και την αεροπορία. Τη στιγμή που ξέσπασε ο πό-

λεμος δεν είχαμε επάρκεια ούτε καν σε καραμπίνες για τον εξοπλισμό των ανθρώπων που κλήθηκαν στην ενεργό στρατιωτική υπηρεσία. Θυμάμαι ότι τις μέρες εκείνες τηλεφώνησα από το Κίεβο στο σ. Μαλενκόφ³⁴ και του είπα:

—Οι άνθρωποι παρουσιάστηκαν στο στρατό και ζητούν όπλα. Στείλτε μας όπλα.

Ο Μαλενκόφ απάντησε:

—Δεν μπορούμε να σας στείλουμε όπλα γιατί όλες τις καραμπίνες τις στέλνουμε στο Λένινγκραντ. Εξοπλίζετε μόνοι σας.

Αυτή ήταν η κατάσταση σε ό,τι αφορά τον εξοπλισμό.

Θυμάμαι ένα γεγονός: Λίγο πριν από την επίθεση των χιτλερικών στρατευμάτων κατά της Σοβιετικής Ένωσης, ο Κιρπόνος που ήταν τότε διοικητής του Ειδικού Στρατιωτικού Τομέα του Κιέβου (σκοτώθηκε αργότερα), έγραψε στον Στάλιν ότι γερμανικές στρατιές έφτασαν στον ποταμό Μπουγκ, προετοιμάζονται εντατικά για επίθεση και θα περάσουν κατά πάσα πιθανότητα στην επίθεση στο αμέσως προσεχές διάστημα. Σε συνάρτηση μ' αυτό, ο Κιρπόνος πρότεινε την οργάνωση ισχυρής άμυνας, την απομάκρυνση 300 χιλιάδων ανθρώπων από τις παραμεθόριες περιοχές και τη δημιουργία στις περιοχές αυτές μερικών πολύ ισχυρών οχυρωμένων ζωνών, την κατασκευή αντιαρματικών τάφρων, ορυγμάτων για τους στρατιώτες κλπ. Η απάντηση της Μόσχας στην πρόταση αυτή ήταν ότι πρόκειται για προβοκάτσια, ότι δεν πρέπει να γίνει καμιά προπαρασκευαστική ενέργεια στα σύνορα, ότι δεν πρέπει να δοθεί στους Γερμανούς πρόσχημα για έναρξη πολεμικών επιχειρήσεων εναντίον μας. Τα σύνορά μας έμειναν έτσι χωρίς την αναγκαία προπαρασκευή για την απόκρουση του εχθρού.

Αλλά και όταν τα φασιστικά στρατεύματα είχαν ήδη εισβάλει στο σοβιετικό έδαφος, έφτασε από τη Μόσχα διαταγή να μην απαντήσουμε στους πυροβολισμούς. Γιατί; Γιατί ο Στάλιν σε πείσμα των οφθαλμοφανών γεγονότων έκρινε ότι όλ' αυτά δεν ήταν ακόμη πόλεμος, αλλά προβοκάτσια ορισμένων απειθαρχων τμημάτων του γερμανικού στρατού και ότι αν απαντήσουμε, τούτο θα χρησιμεύσει σαν αιτία έναρξης πολέμου.

Είναι επίσης γνωστό το εξής γεγονός: Την παραμονή της επίθεσης του χιτλερικού στρατού, πέρασε τα σύνορά μας ένας Γερμανός και είπε ότι τα γερμανικά στρατεύματα είχαν λάβει διαταγή να αρχίσουν στις 22 Ιουνίου στις 3 το πρωί την επίθεση κατά της Σοβιετικής Ένωσης. Το γεγονός αυτό ανακοινώθηκε αμέσως στον Στάλιν. Αλλά κι αυτό το σινιάλο δεν ελήφθη υπόψη.

Όπως βλέπετε, αγνοήθηκαν τα πάντα: Και οι ειδοποιήσεις διαφόρων στρατιωτικών διοικητών, και οι καταθέσεις λιποτακτών από τον εχθρικό στρατό, ακόμη και οι ανοιχτές γερμανικές στρατιωτικές επιχειρήσεις. Είναι αυτό διορατικότητα ηγέτη κόμματος και κράτους σε μια τόσο υπεύθυνη ιστορική στιγμή;

Πού οδήγησε αυτή η αμεριμνησία, αυτή η αγνόηση των προφανών γεγονότων; Οδήγησε στο ότι ο εχθρός, μέσα στις πρώτες κιόλας ώρες και μέρες του πολέμου, προκάλεσε τεράστιες καταστροφές στην αεροπορία, το πυροβολικό και το παντοειδές πολεμικό μας υλικό στις παραμεθόριες περιοχές, εξόντωσε σημαντικό αριθμό στρατιωτικών στελεχών μας, αποδιοργάνωσε τη διοίκηση των στρατευμάτων μας. Το αποτέλεσμα ήταν να μην μπορέσουμε να εμποδίσουμε την προέλαση του εχθρού στο βάθος της χώρας.

Βαρύτατες συνέπειες, ιδιαίτερα στην αρχική φάση του πολέμου, είχε το γεγονός ότι στην περίοδο 1937-41 εξαιτίας της καχυποψίας του Στάλιν εξοντώθηκαν, βάσει συκοφαντικών κατηγοριών, πολλοί στρατιωτικοί ηγέτες και πολιτικά στελέχη. Στη διάρκεια των χρόνων αυτών ασκήθηκαν διωγμοί σε βάρος πλατιών στρωμάτων ηγετικών στελεχών, αρχίζοντας κυριολεκτικά από λοχαγούς και ταγματάρχες και φτάνοντας ως τις κορυφές της στρατιωτικής ιεραρχίας, συμπεριλαμβανομένου και ολόκληρου του στρώματος των ηγετικών στελεχών που είχαν αποκτήσει ορισμένες εμπειρίες από τη διεξαγωγή του πολέμου στην Ισπανία και την Άπω Ανατολή.

Η πολιτική της εξόντωσης στρατιωτικών στελεχών σε ευρεία κλίμακα είχε επίσης ως αποτέλεσμα να υπονομευθούν οι βάσεις της στρατιωτικής πειθαρχίας, αφού επί χρόνια ολόκληρα οι α-

ξιοματικοί όλων των βαθμών, καθώς και οι στρατιώτες, άλλωστε, διδάσκονταν στους πυρήνες του κόμματος και της Κομμουνιστικής Σχολής να «ξεσκεπάζουν» τους ανώτερους διοικητές τους, σαν καμουφλαρισμένους εχθρούς. Ήταν φυσικό ότι τούτο θα επιδρούσε αρνητικά σε ό,τι αφορά τη στρατιωτική πειθαρχία στην πρώτη φάση του πολέμου.

Και να ξέρει κανείς ότι πριν από τον πόλεμο είχαμε θαυμάσια στρατιωτικά στελέχη, απεριόριστα δοσμένα στο κόμμα και στην πατρίδα! Είναι αρκετό να πούμε ότι εκείνοι από τους στρατιωτικούς ηγέτες που επέζησαν, έχω κατά νου συντρόφους όπως ο Ροκοσόφσκι³⁵ (φυλακισμένος κι αυτός τότε), ο Γκορμπάτοφ,³⁶ ο Μερετσκόφ (παρών στο συνέδριο αυτό), ο Πόντλας (ένας έξοχος διοικητής που έπεσε στο μέτωπο) και τόσοι άλλοι, παρά το μαρτύριο που υπέστησαν στις φυλακές, φάνηκαν από τις πρώτες μέρες του πολέμου αληθινοί πατριώτες και πάλεψαν ηρωικά δοξάζοντας την πατρίδα. Αλλά πολλοί άλλοι από τους ηγέτες αυτούς χάθηκαν στα στρατόπεδα συγκέντρωσης και στις φυλακές. Και ο στρατός δεν τους ξαναείδε ποτέ.

Όλα αυτά οδήγησαν στην κατάσταση που αντιμετωπίσαμε στην αρχική φάση του πολέμου και που δημιούργησε τον τρομερό κίνδυνο για τις τύχες της πατρίδας μας.

Θα ήταν λάθος να μην καταγράψουμε το γεγονός ότι ο Στάλιν, ύστερα από τις πρώτες βαριές ήττες και αποτυχίες μας στα μέτωπα, πίστεψε πως είχε φτάσει το τέλος. Σε μια συζήτηση, τις μέρες εκείνες είχε πει:

«Όλα όσα δημιούργησε ο Λένιν τ' αφήσαμε και χάθηκαν για πάντα».

Ύστερα απ' αυτό και για πολύ καιρό ο Στάλιν δεν διηύθυνε στην πραγματικότητα τις πολεμικές επιχειρήσεις και έπαψε να κάνει οποιαδήποτε δουλειά. Επανήλθε στην ενεργό ηγεσία μόνο αφού τον επισκέφθηκαν μερικά μέλη του Πολιτικού Γραφείου και του επεσήμαναν ότι είναι απαραίτητο να κάνει αμέσως ορισμένα πράγματα για να βελτιωθεί η κατάσταση στα μέτωπα.

Ο κίνδυνος που μας απείλησε και που απλώθηκε πάνω από τη

χώρα στην πρώτη φάση του πολέμου, ήταν αποτέλεσμα των εσφαλμένων μεθόδων καθοδήγησης του κόμματος και του λαού από τον ίδιο τον Στάλιν.

Δε μιλάμε, εννοείται, μόνο για τη στιγμή που ξέσπασε ο πόλεμος και που οδήγησε σε σοβαρή αποδιοργάνωση του στρατού μας, η οποία μας стоίχισε σοβαρές απώλειες. Και μετά την έναρξη του πολέμου η νευρική κατάσταση και η υστερία που έδειχνε ο Στάλιν επεμβαίνοντας στην πορεία των πολεμικών επιχειρήσεων, προκάλεσε σοβαρή ζημιά στο στρατό μας.

Ο Στάλιν απείχε πολύ από του να συλλαμβάνει την πραγματική κατάσταση όπως διαμορφωνόταν στα μέτωπα. Τούτο είναι φυσικό αφού σε όλη τη διάρκεια του Πατριωτικού Πολέμου δεν επισκέφθηκε ποτέ κανένα τομέα του μετώπου, καμία από τις απελευθερωνόμενες πόλεις, εκτός από ένα σύντομο πέρασμα από το δρόμο του Μοζαϊκ, στην περίοδο που είχε σταθεροποιηθεί το μέτωπο, γεγονός στο οποίο έχουν αφιερωθεί πολλά βιβλία γεμάτα από πλούσια φαντασία και πολλές φωτογραφίες. Ο Στάλιν παρενέβαινε στις επιχειρήσεις και έδινε διαταγές που δεν έπαιρναν υπόψη την πραγματική κατάσταση στο δεδομένο τομέα του μετώπου και είχαν ως μοναδικό αποτέλεσμα μεγάλες ανθρώπινες απώλειες.

Θα επιτρέψω στον εαυτό μου σε σχέση με αυτό, να αναφερθώ σε ένα χαρακτηριστικό γεγονός που δείχνει πως διηύθυνε ο Στάλιν τις επιχειρήσεις στα μέτωπα. Στο συνέδριο αυτό βρίσκεται ο στρατάρχης Μπαγκραμιάν, ο οποίος υπήρξε σε μια περίοδο αρχηγός των επιχειρήσεων στο Γενικό Επιτελείο του νοτιοδυτικού μετώπου και ο οποίος μπορεί να βεβαιώσει αυτά που θα σας πω.

Σε μια στιγμή που η κατάσταση στην περιοχή του Χαρκόβου είχε γίνει πολύ σοβαρή, εμείς εκεί είχαμε πάρει τη σωστή απόφαση να σταματήσουμε την επιχείρηση που είχε σκοπό την κύκλωση του Χαρκόβου γιατί, κάτω από τις συγκεκριμένες συνθήκες που υπήρχαν τότε, η συνέχιση της επιχείρησης εκείνης θα οδηγούσε σε μοιραίες συνέπειες για τις δυνάμεις μας. Ενημερώσαμε σχετικά μ' αυτό τον Στάλιν πληροφορώντας τον ότι η

κατάσταση επέβαλλε αλλαγές στα επιχειρησιακά σχέδια, ώστε να μην επιτραπεί στον εχθρό να καταστρέψει τις δυνάμεις μας.

Παρά και ενάντια στην υγιή λογική, ο Στάλιν απέρριψε την εισήγησή μας και διέταξε να συνεχιστεί η επιχείρηση κύκλωσης του Χαρκόβου αν και την ώρα εκείνη αντιμετωπίζαμε την απειλή περικύκλωσης και καταστροφής μεγάλων στρατιωτικών μας μονάδων. Τηλεφωνώ λοιπόν, τότε στον Βασιλέφσκι³⁷ και τον παρακαλώ:

«Αλέξανδρε Μιχαήλοβιτς πάρτε το χάρτη και δείξτε στον σύντροφο Στάλιν την κατάσταση που έχει δημιουργηθεί».

Πρέπει να σημειωθεί ότι ο Στάλιν σχεδίαζε τις επιχειρήσεις στο χάρτη της υδρογείου. Μάλιστα σύντροφοι! Συνήθιζε να παίρνει το χάρτη της υδρογείου και να σημειώνει πάνω σ' αυτόν τη γραμμή του μετώπου. Λέω λοιπόν στον σύντροφο Βασιλέφσκι:

«Δείξτε του στο χάρτη την κατάσταση. Είναι σαφές ότι κάτω απ' αυτές τις συνθήκες δεν είναι δυνατόν να συνεχισθεί η επιχείρηση που είχε σχεδιασθεί πριν. Για το καλό της υπόθεσης πρέπει η παλιά απόφαση να αλλάξει».

Ο Βασιλέφσκι μου απάντησε πως ο Στάλιν ασχολήθηκε ήδη μ' αυτό το πρόβλημα και πως αυτός (ο Βασιλέφσκι) δεν ξαναπάει γι' αυτό το θέμα, γιατί ο Στάλιν δε θέλει ν' ακούσει κανένα επιχείρημα σχετικά μ' αυτό.

Ύστερα από τη συζήτηση με τον Βασιλέφσκι τηλεφώνησα στον Στάλιν, στη βίλα. Αλλά ο Στάλιν δεν πήρε το τηλέφωνο. Σήκωσε το ακουστικό ο Μαλενκόφ. Λέω στο σ. Μαλενκόφ πως τηλεφωνώ από το μέτωπο και θέλω να μιλήσω προσωπικά στο σ. Στάλιν. Ο Στάλιν μου διαμηνύει με τον Μαλενκόφ να μιλήσω μ' αυτόν. Τον Μαλενκόφ. Επαναλαμβάνω πως θέλω να ενημερώσω προσωπικά τον Στάλιν για τη δύσκολη κατάσταση που έχει δημιουργηθεί στο μέτωπό μας. Παρ' όλ' αυτά ο Στάλιν δε θεώρησε καλό να πιάσει το ακουστικό. Μου διεμήνυσε και πάλι να του πω ό,τι θέλω μέσω Μαλενκόφ. Και το τηλέφωνο βρισκόταν δυο βήματα πιο πέρα!

Αφού «άκουσε» μ' αυτόν τον τρόπο την παράκλησή μας, ο Στάλιν είπε: «Να μη γίνει καμία αλλαγή σε όσα έχουν σχεδιασθεί».

Ποια ήταν η συνέχεια; Ήταν το χειρότερο που μπορούσαμε να φαντασθούμε. Οι Γερμανοί κατόρθωσαν να περικυκλώσουν τις μονάδες μας, με αποτέλεσμα να χάσουμε εκατοντάδες χιλιάδες στρατιώτες μας. Να τι μας κόστισε η «μεγαλοφυΐα» του Στάλιν.

Κάποτε, μετά τον πόλεμο, σε μια συνάντηση του Στάλιν με τα μέλη του Πολιτικού Γραφείου, ο Αναστάς Ιβάνοβιτς Μικογιάν³⁸ είπε πως ίσως είχε δίκιο ο Χρυστσόφ τότε που είχε τηλεφωνήσει σχετικά με την επιχείρηση του Χαρκόβου και βγήκε σε κακό το ότι η πρότασή του δεν εισακούστηκε.

Έπρεπε να δείτε την οργή του Στάλιν! Πώς είναι δυνατόν να φαντασθεί κανείς ότι αυτός, ο Στάλιν δεν είχε δίκιο! Δεν είναι, λοιπόν, ο Στάλιν, μεγαλοφυΐα; Και είναι τάχα δυνατό μια μεγαλοφυΐα να μην έχει δίκιο; Κάθε άνθρωπος μπορεί να κάνει κάποτε ένα λάθος. Ο Στάλιν πίστευε πως εκείνος δε σφάλει ποτέ, έχει πάντοτε δίκιο. Δεν αναγνώρισε ποτέ και κανένα λάθος του, μικρό ή μεγάλο, σε κανέναν, αν και διέπραξε όχι λίγα λάθη και σε θεωρητικά ζητήματα και στην πρακτική του δραστηριότητα. Ύστερα από το συνέδριο θα χρειαστεί, σίγουρα, να αναθεωρήσουμε τις σημερινές εκτιμήσεις για πολλές πολεμικές επιχειρήσεις και να τις φωτίσουμε σωστά.

Με πολύ αίμα πληρώσαμε επίσης την τακτική που επέβαλε ο Στάλιν, αγνοώντας την ουσία της διεξαγωγής των πολεμικών επιχειρήσεων, από την ώρα που κατορθώσαμε να ανακόψουμε την προέλαση του εχθρού και να περάσουμε στην επίθεση.

Οι στρατιωτικοί ξέρουν ότι ήδη στα τέλη του 1941 αντί για τη διεξαγωγή μεγάλων επιχειρήσεων ελιγμού στα πλευρά του εχθρού και διείσδυση στα νώτα του, ο Στάλιν απαιτούσε μεγάλες επιθέσεις κατά μέτωπο και κατάληψη χωριών, του ενός μετά το άλλο. Αυτό μας στοίχισε τεράστιες απώλειες, έως ότου οι στρατηγοί μας, που σήκωναν στους ώμους τους ολόκληρο το βάρος της διεξαγωγής του πολέμου, κατόρθωσαν να μεταβάλουν την κατάσταση και να περάσουν στη διεξαγωγή ελαστικών επιχει-

ρήσεων ελιγμού, πράγμα που οδήγησε σε άμεσες αλλαγές στα μέτωπα προς όφελός μας.

Υπήρξε, λοιπόν, ακόμη πιο επαίσχυντο το γεγονός ότι μετά τη μεγάλη νίκη μας κατά του εχθρου, νίκη που μας στοίχισε τόσο ακριβά, ο Στάλιν άρχισε να κριτικάρει άγρια πολλούς από τους ηγήτορες του στρατού που προσέφεραν σημαντική συμβολή στην υπόθεση της νίκης, γιατί έπρεπε ν' αποκλεισθεί κάθε ενδεχόμενο να καταγραφούν οι επιτυχίες που σημειώθηκαν στα μέτωπα, σε οποιονδήποτε άλλον εκτός αυτού.

Ο Στάλιν ενδιαφερόταν πολύ για την εκτίμηση που υπήρχε σχετικά με τον Ζούκωφ,³⁹ ως στρατιωτικό ηγέτη. Με ρώτησε και μένα αρκετές φορές, τι γνώμη έχω για τον Ζούκωφ. Του απάντησα:

—Τον Ζούκωφ τον γνωρίζω από παλιά. Είναι καλός στρατηγός, και καλός ηγήτορας.

Μετά τον πόλεμο, ο Στάλιν άρχισε να λέει κάθε είδους ανοησίες για τον Ζούκωφ. Έλεγε μεταξύ άλλων:

—Επαινέσατε τον Ζούκωφ, αλλά δεν το αξίζει. Λένε ότι στο μέτωπο ο Ζούκωφ έκανε το εξής πριν από κάθε επιχείρηση: Έπαιρνε στα χέρια του μια χούφτα χώμα, το μύριζε κι ύστερα έλεγε: "Μπορούμε ν' αρχίσουμε την επίθεση", ή το αντίθετο: "Δεν μπορούμε να κάνουμε την επιχείρηση που έχουμε σχεδιάσει".

Του είπα:

—Δεν ξέρω, σύντροφε Στάλιν, ποιος το επινόησε αυτό, αλλά δεν είναι αλήθεια.

Είναι πιθανό να επινοούσε ο ίδιος τέτοια πράγματα στην προσπάθειά του να μειώσει το ρόλο και τις στρατιωτικές ικανότητες του στρατάρχη Ζούκωφ.

Ο Στάλιν διαφήμιζε, άλλωστε, ο ίδιος και με εξαιρετικό ζήλο αυτός εαυτόν σαν μεγάλο ηγήτορα, πάσχιζε να επιβάλει σαν καθολική συνείδηση στους ανθρώπους την εκδοχή ότι όλες οι νίκες που κατακτήθηκαν από το σοβιετικό λαό στο Μεγάλο Πατριωτικό Πόλεμο ήταν αποτέλεσμα της ανδρείας, της τόλμης και της μεγαλοφυΐας του Στάλιν και κανενός άλλου. Ήταν, δηλ.,

κάτι σαν τον θρυλικό Κουζμά Κριουτσκόφ⁴⁰ που πέρασε με μια κονταριά επτά ανθρώπους.

Ας πάρουμε, λοιπόν, για παράδειγμα, τα ιστορικά και πολεμικά μας φιλμ ή μερικά λογοτεχνικά έργα, που δημιουργούν εμετικές εντυπώσεις. Όλ' αυτά στοχεύουν στο να προπαγανδισθεί αυτή ακριβώς η εκδοχή, να δοξασθεί ο Στάλιν σαν μεγαλοφυής στρατηλάτης. Ας θυμηθούμε, π.χ., το φιλμ «Η πτώση του Βερολίνου». Δε δρα παρά μόνο ο Στάλιν: Δίνει διαταγές, σε μια αίθουσα υπάρχουν μόνο άδειες καρέκλες και μόνο ένας άνθρωπος τον πλησιάζει και κάτι του αναφέρει: Ο Ποσκριέμπισεφ,⁴¹ ο αφοσιωμένος του σκουτάριος.

Πού είναι λοιπόν η ηγεσία των ενόπλων μας δυνάμεων; Πού είναι το Πολιτικό Γραφείο; Πού είναι η κυβέρνηση; Πού είναι όλοι αυτοί και με τι ασχολούνται; Αυτό δεν το λέει το φιλμ. Ο Στάλιν δρα για όλους, χωρίς να υπολογίζει κανέναν και χωρίς να συμβουλευέται κανέναν. Κάτω από έναν τέτοιο ψεύτικο φωτισμό δίνονταν όλα αυτά στο λαό. Γιατί; Για να υμνοληγηθεί ο Στάλιν και τούτο παρά και ενάντια στα γεγονότα, παρά και ενάντια στην ιστορική αλήθεια.

Τίθεται το ερώτημα: Πού είναι οι στρατιωτικοί μας που σήκωσαν στους ώμους τους το βάρος του πολέμου; Δεν υπάρχουν στο φιλμ. Πέρα από τον Στάλιν, δεν υπήρχε χώρος για κανέναν άλλον.

Και όμως, δεν ήταν ο Στάλιν, αλλά το κόμμα στο σύνολό του, η σοβιετική κυβέρνηση, ο ηρωικός μας στρατός, οι ικανότατοι διοικητές του και οι γενναίοι στρατιώτες, ο σοβιετικός λαός ολόκληρος που εξασφάλισε τη νίκη στο Μεγάλο Πατριωτικό Πόλεμο.

Τα μέλη της Κεντρικής Επιτροπής, οι υπουργοί, τα οικονομικά μας στελέχη, οι άνθρωποι της σοβιετικής κουλτούρας, οι ηγέτες των τοπικών κομματικών και σοβιετικών οργανώσεων, οι μηχανικοί και οι τεχνικοί, καθένας απ' αυτούς στο πόστο του, αφιέρωσαν με αυταπάρνηση τις δυνάμεις τους και τις γνώσεις τους για την εξασφάλιση της νίκης.

Σπάνιο ηρωισμό έδειξαν τα μετόπισθεν, η δοξασμένη εργατι-

κή μας τάξη, η κολχόζνικη αγροτιά, η σοβιετική διανοήση, που με την καθοδήγηση των κομματικών οργανώσεων, ξεπερνώντας τις ανείπωτες δυσκολίες και τις στερήσεις της περιόδου του πολέμου, έδωσαν όλες τις δυνάμεις τους στην υπόθεση της άμυνας της πατρίδας.

Σπάνιους ηρωικούς άθλους επιτέλεσαν στην πορεία του πολέμου οι σοβιετικές μας γυναίκες που επωμίστηκαν το πελώριο βάρος της παραγωγικής δουλειάς στα εργοστάσια και τα κολχόζ, στους διάφορους τομείς της οικονομίας και της κουλτούρας. Πολλές γυναίκες πήραν άμεσα μέρος στα μέτωπα του Μεγάλου Πατριωτικού Πολέμου. Η γενναία νεολαία μας που σε όλους τους τομείς του μετώπου και στα μετόπισθεν, πρόσφερε την ανεκτίμητη συμβολή της στην υπόθεση της άμυνας της σοβιετικής πατρίδας, στην υπόθεση της συντριβής του εχθρού.

Θα μείνει αθάνατη η προσφορά των σοβιετικών στρατιωτών, των αξιωματικών και πολιτικών στελεχών όλων των βαθμών, που τους πρώτους κιόλας μήνες του πολέμου, ύστερα από την απώλεια σημαντικού μέρους του στρατού μας, δεν τα χάσανε, αλλά κατόρθωσαν να πραγματοποιήσουν την αναδιοργάνωση στην πορεία των επιχειρήσεων, να δημιουργήσουν και να χαλυβδώσουν στην πορεία του πολέμου ένα πανίσχυρο και ηρωικό στρατό, και όχι μόνο να εξουδετερώσουν την πίεση του ισχυρού και ύπουλου εχθρού, αλλά και να τον συντρίψουν.

Τα θαυμάσια κατορθώματα εκατοντάδων εκατομμυρίων ανθρώπων στην Ανατολή και στη Δύση στον αγώνα κατά της απειλής της φασιστικής υποδούλωσης, που κρεμάστηκε πάνω μας, θα μείνουν στους αιώνες και τις χιλιετηρίδες που θα 'ρθουν στη μνήμη της ευγνώμονης ανθρωπότητας.

Ο βασικός ρόλος και η βασική προσφορά στο νικηφόρο πέρας του πολέμου καταγράφεται στο Κομμουνιστικό μας Κόμμα, στις ένοπλες δυνάμεις της Σοβιετικής Ένωσης και στα δεκάδες εκατομμύρια των σοβιετικών ανθρώπων που διαπαιδαγωγήθηκαν από το κόμμα.

Σύντροφοι,

Ας σταθούμε σε μερικά άλλα γεγονότα. Η Σοβιετική Ένωση θεωρείται δικαίως σαν υπόδειγμα πολυεθνικού κράτους, καθώς έχει στην πράξη εξασφαλισθεί η ισότητα και η φιλία όλων των εθνών που κατοικούν τη μεγάλη πατρίδα μας.

Υπήρξαν λοιπόν, ακόμη τερατωδέστερες οι επιχειρήσεις, την πρωτοβουλία των οποίων είχε ο Στάλιν και οι οποίες αποτέλεσαν βάνανυση παραβίαση των θεμελιωδών λενινιστικών αρχών της εθνικής πολιτικής του σοβιετικού κράτους. Εννοώ τους μαζικούς εκτοπισμούς ολόκληρων εθνών από τα πάτρια εδάφη τους, συμπεριλαμβανομένων και όλων, χωρίς καμιά εξαίρεση, των μελών του κόμματος και της Κομσομόλ, εκτοπισμούς που, άλλωστε, δεν υπαγορεύθηκαν από καμιά στρατιωτική ανάγκη.

Στα τέλη του 1943, όταν στα μέτωπα του Μεγάλου Πατριωτικού Πολέμου είχε ήδη σημειωθεί η σταθερή στροφή υπερ της Σοβιετικής Ένωσης, πάρθηκε και υλοποιήθηκε η απόφαση για τη μετακίνηση όλων των «Καρατσάι», από την περιοχή όπου ζούσαν. Την ίδια εκείνη περίοδο, τέλος Δεκεμβρίου του 1943, η ίδια τύχη περίμενε ολόκληρο τον πληθυσμό της Αυτόνομης Δημοκρατίας των Καλμούχων. Το Μάρτιο του 1944 εκτοπίστηκαν όλοι οι Τσετσένοι και Ιγκούσοι και η Αυτόνομη Τσετσένο-ιγκουσιανή Δημοκρατία καταλύθηκε. Τον Απρίλιο του 1944 εκτοπίστηκαν από την Αυτόνομη Καμπαρντό-μπαλκαρική Αυτόνομη Δημοκρατία σε απόμακρα μέρη όλοι οι Μπαλκάροι και η Δημοκρατία αυτή μετονομάστηκε σε Αυτόνομη Καμπαρντιανή Δημοκρατία. Οι Ουκρανοί απέφυγαν την τύχη αυτή γιατί είναι τόσο πολλοί ώστε δεν υπήρχε τόπος να τους στείλουν. Αν υπήρχε θα εκτοπίζονταν κι αυτοί.

Είναι όχι μόνο για κάθε μαρξιστή-λενινιστή, αλλά και για κάθε λογικά σκεπτόμενο άνθρωπο, ακατανόητο να κηρύσσονται ολόκληροι λαοί ένοχοι για τις εχθρικές πράξεις ορισμένων ατόμων ή και ορισμένων ομάδων, χωρίς να εξαιρούνται ούτε καν οι γέροντες, τα γυναικόπαιδα, τα μέλη του Κομμουνιστικού Κόμματος και της Κομμουνιστικής Νεολαίας. Και να εξαπολύονται εναντίον τους μαζικοί διωγμοί, να καταδικάζονται ολόκληρες

εθνότητες στη δυστυχία και τη συμφορά.

Μετά τον πόλεμο, ο λαός μιλούσε με περηφάνεια για τις υπέρροχες νίκες τις κερδισμένες με τόσο μεγάλες θυσίες και απροσμέτρητες προσπάθειες. Η χώρα ζούσε περίοδο πολιτικού ενθουσιασμού. Το κόμμα είχε βγει από τον πόλεμο ακόμη πιο συσπειρωμένο, τα κομματικά στελέχη είχαν ακόμη πιο πολύ ατσαλωθεί στη φωτιά του πολέμου. Υπό τις συνθήκες αυτές δεν μπορούσε ούτε να διανοηθεί κανείς πως θα μπορούσε να υπάρξουν κάποιες συνωμοσίες στο κόμμα.

Κι όμως! Αυτήν ακριβώς τη στιγμή ξεσπάει ξαφνικά η «υπόθεση του Λένινγκραντ». Όπως έχει πια αποδειχθεί η υπόθεση αυτή ήταν κατασκευασμένη. Αθώα θύματα της υπόθεσης αυτής έπεσαν οι σύντροφοι Βοζνιεσένσκι,⁴² Κουζνιετσόφ,⁴³ Ροντιόνοφ-Πογκόφ⁴⁴ και άλλοι.

Όπως ξέρουμε, ο Βοζνιεσένσκι και ο Κουζνιετσόφ ήταν στελέχη εξαιρετικά και με πολύ ταλέντο. Κάποια περίοδο είχαν βρεθεί κοντά στον Στάλιν. Είναι αρκετό να θυμίσουμε ότι ο Στάλιν προώθησε τον Βοζνιεσένσκι στη θέση του πρώτου αντιπροέδρου της κυβέρνησης και ο Κουζνιετσόφ εκλέχτηκε γραμματέας της Κεντρικής Επιτροπής. Ήδη και μόνο το γεγονός ότι ο Στάλιν εμπιστεύθηκε στον Κουζνιετσόφ τον έλεγχο των οργάνων κρατικής ασφάλειας πιστοποιεί την εμπιστοσύνη που του είχε. Πώς συνέβη οι άνθρωποι αυτοί να κηρυχθούν εχθροί του λαού και να εξοντωθούν;

Τα γεγονότα μαρτυρούν ότι η «υπόθεση του Λένινγκραντ» υπήρξε επίσης καρπός της αυθαιρεσίας του Στάλιν έναντι των κομματικών στελεχών.

Αν στην Κεντρική Επιτροπή του κόμματος και στο Πολιτικό Γραφείο της ΚΕ υπήρχαν ομαλές συνθήκες και τέτοιας φύσεως υποθέσεις εξετάζονταν, όπως πρέπει να γίνεται στο κόμμα, αν όλα τα γεγονότα αναλύονταν προσεκτικά, η υπόθεση αυτή δε θα υπήρχε, όπως δε θα υπήρχαν και οι άλλες τέτοιες υποθέσεις.

Πρέπει να λεχθεί ότι μετά τον πόλεμο η κατάσταση έγινε ακόμη πιο περίπλοκη. Ο Στάλιν έγινε ακόμη πιο δύστροπος, πιο ευερέθιστος και πιο βάνανσος, ειδικότερα δε επιτάχθηκε η καχυ-

ποψία του. Η μανία καταδιώξεως από την οποία κατατρεχόταν προσέλαβε απίστευτες διαστάσεις. Πολλά στελέχη πρόβαλλαν στα μάτια του σαν εχθροί. Μετά τον πόλεμο ο Στάλιν απομακρύνονταν όλο και πιο πολύ από την κολεκτίβα. Αποφάσιζε για όλα μόνος του, χωρίς να υπολογίζει κανέναν και τίποτα.

Την απερίγραπτη αυτή καχυποψία του Στάλιν εκμεταλλεύτηκε έξυπνα ο ποταπός προβοκάτορας και ύπουλος πράκτορας του εχθρού, Μπέρια, που δολοφόνησε χιλιάδες κομμουνιστές και τίμιους ανθρώπους. Η άνοδος του Βοζνιεσένσκι και του Κουζνιετσόφ είχε ανησυχήσει τον Μπέρια. Όπως έχει αποδειχθεί τώρα, ο Μπέρια διοχέτευε στον Στάλιν τα χαλκευμένα από τον ίδιο και τους υποτακτικούς του υλικά εν είδει δηλώσεων και ανωνύμων επιστολών, ή με τη μορφή κουτσομπολιών και συζητήσεων.

Η Κεντρική Επιτροπή του κόμματος ερεύνησε την «υπόθεση του Λένινγκραντ». Τα αθώα θύματα της ιστορίας αυτής αποκαταστάθηκαν. Αποκαταστάθηκε επίσης η τιμή της ένδοξης κομματικής οργάνωσης του Λένινγκραντ. Ο Αμπακούμωφ⁴⁵ και οι άλλοι που χάλκευσαν την υπόθεση αυτή παραπέμφθηκαν στο δικαστήριο. Η δίκη τους διεξήχθη στο Λένινγκραντ. Και έλαβαν ό,τι τους άξιζαν.

Προβάλλει το ερώτημα: Γιατί δεν κατορθώσαμε άραγε να προσανατολιστούμε στην υπόθεση αυτή παρά μόλις τώρα; Γιατί δεν το κάναμε αυτό νωρίτερα, όταν ζούσε ο Στάλιν, ώστε να εμποδίσουμε να χαθούν ανθρώπινες ζωές; Αυτό συνέβη γιατί ο Στάλιν είχε αναλάβει προσωπικά την υπόθεση Λένινγκραντ. Η πλειοψηφία των μελών του Πολιτικού Γραφείου την ώρα εκείνη δε γνώριζε όλα τα περιστατικά της υπόθεσης και είναι φανερό ότι δεν μπορούσε να παρέμβει.

Ο Στάλιν αμέσως μόλις πήρε από τον Μπέρια και τον Αμπακούμωφ ορισμένα υλικά χωρίς να μπει στην ουσία των πλαστογραφιών αυτών, διέταξε να διεξαχθεί ανάκριση για την υπόθεση «Βοζνιεσένσκι και Κουζνιετσόφ». Ήδη την ώρα εκείνη η τύχη των δύο ανθρώπων είχε κριθεί.

Πολύ διδακτική από την άποψη αυτή είναι επίσης η περίπτωση

ση της λεγόμενης Μικρελιανής⁴⁶ εθνικιστικής οργάνωσης που υπήρχε δήθεν στη Γεωργία.

Όπως είναι γνωστό οι αποφάσεις σχετικά με την υπόθεση αυτή πάρθηκαν στην Κεντρική Επιτροπή του Κομμουνιστικού Κόμματος της Σοβιετικής Ένωσης το Νοέμβριο του 1951 και το Μάρτιο του 1952. Οι αποφάσεις αυτές πάρθηκαν χωρίς να έχουν συζητηθεί προηγουμένως στο Πολιτικό Γραφείο. Τις υπαγόρευσε ο Στάλιν προσωπικά. Διατυπώνονταν σ' αυτές βαριές κατηγορίες σε βάρος έντιμων κομμουνιστών. Στη βάση πλαστογραφημένων υλικών διατυπώνονταν η κατηγορία ότι υπήρχε δήθεν στη Γεωργία εθνικιστική οργάνωση που είχε ως στόχο την κατάρτιση της σοβιετικής εξουσίας στη Δημοκρατία αυτή με τη συνδρομή ιμπεριαλιστικών κρατών.

Σε συνάρτηση μ' αυτό έγιναν συλλήψεις μιας σειράς υπεύθυνων κομματικών και σοβιετικών στελεχών στη Γεωργία. Όπως διαπιστώθηκε αργότερα επρόκειτο για συκοφαντία σε βάρος της κομματικής οργάνωσης της Γεωργίας.

Ξέρουμε ότι στη Γεωργία όπως και σε μερικές άλλες Δημοκρατίες υπήρξαν στο παρελθόν φαινόμενα τοπικού αστικού εθνικισμού. Τίθεται το ερώτημα: Μήπως πράγματι στην περίοδο που είδαν το φως οι αναφερόμενες αποφάσεις οι εθνικιστικές τάσεις είχαν πάρει τέτοιες διαστάσεις; Μήπως υπήρξε πράγματι κίνδυνος απόσπασης της Γεωργίας από τη Σοβιετική Ένωση και προσάρτησή της στο τουρκικό κράτος;

Πρόκειται βέβαια για καθαρή ανοησία. Είναι δύσκολο ακόμη και να φαντασθούμε πώς θα μπορούσε να διανοηθεί κανείς τέτοια ενδεχόμενα. Είναι στους πάντες γνωστό το πώς αναπτύχθηκε πολιτικά και οικονομικά η Γεωργία στα χρόνια της σοβιετικής εξουσίας.

Η βιομηχανική παραγωγή της Δημοκρατίας της Γεωργίας περνάει κατά 27 φορές την προεπαναστατική της παραγωγή. Στη Δημοκρατία αναπτύχθηκαν πολλοί βιομηχανικοί κλάδοι που δεν υπήρχαν πριν την επανάσταση: σιδηρουργία, πετρελαιοβιομηχανία, βιομηχανία μηχανοκατασκευών και άλλες. Από παλιά έχει εξαφανισθεί ο αναλφαβητισμός που στην προεπαναστατική

Γεωργία έφτανε το 78 τοις εκατό του πληθυσμού.

Μήπως άραγε συγκρίνοντας την κατάσταση που υπάρχει στη Γεωργία με τη βαριά κατάσταση των εργαζομένων μαζών στην Τουρκία θα μπορούσε κανείς να επιδιώξει προσάρτηση της Γεωργίας στην Τουρκία;

Στα 1955 η παραγωγή χάλυβος στην Τουρκία ήταν 18 φορές μικρότερη σε σύγκριση με τη Γεωργία. Η Γεωργία παρήγαγε 9 φορές περισσότερη ηλεκτρική ενέργεια κατά κεφαλήν ανά κάτοικο από ότι η Τουρκία. Σύμφωνα με τα δεδομένα της απογραφής του 1950, στην Τουρκία το ποσοστό του αναλφαβητισμού ήταν 65 τοις εκατό και μεταξύ των γυναικών ιδιαίτερα, 80 τοις εκατό. Στη Γεωργία υπάρχουν 19 ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα με 39.000 φοιτητές δηλαδή 8 φορές περισσότερα απ' ότι στην Τουρκία σε υπολογισμό ανά 1.000 κατοίκους. Στα χρόνια της σοβιετικής εξουσίας ανέβηκε απροσμέτρητα η ευημερία των ανθρώπων της δουλειάς στη Γεωργία.

Είναι σαφές, ότι στο μέτρο που αναπτυσσόταν η οικονομία και ο πολιτισμός, στο μέτρο που αναπτυσσόταν η σοσιαλιστική συνείδηση των εργαζομένων μαζών στη Γεωργία, όλο και πιο πολύ εξαφανιζόταν το έδαφος πάνω στο οποίο τρεφόταν ο αστικός εθνικισμός. Και όπως αποδείχθηκε στην πράξη, στη Γεωργία δεν υπήρχε καμία εθνικιστική οργάνωση. Χιλιάδες αθώοι σοβιετικοί άνθρωποι έπεσαν θύματα της αυθαιρεσίας και της ανομίας. Και όλα αυτά έγιναν υπό την «μεγαλοφυή» καθοδήγηση του Στάλιν, του «μεγάλου τέκνου του γεωργιανού λαού» όπως αγαπούν να χαρακτηρίζουν οι γεωργιανοί τον συμπατριώτη τους.

Η αυταρχικότητα του Στάλιν εκδηλωνόταν όχι μόνο στη λήψη αποφάσεων που αφορούσαν την εσωτερική ζωή της χώρας αλλά και επίσης στη σφαίρα των διεθνών σχέσεων της Σοβιετικής Ένωσης.

Στην ιουλιανή σύνοδο της Κεντρικής Επιτροπής ερευνήθηκαν οι αιτίες που οδήγησαν στη σύγκρουση με την Γιουγκοσλαβία. Και υπογραμμίστηκε ο άθλιος ρόλος του Στάλιν. Στο «γιουγκοσλαβικό θέμα» δεν υπήρχαν, τέλος πάντων, προ-

βλήματα που δε θα ήταν δυνατόν να ληθούν με τη μέθοδο της κομματικής συζήτησης μεταξύ συντρόφων. Δεν υπήρχαν σοβαροί λόγοι να δημιουργηθεί το «θέμα». Ήταν πέρα για πέρα δυνατό να αποφευχθεί η διακοπή των σχέσεων με αυτή τη χώρα. Δε σημαίνει αυτό βεβαίως ότι οι Γιουγκοσλάβοι ηγέτες δεν έκαναν λάθη, ή ότι δεν είχαν αδυναμίες. Αλλά τα λάθη και οι αδυναμίες μεγαλοποιήθηκαν κατά τρόπο τερατώδη από τον Στάλιν, πράγμα που οδήγησε στη διακοπή των σχέσεων με μια φιλική χώρα.

Θυμάμαι τις πρώτες εκείνες μέρες, όταν άρχισε να διογκώνεται τεχνητά η σύγκρουση μεταξύ Σοβιετικής Ένωσης και Γιουγκοσλαβίας.

Μια φορά που είχα έρθει από το Κίεβο στη Μόσχα με κάλεσε ο Στάλιν και δείχνοντάς μου το αντίγραφο της επιστολής που είχε πριν λίγο απευθύνει στον Τίτο με ρώτησε:

—Το διάβασες;

Και χωρίς να περιμένει την απάντησή μου πρόσθεσε:

—Θα κουνήσω το μικρό μου δαχτυλάκι και ο Τίτο δε θα υπάρξει πια. Θα γίνει καπνός.

Αυτή η κίνηση του μικρού δαχτυλού μας στοίχισε ακριβά. Η φράση αυτή αντικαθρέφτιζε τη μεγαλομανία του Στάλιν. Έτσι ακριβώς ενεργούσε. Θα κουνήσω το μικρό μου δαχτυλάκι και πάει ο Κοσιόρ. Θα ξανακουνήσω το δαχτυλάκι μου και θα γίνει άφαντος ο Πόστισεφ, ο Τσουμπάρ. Θα κουνήσω άλλη μια φορά το δαχτυλάκι μου και θα εξαφανισθεί ο Βοζνιεσένσκι, ο Κουζνιετσόφ και πολλοί άλλοι.

Αλλά με τον Τίτο δεν έγινε το ίδιο. Όσο και αν κούνησε ο Στάλιν όχι μόνο το μικρό του δαχτυλάκι αλλά κάθε τι που μπορούσε, ο Τίτο δεν έγινε... καπνός. Γιατί; Μα γιατί στη σύγκρουση αυτή με τους Γιουγκοσλάβους συντρόφους ο Τίτο είχε πίσω του ένα κράτος και ένα λαό που είχε περάσει το σκληρό σχολείο της πάλης για τη λευτεριά και την ανεξαρτησία του. Λαό που στάθηκε στο πλευρό των ηγετών του.

Να που οδήγησε η μεγαλομανία του Στάλιν. Έχασε ολότελα την αίσθηση της πραγματικότητας, έδειξε την καχυποψία και

την υπεροψία του όχι μόνο έναντι μεμονωμένων ατόμων στη Σοβιετική Ένωση αλλά και έναντι ολόκληρων κομμάτων και λαών.

Τώρα πια έχουμε ερευνήσει σε βάθος το θέμα της Γιουγκοσλαβίας, και έχουμε βρει τη σωστή λύση, που την εγκρίνουν οι λαοί της Σοβιετικής Ένωσης και της Γιουγκοσλαβίας καθώς και οι εργαζόμενες μάζες όλων των χωρών της Λαϊκής Δημοκρατίας, ολόκληρη η προοδευτική ανθρωπότητα. Το ξεκαθάρισμα των ανώμαλων σχέσεων με τη Γιουγκοσλαβία έγινε προς το συμφέρον ολόκληρου του στρατοπέδου του σοσιαλισμού, προς το συμφέρον της ειρήνης σε όλο τον κόσμο.

Πρέπει επίσης να υπενθυμίσουμε την «υπόθεση των γιατρών-δολιοφθορέων».⁴⁷ Στην πραγματικότητα βέβαια δεν υπήρχε καμιά «υπόθεση» πέρα από μια δήλωση της γιατρίνας Τιμασούκ, η οποία πιθανώς υπό την επίδραση ή με εντολή κάποιου (ήταν πάντως ανεπίσημη συνεργάτιδα των οργάνων Κρατικής Ασφαλείας) έγραψε στον Στάλιν ένα γράμμα που έλεγε ότι οι γιατροί εφαρμόζουν δήθεν μη ενδεικνυόμενες θεραπευτικές μεθόδους.

Ένα τέτοιο γράμμα στάθηκε για τον Στάλιν αρκετό για να φτάσει στο συμπέρασμα ότι υπάρχουν στη Σοβιετική Ένωση γιατροί-δολιοφθορείς και να δώσει εντολή να συλληφθεί μια ομάδα κορυφαίων ειδικών της σοβιετικής ιατρικής. Ο ίδιος έδωσε και οδηγίες για το πώς πρέπει να διεξάγονται οι ανακρίσεις, πώς να ανακρίνονται οι κρατούμενοι. Είπε: Ο Βινοκράντωφ πρέπει να δεθεί με χειροπέδες και έτσι δεμένος να δέρνεται. Είναι παρών εδώ στο συνέδριό μας ο πρώην υπουργός Κρατικής Ασφαλείας σ. Ιγκνάτιεφ. Ο Στάλιν του είχε πει ωμά.

—Αν δεν αποσπάσετε ομολογίες από τους γιατρούς θα σας κάνουμε κατά ένα κεφάλι πιο κοντούς.

Ο Στάλιν καλούσε προσωπικά τον ανακριτή, του έδινε οδηγίες, του υπεδείκνυε μεθόδους ανάκρισης. Και επρόκειτο ουσιαστικά για μία και μοναδική μέθοδο: Χτυπάτε, χτυπάτε, άλλη μια φορά χτυπάτε.

Λίγο καιρό μετά τη σύλληψη των γιατρών διαβιβάστηκε σ' εμάς, τα μέλη του Πολιτικού Γραφείου, το πρωτόκολλο με τις

ομολογίες των γιατρών. Ύστερα από τη διαβίβαση του πρωτοκόλλου ο Στάλιν μας είπε:

—Είσαστε τυφλοί σαν νεογέννητα γατάκια. Τι θα γίνει χωρίς εμένα; Η χώρα θα χαθεί. Γιατί εσείς δεν είσαστε ικανοί να αναγνωρίσετε τους εχθρούς.

Η υπόθεση είχε στηθεί με τέτοιο τρόπο ώστε δεν είχε κανείς τη δυνατότητα να ελέγξει τα γεγονότα βάσει των διεξαγομένων ανακρίσεων. Δεν υπήρχε δυνατότητα εξακρίβωσης των στοιχείων μέσω κάποιας επαφής με τους ανθρώπους που είχαν αναγνωρίσει ότι ήταν ένοχοι. Νιώθαμε παρά ταύτα ότι η υπόθεση της σύλληψης των γιατρών δεν ήταν μια καθαρή υπόθεση. Πολύς από τους ανθρώπους αυτούς τους γνωρίζαμε καλά. Μας εθεράπευαν. Και όταν μετά το θάνατο του Στάλιν ερευνήσαμε το πώς δημιουργήθηκε η υπόθεση, είδαμε ότι ήταν από την αρχή ως το τέλος χαλκευμένη.

Η επαίσχυντη αυτή «υπόθεση» εξυφάνθηκε από τον Στάλιν ο οποίος όμως δεν πρόλαβε να τη φέρει σε πέρας (όπως το είχε συλλάβει εκείνος) και έτσι οι γιατροί επέζησαν. Τώρα έχουν όλοι αποκατασταθεί, εργάζονται στις ίδιες θέσεις που κατείχαν και πριν, θεραπεύουν κορυφαίους παράγοντες μη εξαιρουμένων των μελών της κυβέρνησης, τους περιβάλλουμε με πλήρη εμπιστοσύνη και οι ίδιοι εκπληρώνουν ευσυνειδήτητα όπως και πριν τις υποχρεώσεις τους.

Στην οργάνωση ποικίλων βρώμικων και επαίσχυντων υποθέσεων έπαιξε άθλιο ρόλο ο εχθρός του κόμματός μας, πράκτορας της ξένης κατασκοπείας Μπέρια, ο οποίος είχε αποσπάσει την εμπιστοσύνη του Στάλιν. Με ποιο τρόπο αυτός ο προβοκάτορας κατόρθωσε να εξασφαλίσει στο κόμμα και στο κράτος τέτοια θέση, ώστε να γίνει ο πρώτος αναπληρωτής πρόεδρος του υπουργικού συμβουλίου της Σοβιετικής Ένωσης και μέλος του Πολιτικού Γραφείου της Κεντρικής Επιτροπής; Σήμερα έχει εξακριβωθεί ότι αυτό το ταπεινό υποκείμενο αναρριχήθηκε στην κρατική κλίμακα πατώντας πάνω σε αναρίθμητα πτώματα.

Υπήρξαν σημάδια ότι ο Μπέρια είναι εχθρός του κόμματος; Μάλιστα, υπήρξαν. Ήδη το 1937 στην ολομέλεια της Κεντρικής

Επιτροπής ο πρώην λαϊκός επίτροπος Υγείας Καμίνσκι⁴⁸ είπε ότι ο Μπέρια είχε δουλέψει στην κατασκοπεία της Μουσσαβάτ.⁴⁹ Αμέσως μετά το τέλος των εργασιών της συνόδου της Κεντρικής Επιτροπής ο Καμίνσκι συνελήφθη και εν συνεχεία τουφεκίστηκε. Ερευνήσε τάχα ο Στάλιν την καταγγελία του Καμίνσκι; Όχι. Γιατί ο Στάλιν πίστευε στον Μπέρια και αυτό του αρκούσε. Όταν ο Στάλιν πίστευε σε κάτι, κανείς από κει και πέρα δεν μπορούσε να πει τίποτα που θα ήταν αντίθετο με την άποψή του. Αν σε κάποιον ερχόταν η ιδέα να εκφράσει αντίθετη άποψη, θα τον περίμενε η ίδια τύχη που είχε ο Καμίνσκι.

Υπήρξαν ωστόσο και άλλα σημάδια. Είναι ενδιαφέρουσα η δήλωση Σνιεγκόφ που έχει κατατεθεί στην Κεντρική Επιτροπή (ας πούμε εν παρόδω ότι ο σ. Σνιεγκόφ έχει μόλις πρόσφατα αποκατασταθεί ύστερα από 17 χρόνια εγκλεισμού σε στρατόπεδο). Στη δήλωση αυτή ο Σνιεγκόφ γράφει:

«Εν σχέσει με το θέμα που έχει τεθεί για την αποκατάσταση του πρώην μέλους της Κεντρικής Επιτροπής Καρτβελισβίλι-Λαυρέντιεφ,⁵⁰ έδωσα στον αντιπρόσωπο της Επιτροπής Κρατικής Ασφαλείας λεπτομερή αναφορά σχετικά με το ρόλο που έπαιξε ο Μπέρια στη δίκη του Καρτβελισβίλι καθώς και για τα εγκληματικά κίνητρα που κατηύθυναν τη στάση του Μπέρια.

Θεωρώ απαραίτητο να υπενθυμίσω ένα σημαντικό για την υπόθεση αυτή γεγονός και να πληροφορήσω σχετικά μ' αυτό την Κεντρική Επιτροπή, γιατί δεν εθεώρησα σωστή την καταγραφή του στα ντοκουμέντα της ανάκρισης.

Στις 30 Οκτωβρίου 1931 σε συνεδρίαση του οργανωτικού γραφείου της Κεντρικής Επιτροπής του Πανεωσιακού Κομμουνιστικού Κόμματος (μπολσεβίκων), ο γραμματέας της Επιτροπής Χώρας της Υπερκαυκασίας Καρτβελισβίλι υπέβαλε την έκθεσή του. Στη συνεδρίαση ήταν παρόντα όλα τα μέλη της Εκτελεστικής Επιτροπής της Επιτροπής Χώρας από τα οποία ο μόνος επιζών είμαι εγώ. Βάσει της έκθεσης αυτής ο Στάλιν κλείνοντας την

ομιλία του πρότεινε να δημιουργηθεί γραμματεία της Επιτροπής Χώρας της Υπερκαυκασίας με την εξής σύνθεση: Α' γραμματέας ο Καρτελισβίλι. Β' γραμματέας ο Μπέρια [τότε αναφέρθηκε για πρώτη φορά το όνομα του Μπέρια ως υποψηφίου για κομματικό πόστο]. Ο Καρτελισβίλι απάντησε αμέσως ότι γνωρίζει καλά τον Μπέρια και ότι για αυτό το λόγο αρνείται κατηγορηματικά συνεργασία μαζί του. Ο Στάλιν πρότεινε τότε να μείνει το θέμα ανοιχτό και να ρυθμιστεί με τον συνήθη υπηρεσιακό δρόμο. Δυο μέρες αργότερα πάρθηκε η απόφαση να ανατεθεί στον Μπέρια το κομματικό πόστο και να φύγει ο Καρτελισβίλι από την Υπερκαυκασία.

Αυτά μπορούν να τα επιβεβαιώσουν οι σύντροφοι Μικογιάν και Καγκάνοβιτς που ήταν παρόντες στη συνεδρίαση εκείνη.

Οι επί πολλά χρόνια εχθρικές σχέσεις μεταξύ Καρτελισβίλι και Μπέρια ήταν ευρύτατα γνωστές. Χρονολογούνται από τον καιρό που δούλευε στην Υπερκαυκασία ο σ. Σέργκο [Ορτζονικίτζε].⁵¹ Γιατί ο Καρτελισβίλι ήταν ο πιο κοντινός βοηθός του Σέργκο. Αυτός ήταν ο λόγος για τον οποίο ο Μπέρια εχάλκευσε την "υπόθεση" Καρτελισβίλι.

Είναι χαρακτηριστικό ότι σ' αυτή την "υπόθεση" ο Καρτελισβίλι κατηγορήθηκε για τρομοκρατική πράξη κατά του Μπέρια.

Στο κατηγορητήριο στην υπόθεση Μπέρια έχουν καταγραφεί λεπτομερώς τα εγκλήματα που είχε διαπράξει. Αξίζει ωστόσο να υπομνησθούν ορισμένα πράγματα τόσο, και περισσότερο μάλιστα που —ίσως— δεν έχουν διαβάσει το ντοκουμέντο αυτό όλοι οι σύνεδροι.

Θέλω να υπενθυμίσω τον θηριώδη τρόπο με τον οποίο ο Μπέρια εξόντωσε τον Κιεντρόφ,⁵² τον Γκόλουμπιεφ⁵³ και την Μπατούρινα θετή μητέρα του Γκόλουμπιεφ, που προσπάθησαν να πληροφορήσουν την Κεντρική Επιτροπή για την προδοτική

δράση του Μπέρια. Τουφεκίσθηκαν χωρίς δίκη και η καταδικαστική απόφαση συντάχθηκε εκ των υστέρων, μετά τον τουφεκισμό τους. Να τι έγραφε σε γράμμα του προς την Κεντρική Επιτροπή μέσω του συντρόφου Αντρέγιεφ (ο σ. Αντρέγιεφ ήταν γραμματέας της ΚΕ) ο παλιός κομμουνιστής Κιεντρόφ:

«Από το σκοτεινό κελί της φυλακής του Λεφόρτοβο σας καλώ να με βοηθήσετε. Ας φτάσει σε σας η κραυγή της φρίκης. Δε θα μείνετε κουφοί. Υπερασπιστείτε με, βοηθήστε με να σωθώ από τον εφιάλτη των ανακρίσεων, να αποδείξω το λάθος.

Υποφέρω όντας αθώος. Πιστέψτε με. Ο καιρός θα δώσει την μαρτυρία της αλήθειας. Δεν είμαι πράκτορας —προβοκάτορας της τσαρικής Οχράνας, δεν είμαι κατάσκοπος, δεν είμαι μέλος αντισοβιετικής οργάνωσης που με κατηγορούν, στηριζόμενοι σε συκοφαντικές καταγγελίες. Και ούτε οποιοδήποτε άλλο έγκλημα έχω ποτέ διαπράξει έναντι του κόμματος και της κυβέρνησης. Είμαι ένας παλιός μπολσεβίκος χωρίς ψεγάδι. Πάλεψα τίμια 40 χρόνια στις γραμμές του κόμματος για το καλό και την ευτυχία του λαού.

Σήμερα, στα 62 χρόνια μου, γέρο άνθρωπο, οι ανακριτές με απειλούν με ακόμη πιο βαριά, φρικιαστικά και ταπεινωτικά μέσα φυσικού επηρεασμού. Δεν είναι πια σε θέση οι άνθρωποι αυτοί να συναισθανθούν το λάθος τους και να αναγνωρίσουν ότι η συμπεριφορά τους εναντίον μου είναι παράνομη και απαράδεκτη. Πασχίζουν να την δικαιολογήσουν εμφανίζοντάς με σαν λυσσασμένο, αδυσώπητο εχθρό και αναζητούν νέα και πιο αποτελεσματικά μέσα βίας. Ας ξέρει όμως το κόμμα πως είμαι αθώος και πως με κανένα μέσο δε θα κατορθώσουν να με μετατρέψουν σ' εχθρό του κόμματος, έναν πιστό γιο του, δοσμένο σ' αυτό ως την τελευταία του πνοή.

Αλλά δεν έχω διέξοδο. Μου είναι αδύνατο να αποτρέψω τα επερχόμενα νέα βαριά χτυπήματα.

‘Όλα τα πράγματα ωστόσο έχουν όρια. Μ’ έχουν βασανίζει μέχρις εξουθενώσεως. Η υγεία μου είναι κλονισμένη, οι δυνάμεις μου και η ενέργειά μου εξαντλούνται. Πλησιάζει το τέλος. Να πεθάνεις σε σοβιετική φυλακή με το στίγμα του ποταπού πράκτορα της πατρίδας μας —τι πιο αποτρόπαιο μπορεί να συμβεί σε έναν τίμιο άνθρωπο. Τι φρίκη! Η απέραντη πίκρα και ο πόνος σφίγγουν την καρδιά. ‘Όχι! ‘Όχι! Αυτό δε θα γίνει. Δεν μπορεί να γίνει κραυγάζω. Και το Κόμμα και η Σοβιετική Κυβέρνηση και ο Λαϊκός Επίτροπος σ. Μπέρια δε θα επιτρέψουν να γίνει μια τέτοια αποτρόπαιη αδικία.

Πιστεύω βαθιά ότι με μια νηφάλια αμερόληπτη έρευνα, χωρίς βρισιές, χωρίς κακία, χωρίς τα τρομερά βασανιστήρια, εύκολα θα διαπιστωθεί πόσο ανυπόστατη είναι η κατηγορία. Πιστεύω βαθιά πως η αλήθεια και η δικαιοσύνη θα θριαμβεύσουν. Πιστεύω, πιστεύω».

Ο παλιός αυτός μπολσεβίκος, ο σ. Κιεντρόφ αθωώθηκε από το στρατιωτικό συμβούλιο. Και όμως με εντολή του Μπέρια τουφεκίστηκε.

Ο Μπέρια με τον ίδιο ειδικό τρόπο συμπεριφέρθηκε και στην οικογένεια του Ορτζονικίτζε. Γιατί; Γιατί ο Ορτζονικίτζε εμπόδιζε τον Μπέρια στην πραγματοποίηση των άθλιων σχεδίων του. Ο Μπέρια προετοίμαζε το έδαφος, βγάζοντας από τη μέση όλους τους ανθρώπους που θα μπορούσαν να τον εμποδίσουν. Ο Ορτζονικίτζε ήταν πάντοτε αντίπαλος του Μπέρια, πράγμα για το οποίο είχε μιλήσει και στον Στάλιν. Και ο Στάλιν αντί να εξετάσει το θέμα και να πάρει τα ανάλογα μέτρα επέτρεψε την εξόντωση του αδελφού του Ορτζονικίτζε, φέρνοντας τον ίδιο τον Ορτζονικίτζε σε τέτοια κατάσταση ώστε αναγκάστηκε να αυτοκτονήσει. Να ποιος ήταν ο Μπέρια.

Ο Μπέρια ξεσκεπάστηκε από την Κεντρική Επιτροπή λίγο μετά το θάνατο του Στάλιν. Ύστερα από εμπεριστατωμένη δικαστική διαδικασία αποκαλύφθηκαν τα αποτρόπαια εγκλήματά του. Ο Μπέρια εκτελέστηκε.

Τίθεται το ερώτημα: Γιατί ο Μπέρια που εξόντωσε χιλιάδες κομματικά και κρατικά σοβιετικά στελέχη δεν είχε ξεσκεπαστεί όσο ακόμη ζούσε ο Στάλιν; Δεν ξεσκεπάστηκε νωρίτερα γιατί εκμεταλλευόταν επιτυχώς τις αδύνατες πλευρές του Στάλιν, καλλιεργώντας την καχυποψία του. Συμφωνούσε σε όλα με τον Στάλιν, δρούσε με την υποστήριξή του.

Σύντροφοι,

Η προσωπολατρία πήρε τόσο τερατώδεις διαστάσεις κυρίως γιατί ο ίδιος ο Στάλιν υποστήριζε με όλους τους δυνατούς τρόπους την υμνολογία προς το πρόσωπό του. Το μαρτυρούν πολυάριθμα γεγονότα. Ένα από τα πιο χαρακτηριστικά παραδείγματα αυτοεγκωμιασμού και έλλειψης στοιχειώδους σεμνότητας είναι η έκδοση της *Σύντομης Βιογραφίας* του που κυκλοφόρησε το 1948.

Το βιβλίο αυτό αποτελεί έκφραση της πιο αχαλίνωτης υμνολογίας, υπόδειγμα θεοποίησης ενός ανθρώπου, μετατροπής του σε σοφό αλάθητο, «μέγιστο ηγέτη», «αξεπέραστο στρατηγό όλων των εποχών και όλων των εθνών». Δε βρέθηκαν άλλες λέξεις για να υψωθεί ακόμη περισσότερο ο Στάλιν στους ουρανούς.

Δεν είναι απαραίτητο να παραθέσουμε εδώ τα εγκώμια που γεμίζουν το βιβλίο. Αυτό που πρέπει να υπογραμμίσουμε είναι ότι όλα αυτά τα εγκώμια είχαν εγκριθεί και συνταχθεί προσωπικά από τον Στάλιν, μερικά δε είχαν προστεθεί ιδιοχείρως απ’ αυτόν στο αρχικό κείμενο του βιβλίου.

Τι βρήκε, λοιπόν, απαραίτητο ο Στάλιν να περιληφθεί στο κείμενο; Θέλησε, μήπως, να μετριάσει το ζήλο των εγκωμιαστών που είχαν επεξεργασθεί τη *Σύντομη Βιογραφία* του; ‘Όχι! Ανέδειξε ακόμη περισσότερο εκείνα ακριβώς τα σημεία, στα οποία θεωρούσε ότι η εξύμνηση των υπηρεσιών του δεν ήταν επαρκής.

Ιδού μερικά χωρία που χαρακτηρίζουν τη δράση του Στάλιν, γραμμένα από το χέρι του ίδιου του Στάλιν.

«Σ’ αυτόν τον αγώνα με τους ολιγόπιστους και τους συνθηκολόγους, τους τροτσκιστές και ζηνοβιφικούς, τους

μπουχαρινικούς και καμενεφικούς, σχηματίστηκε οριστικά ύστερα από το θάνατο του Λένιν ο καθοδηγητικός πυρήνας του κόμματός μας που υπεράσπισε τη μεγάλη σημαία του Λένιν, συγκέντρωσε το κόμμα γύρω από τις εντολές του Λένιν και οδήγησε το σοβιετικό λαό στον πλατύ δρόμο της εκβιομηχάνισης και της κολεκτιβοποίησης της αγροτικής οικονομίας. Ο καθοδηγητής αυτού του πυρήνα, η καθοδηγητική δύναμη στο κόμμα και στο κράτος ήταν ο σ. Στάλιν».

Και αυτά τα γράφει ο ίδιος ο Στάλιν! Αλλά ας πάμε παρακάτω:

«Πραγματοποιώντας με δεξιοτεχνία τα καθήκοντα του αρχηγού του κόμματος και του λαού και έχοντας την υποστήριξη όλου του σοβιετικού λαού, ο Στάλιν στη δράση του, δεν επέτρεψε στον εαυτό του ούτε σκιά έπαρσης, αλαζονείας και αυταρέσκειας».

Πού και πότε ένας αγωνιστής εξύμνησε έτσι τον ίδιο τον εαυτό του; Επιτρέπεται τούτο σε έναν ηγέτη μαρξιστικού λενινιστικού τύπου; Όχι. Ακριβώς αυτό είναι που είχαν στιγματίσει ο Μαρξ και ο Ένγκελς. Και ακριβώς αυτό ήταν που καταδίκασε τόσο έντονα ο Βλαντίμιρ Ιλίτς Λένιν.

Στο αρχικό κείμενο του βιβλίου υπήρχε η φράση: «Ο Στάλιν είναι ο Λένιν του σήμερα». Η φράση αυτή φάνηκε στον Στάλιν σαφώς ανεπαρκής. Την ξανάπλασε λοιπόν ως εξής «Ο Στάλιν είναι ο άξιος συνεχιστής του έργου του Λένιν ή, όπως λένε στο κόμμα μας, ο Στάλιν είναι ο Λένιν του σήμερα».

Κοιτάζτε τι ωραία είναι ειπωμένο! Μόνο που δεν το είπε ο λαός, αλλά ο ίδιος ο Στάλιν.

Μπορεί να αναφέρει κανείς πολλές τέτοιες αυτοεγκωμιαστικές εκτιμήσεις γραμμένες στο αρχικό κείμενο του βιβλίου με το χέρι του Στάλιν. Με ιδιαίτερη ανοιχτοχεριά σκορπίζει επαίνους προς τον ίδιο τον εαυτό του σε σχέση με την στρατιωτική μεγαλοφυΐα του, με τα στρατηγικά του ταλέντα.

Θα επιτρέψω στον εαυτό μου να αναφέρω μια ακόμη προσθή-

κη γραμμένη από τον Στάλιν στο θέμα της σταλινικής στρατιωτικής μεγαλοφυΐας.

«Ο σ. Στάλιν ανέπτυξε παραπέρα την προοδευτική σοβιετική πολεμική επιστήμη. Ο σ. Στάλιν επεξεργάστηκε τη θέση για τους σταθερούς παράγοντες που αποφασίζουν την έκβαση του πολέμου, για την ενεργό άμυνα, για τους κανόνες της αντεπίθεσης και της επίθεσης, για τη συνεργασία των διαφόρων όπλων του στρατού και των πολεμικών τεχνικών μέσων στις συνθήκες του σύγχρονου πολέμου, για το ρόλο που παίζει η μαζική χρησιμοποίηση τανκς και αεροπορίας στο σύγχρονο πόλεμο, για το πυροβολικό ως το πιο ισχυρό όπλο του στρατού. Στα διάφορα στάδια του πολέμου η σταλινική μεγαλοφυΐα βρήκε τις σωστές λύσεις που ανταποκρίνονταν πέρα για πέρα στις ιδιομορφίες της κάθε φορά κατάστασης».

Και παρακάτω ο ίδιος ο Στάλιν γράφει:

«Η σταλινική πολεμική μαστοριά εκδηλώθηκε τόσο στην άμυνα όσο και στην επίθεση. Ο σ. Στάλιν με μεγαλοφυή διορατικότητα μάντευε τα σχέδια του εχθρού και τα εξουδετέρωνε ολοκληρωτικά. Οι μάχες των σοβιετικών στρατευμάτων που διηύθυνε ο Στάλιν αποτελούν τα πιο έξοχα υποδείγματα πολεμικής επιχειρησιακής τέχνης».

Με τέτοιους τρόπους δοξολογήθηκε ο Στάλιν ως στρατηγός. Και ποιος το έκανε; Ο ίδιος ο Στάλιν, δρώντας όμως αυτή τη φορά όχι πια στο ρόλο του στρατηγού αλλά του συγγραφέα-συντάκτη, ενός από τους βασικούς δημιουργούς της αυτοεγκωμιαστικής του βιογραφίας.

Αυτά είναι σύντροφοι τα γεγονότα. Γεγονότα, πρέπει να πούμε, επαίσχυντα.

Και ένα ακόμη γεγονός από την ίδια τη *Σύντομη Βιογραφία του Στάλιν*. Όπως είναι γνωστό για το βιβλίο *Σύντομη Ιστορία του Πανερωσιακού Κομμουνιστικού Κόμματος (Μπολσεβίκων)* δούλεψε ειδική επιτροπή της Κεντρικής Επιτροπής του κόμμα-

τος. Αυτό το, εν παρόδω, επίσης διαποτισμένο από την προσωπολατρία βιβλίο, το επεξεργάστηκε μια ορισμένη ομάδα συγγραφέων. Τούτο βρήκε την έκφρασή του στην εξής διατύπωση που περιέχεται στο αρχικό κείμενο της *Σύντομης Βιογραφίας του Στάλιν*:

«Η *Σύντομη Ιστορία του Πανερωσιακού Κομμουνιστικού Κόμματος (Μπολσεβίκων)*, συντάχθηκε από ειδική επιτροπή της Κεντρικής Επιτροπής του Πανερωσιακού Κομμουνιστικού Κόμματος (Μπολσεβίκων) υπό τη διεύθυνση και με την ενεργότατη προσωπική συμμετοχή του σ. Στάλιν».

Αλλά η διατύπωση αυτή δεν ήταν δυνατόν να ικανοποιήσει τον Στάλιν. Αντικαταστάθηκε λοιπόν στη *Σύντομη Βιογραφία* με την εξής φράση:

«Στα 1938 βγήκε το βιβλίο *Ιστορία του Πανερωσιακού Κομμουνιστικού Κόμματος (Μπολσεβίκων)* —επιτομή, γραμμένη από τον σ. Στάλιν και εγκεκριμένη από ειδική επιτροπή της Κεντρικής Επιτροπής του Πανερωσιακού Κομμουνιστικού Κόμματος (Μπολσεβίκων)».

Τι να προσθέσει κανείς;

Όπως βλέπετε εδώ έγινε μια θαυμαστή μεταμόρφωση της δουλειάς της ομάδος των συγγραφέων σε βιβλίο γραμμένο από τον Στάλιν. Είναι περιττό να πούμε με ποιο τρόπο και γιατί επιτελέστηκε μια τέτοια μεταμόρφωση.

Προβάλλει το δικαιολογημένο ερώτημα: Αν ο Στάλιν είναι ο συγγραφέας αυτού του βιβλίου, τι του χρειαζόταν μια τέτοια εξύμνηση του προσώπου του Στάλιν; Τι του χρειαζόταν να παρουσιάσει στην ουσία ολόκληρη την μεταοκτωβριανή ιστορική περίοδο του δοξασμένου Κομμουνιστικού Κόμματος αποκλειστικά και μόνο, σαν φόντο για τη δράση της «σταλινικής μεγαλοφυΐας»;

Βρήκαν την έκφρασή τους μήπως στο βιβλίο, όπως αρμόζει, οι προσπάθειες του κόμματος στον τομέα του σοσιαλιστικού

μετασχηματισμού της χώρας, της οικοδόμησης σοσιαλιστικής κοινωνίας, της εκβιομηχάνισης και κολεκτιβοποίησης, καθώς και τα άλλα μέτρα που πήρε το κόμμα, πορευόμενο αταλάντευτα το δρόμο που είχε χαράξει ο Λένιν; Το βιβλίο αυτό μιλάει κυρίως για τον Στάλιν, για τους λόγους του, τις εισηγήσεις του. Τα πάντα, χωρίς την ελάχιστη εξαίρεση, είναι δεμένα με τ' όνομα του Στάλιν.

Και όταν ο Στάλιν διακηρύσσει ο ίδιος πως είναι αυτός που έγραψε τη *Σύντομη Ιστορία του ΠΚΚ (μπ)*, προκαλεί τουλάχιστον έκπληξη. Είναι δυνατό ένας μαρξιστής-λενινιστής να γράφει τέτοια πράγματα για τον εαυτό του, να υψώνει στους ουρανούς το ίδιο του το άτομο;

Ή ας πάρουμε το θέμα των βραβείων⁵⁴ Στάλιν. Ούτε καν οι τσάροι δεν είχαν καθιερώσει βραβεία τιτλοφορούμενα με το όνομά τους.

Ο Στάλιν επέλεξε, ως καλύτερο για εθνικό ύμνο, ένα κείμενο στο οποίο δεν υπάρχει ούτε μια λέξη για το Κομμουνιστικό Κόμμα, υπάρχει όμως ο εξής, άνευ προηγουμένου, ύμνος προς τον Στάλιν:

«Μας δίδαξε ο Στάλιν πίστη στο λαό, για μεγάλα έργα
φλόγισε τις καρδιές μας».

Σ' αυτές τις στροφές του ύμνου ολόκληρη η διαπαιδαγωγική, καθοδηγητική, εμπνέουσα δράση του μεγάλου λενινιστικού κόμματος καταγράφεται στον Στάλιν. Πρόκειται για εξόφθαλμη παρέκλιση από τον μαρξισμό-λενινισμό, ανοικτή υποβάθμιση και μείωση του ρόλου του κόμματος. Πρέπει για ενημέρωσή σας να προσθέσω ότι το Προεδρείο της Κεντρικής Επιτροπής πήρε ήδη απόφαση για τη σύνταξη ενός νέου κειμένου-ύμνου στο οποίο θα βρει την αντανάκλασή του ο ρόλος του λαού, ο ρόλος του κόμματος. Και κάτι άλλο: Μήπως τάχα εν αγνοία του Στάλιν δόθηκε το όνομά του σε πολλές από τις πιο μεγάλες επιχειρήσεις και πόλεις, μήπως εν αγνοία του ανεγέρθηκαν σε όλη τη χώρα μνημεία του Στάλιν —αυτά τα «εν ζωή μνημεία»; Όπως ξέρουμε ο ίδιος ο Στάλιν υπέγραψε στις 2 Ιουλίου του 1951 την απόφαση

του υπουργικού συμβουλίου της ΕΣΣΔ για την ανέγερση μνημειώδους αγάλματος του Στάλιν στη διώρυγα Βόλγα-Ντον. Και στις 4 Σεπτεμβρίου του ίδιου χρόνου έδωσε εντολή να χορηγηθούν για την κατασκευή του μνημειώδους αυτού αγάλματος 33 τόννοι χαλκού. Όποιος έτυχε να περάσει από τα περίχωρα του Στάλινγκραντ έχει δει το γιγαντιαίο άγαλμα που υψώνεται εκεί, σε μια τοποθεσία μάλιστα από την οποία περνάνε λίγοι άνθρωποι. Για την κατασκευή του αγάλματος αυτού δαπανήθηκαν τεράστια ποσά και μάλιστα σε μια περίοδο που οι άνθρωποί μας ζούσαν ακόμη σε πλήθινες καλύβες. Σκεφθείτε μόνοι σας αν δικαίως ο Στάλιν έγραψε στη βιογραφία του ότι

«δεν επέτρεπε στον εαυτό του [...] ούτε σκιά αλαζονείας, έπαρσης και αυταρέσκειας!».

Ταυτόχρονα ο Στάλιν έδειχνε έλλειψη σεβασμού προς τον Λένιν. Δεν είναι τυχαίο το ότι η απόφαση που έχει ληφθεί εδώ και πάνω από 30 χρόνια, να ανεγερθεί το μέγαρο των Σοβιέτ που είχε σχεδιαστεί σαν μνημείο του Βλαντίμιρ Λένιν έμεινε γράμμα κενό. Το μέγαρο των Σοβιέτ δεν οικοδομήθηκε και το θέμα της οικοδόμησής του αναβαλλόταν συνεχώς για να ριχτεί τελικά στη λησμονιά. Επιβάλλεται να επανορθωθεί τούτο και να ανεγερθεί το μνημείο του Λένιν.

Δε θα μπορούσε εξάλλου να μην αναφερθεί κανείς στην απόφαση που πήρε η σοβιετική κυβέρνηση στις 14-8-1925 (για την καθιέρωση βραβείου Λένιν σε επιστημονικές εργασίες). Η απόφαση αυτή δημοσιεύθηκε στον τύπο, αλλά μέχρι σήμερα τα βραβεία Λένιν δεν υπάρχουν. Πρέπει και τούτο να επανορθωθεί.

Στη διάρκεια της ζωής του Στάλιν, χάρις στις γνωστές μεθόδους για τις οποίες μίλησα ήδη αναφερόμενος μεταξύ άλλων στην ιστορία του γραψίματος της *Σύντομης Βιογραφίας του Στάλιν*, όλα τα γεγονότα φωτίζονται με τέτοιο τρόπο ως εάν ο Λένιν είχε παίξει δευτερεύοντα ρόλο ακόμη και στην Οκτωβριανή Σοσιαλιστική Επανάσταση. Σε πολλά φιλμ, σε πολλά λογοτεχνικά έργα η μορφή του Λένιν φωτίζεται εσφαλμένα υποβαθμισμένη κατά τρόπο απαράδεκτο.

Ο Στάλιν αρεσκόταν να βλέπει το φιλμ «Το αλησμόνητο 1919» στο οποίο εμφανίζεται ο ίδιος ανεβασμένος στα σκαλιά του θωρακισμένου τρένου και σχεδόν με το σπαθί του να κόβει τα κεφάλια των εχθρών. Ας βρει το κουράγιο ο σύντροφος Κλίμεντ Γιεφρέμοβιτς, ο αγαπητός μας φίλος Βοροσίλοφ⁵⁵ να γράψει την αλήθεια για τον Στάλιν αφού αυτός ξέρει πως πολέμησε ο Στάλιν. Θα είναι φυσικά δύσκολο για τον Βοροσίλοφ να καταπιαστεί μ' αυτό. Θα ήταν ωστόσο καλό να το κάνει. Θα το επιδοκιμάσουν αυτό όλοι. Και ο λαός και το κόμμα. Θα τον ευγνωμονούν και τα εγγόνια μας.

Στην περιγραφή των γεγονότων που συνδέονται με την Οκτωβριανή Επανάσταση και τον εμφύλιο πόλεμο το θέμα προσεγγίζεται σε πολλές περιπτώσεις ως εάν ο βασικός ρόλος ανήκε, δήθεν στον Στάλιν, ως εάν παντού και πάντοτε ο Στάλιν ψιθύριζε στον Λένιν τι και πώς πρέπει να κάνει. Είναι συκοφαντία εις βάρος του Λένιν.

Δε θα είμαι σίγουρα μακριά από την αλήθεια αν πω, πως το 99 τοις εκατό των ανθρώπων που βρίσκονται σήμερα εδώ πολύ λίγα πράγματα ήξεραν και είχαν ακούσει για τον Στάλιν πριν από το 1924, ενώ τον Λένιν τον ήξεραν σε όλη τη χώρα. Τον ήξερε όλο το Κόμμα, όλος ο λαός από τα παιδιά ως τους γεροντότερους.

Όλα αυτά πρέπει να αναθεωρηθούν ριζικά έτσι ώστε στην ιστορία, στη λογοτεχνία, στα έργα τέχνης να βρει τη σωστή του αντανάκλαση ο ρόλος του Λένιν, τα μεγάλα έργα του Κομμουνιστικού μας Κόμματος και του σοβιετικού λαού —λαού δημιουργού.

Σύντροφοι,

Η προσωπολατρία συνέβαλε στο να επικρατήσουν σε πλατιά κλίμακα στην κομματική οικοδόμηση και την οικονομική δραστηριότητα εσφαλμένες μέθοδοι, οδήγησε στη βάνανυση παραβίαση της εσωκομματικής και της σοβιετικής δημοκρατίας, στον στείρο διοικητισμό, σε ποικίλες παραμορφώσεις: κουκούλωμα των λαθών, ωραιοποίηση της πραγματικότητας. Εκτράφη-

κε ένα πλήθος από κόλακες, σπεσιαλίστες στις ζητωκραυγές, την ψευδοαισιοδοξία, το ριζισμό στάχτης στα μάτια.

Δεν επιτρέπεται να μη δούμε επίσης το γεγονός ότι συνεπεία των πολυάριθμων συλλήψεων κομματικών, σοβιετικών και οικονομικών στελεχών, πολλοί άνθρωποι άρχισαν να εργάζονται άτολμα, να δείχνουν υπερβολική διστακτικότητα, να φοβούνται κάθε τι το νέο, να τρέμουν και τον ίδιο τους τον ίσκιο, να φρενάρουν την πρωτοβουλία τους.

Ας πάρουμε τις αποφάσεις των κομματικών και σοβιετικών οργανώσεων. Άρχισαν να γεμίζουν με στερεότυπες φόρμουλες χωρίς να λαμβάνεται υπόψη η πραγματική κατάσταση. Τα πράγματα έφτασαν σε σημείο, ώστε τα κομματικά και άλλα στελέχη, ακόμη και στις πιο μικρές συνεδριάσεις με οποιοδήποτε θέμα εκφωνούσαν λόγους γραμμένους από πριν. Όλα αυτά δημιούργησαν τον κίνδυνο υπαλληλοκρατικής διεξαγωγής του κομματικού και σοβιετικού έργου, γραφειοκρατικοποίησης του μηχανισμού.

Η απόσπαση του Στάλιν από τη ζωή, το γεγονός ότι αγνοούσε την πραγματική κατάσταση που επικρατούσε στο εσωτερικό της χώρας φαίνεται πιο καθαρά στον τρόπο με τον οποίο διευθυνόταν η αγροτική οικονομία.

Όλοι όσοι ενδιαφέρονταν έστω και λίγο για την κατάσταση στη χώρα, έβλεπαν τη δύσκολη κατάσταση που υπήρχε στην αγροτική οικονομία. Ο Στάλιν δεν την έβλεπε. Μιλήσαμε γι' αυτό στον Στάλιν; Μάλιστα. Μιλήσαμε αλλά δεν μας υποστήριξε. Γιατί συνέβη αυτό; Γιατί ο Στάλιν δεν ταξίδευε πουθενά, δε συναντιόταν με τους εργάτες και τους κολχόζνικους, δεν είχε πραγματική αίσθηση για την κατάσταση στο εσωτερικό της χώρας.

Γνώριζε τη χώρα και την αγροτική οικονομία μόνο από τα φιλμ. Αλλά τα φιλμ ωραιοποιούσαν, καλογουάλιζαν την κατάσταση που υπήρχε στο χωριό. Πολλά φιλμ ζωγράφιζαν τη ζωή στα κολχόζ με τα τραπέζια να λυγίζουν κάτω από το βάρος των κούρκων και των χηνών. Προφανώς, ο Στάλιν πίστευε ότι αυτό συνέβαινε και στην πραγματικότητα.

Ο Βλαντίμιρ Ιλίτς Λένιν έβλεπε διαφορετικά τη ζωή. Βρισκόταν πάντα σε στενή επαφή με το λαό. Δεχόταν στο γραφείο του αντιπροσώπους από το χωριό, μιλούσε συχνά σε εργοστασιακές συνελεύσεις, ταξίδευε στο χωριό, κουβέντιαζε με τους αγρότες.

Ο Στάλιν ύψωσε τείχη ανάμεσα σ' αυτόν και το λαό. Δεν ταξίδευε πουθενά κι αυτό κράτησε επί δεκάδες χρόνια. Τελευταία φορά που ταξίδευε ήταν το 1928, όταν πήγε στη Σιβηρία για το θέμα της συγκέντρωσης του σταριού. Πώς μπορούσε λοιπόν να ξέρει την κατάσταση που υπήρχε στο χωριό;

Όταν κάποτε στη διάρκεια μια συνομιλίας είπαμε στον Στάλιν ότι η κατάσταση στην αγροτική οικονομία είναι πολύ δύσκολη, ότι ιδιαιτέρως κακή παρουσιάζεται η κατάσταση στην παραγωγή κρέατος και άλλων κτηνοτροφικών προϊόντων, συγκροτήθηκε μια επιτροπή στην οποία ανατέθηκε το καθήκον να επεξεργασθεί σχέδιο απόφασης για «μέτρα που αποσκοπούν στην ανάπτυξη της κτηνοτροφίας στα κολχόζ και στα σοβχόζ». Επεξεργαστήκαμε ένα τέτοιο σχέδιο.

Βεβαίως, οι προτάσεις που είχαμε διατυπώσει τότε δεν εκάλυπταν όλες τις δυνατότητες. Χαράχτηκαν ωστόσο δρόμοι ανάπτυξης της κτηνοτροφίας στα κολχόζ και τα σοβχόζ. Προτάθηκε τότε, επίσης, η αύξηση των τιμών συγκέντρωσης των κτηνοτροφικών προϊόντων ώστε να αυξηθεί το υλικό ενδιαφέρον των κολχόζνικων και των εργατών των σοβχόζ για την ανάπτυξη της κτηνοτροφίας. Το σχέδιο που είχαμε επεξεργασθεί δεν έγινε δεκτό και τον Φεβρουάριο του 1953 εγκαταλείφθηκε.

Κάτι περισσότερο: κατά τη συζήτηση επί του σχεδίου αυτού, ο Στάλιν πρότεινε να αυξηθεί ο φόρος που πληρώνουν τα κολχόζ και οι κολχόζνικοι κατά 40 δισεκατομμύρια ρούβλια. Γιατί, κατά τη γνώμη του, οι αγρότες ευημερούσαν και ο κολχόζνικος πουλώντας μια κότα μπορούσε να πληρώσει ολόκληρο τον κρατικό φόρο!

Σκεφτείτε μόνο τι εσήμαινε αυτό. Σαράντα δισεκατομμύρια ρούβλια ήταν ένα ποσό που οι αγρότες δεν εισέπρατταν για όλα μαζί τα προϊόντα που παρέδιδαν στο κράτος. Το 1952, παραδείγματος χάριν, τα κολχόζ και οι κολχόζνικοι εισέπραξαν για ολό-

κλήρη την παραγωγή που παραδόθηκε και πουλήθηκε στο κράτος, συνολικά, 26.280.000 ρούβλια.

Στηριζόταν η πρόταση του Στάλιν σε οποιαδήποτε δεδομένα; Ολοφάνερα, όχι. Σε τέτοιες περιπτώσεις, τα γεγονότα και οι αριθμοί τον άφηναν αδιάφορο. Αν ο Στάλιν έλεγε κάτι, τούτο εσήμαινε ότι έτσι είναι, αφού ο Στάλιν είναι «μεγαλοφυΐα» και μια μεγαλοφυΐα δεν έχει ανάγκη να μετράει. Αρκεί να ρίξει μια ματιά για να αποφασίσει τι πρέπει να γίνει. Και από τη στιγμή που είπε τη γνώμη του πρέπει όλοι να την επαναλαμβάνουν και να αποθαυμάζουν τη σοφία του.

Αλλά τι το σοφό υπήρχε στην πρόταση να αυξηθεί ο αγροτικός φόρος κατά 40 δισεκατομμύρια ρούβλια; Τίποτα. Απολύτως τίποτα. Γιατί η πρόταση αυτή δε βασιζόταν σε ρεαλιστική εκτίμηση της πραγματικότητας, αλλά στις φαντασιώσεις ενός ανθρώπου ξεκομμένου από τη ζωή.

Τώρα αρχίζουμε σιγά-σιγά να απεμπλεκόμαστε από τη δύσκολη κατάσταση που υπάρχει στην αγροτική οικονομία. Οι ομιλίες των αντιπροσώπων στο 20ό Συνέδριο του κόμματος μας χαροποιούν όλους. Χαιρόμαστε όταν πολλοί σύνεδροι βεβαιώνουν ότι υπάρχουν όλες οι προϋποθέσεις για να εκπληρωθούν τα καθήκοντα του βου πενταετούς σχεδίου στον τομέα της παραγωγής βασικών κτηνοτροφικών προϊόντων όχι σε πέντε, αλλά σε δύο-τρία χρόνια. Είμαστε πεπεισμένοι ότι τα καθήκοντα του νέου πενταετούς σχεδίου θα εκπληρωθούν με επιτυχία.

Σύντροφοι,

Όταν σήμερα καταγγέλλουμε με οξύτητα την προσωπολατρία που απλώθηκε σε μεγάλη κλίμακα επί Στάλιν και όταν μιλάμε για τα πολλά αρνητικά φαινόμενα που γεννήθηκαν απ' αυτή την ξένη προς το πνεύμα του μαρξισμού-λενινισμού λατρεία, ίσως σ' ορισμένους ανθρώπους να γεννηθεί το ερώτημα: Τι είναι αυτά που μας λέτε; Επιτέλους, ο Στάλιν στάθηκε επικεφαλής του κόμματός του και του κράτους επί 30 χρόνια και την περίοδο αυτή κατακτήθηκαν μεγάλες νίκες —μπορείτε να το αρνηθείτε; Φρονώ, ότι δεν μπορούν να θέσουν έτσι το ζήτημα, παρά μόνο άν-

θρώποι τυφλωμένοι και αθεράπευτα υπνωτισμένοι από την προσωπολατρία, άνθρωποι που δεν καταλαβαίνουν την ουσία της επανάστασης, του σοβιετικού κράτους, και δεν αντιλαμβάνονται σωστά λενινιστικά το ρόλο του κόμματος και του λαού στην εξέλιξη της σοβιετικής κοινωνίας.

Τη σοσιαλιστική επανάσταση την έκανε η εργατική τάξη σε συμμαχία με τη φτωχή αγροτιά, με την υποστήριξη της μεσαιάς αγροτιάς, την έκανε ο λαός υπό την ηγεσία του μπολσεβίκικου κόμματος. Η μεγάλη υπηρεσία του Λένιν συνίσταται στο ότι δημιούργησε το μαχητικό κόμμα της εργατικής τάξης, το εξόπλισε με την μαρξιστική κατανόηση των νόμων της κοινωνικής εξέλιξης, με την επιστήμη για τη νίκη του προλεταριάτου στην πάλη με τον καπιταλισμό, ατσάλωσε το κόμμα στη φωτιά των επαναστατικών αγώνων των λαϊκών μαζών. Στην πορεία αυτής της πάλης, το κόμμα υπερασπίστηκε με συνέπεια τα συμφέροντα του λαού, έγινε ο δοκιμασμένος ηγέτης του, έφερε τις εργαζόμενες μάζες στην εξουσία, στη δημιουργία του πρώτου στον κόσμο σοσιαλιστικού κράτους.

Θυμάστε καλά το σοφό λόγο του Λένιν ότι το σοβιετικό κράτος είναι δυνατό χάρη στη συνείδηση των μαζών, ότι την ιστορία τη δημιουργούν σήμερα τα εκατομμύρια και δεκάδες εκατομμύρια άνθρωποι. Τις ιστορικές μας νίκες τις οφείλουμε στην οργανωτική δουλειά του κόμματος, στις πολυάριθμες περιφερειακές οργανώσεις, στην μέχρις αυταπαρνήσεως εργασία του μεγάλου λαού μας. Οι νίκες αυτές είναι καρπός της τεράστιας στην έκτασή της δραστηριότητας του λαού και του κόμματος ως συνόλου. Δεν είναι καθόλου καρπός της διεύθυνσης ενός ανθρώπου, του Στάλιν, όπως επιχειρήθηκε να παρουσιασθούν τα πράγματα στην περίοδο της ακμής της προσωπολατρίας.

Αν προσεγγίσουμε την ουσία του θέματος μαρξιστικά-λενινιστικά, θα πρέπει με πλήρη σαφήνεια να πούμε ότι η πρακτική της διεύθυνσης που διαμορφώθηκε τα τελευταία χρόνια της ζωής του Στάλιν έγινε ισχυρή τροχοπέδη στο δρόμο της ανάπτυξης της σοβιετικής κοινωνίας.

Ο Στάλιν ανέβαλε επί ολόκληρους μήνες την εξέταση πολλών

σημαντικών και μη επιδεχομένων αναβολής προβλημάτων της ζωής του κόμματος και της χώρας.

Την περίοδο της ηγεσίας Στάλιν οι ειρηνικές μας σχέσεις με πολλές χώρες απειλούνταν συχνά γιατί οι μονοπρόσωπες αποφάσεις μπορούσαν να προκαλέσουν και μερικές φορές προκάλεσαν πράγματι, μείζονες περιπλοκές.

Στα τελευταία χρόνια, όταν αποδεσμευτήκαμε από την επιζήμια πρακτική της προσωπολατρίας και αναλάβαμε ορισμένες ενέργειες στη σφαίρα της εσωτερικής και εξωτερικής πολιτικής, όλοι βλέπουν το πώς, κυριολεκτικά μπροστά στα μάτια τους, αναπτύσσεται η δημιουργική πρωτοβουλία των πλατιών εργαζομένων μαζών και πόσο σωτήρια αρχίζουν όλα αυτά να επηρεάζουν τα αποτελέσματα της οικονομικής και πολιτιστικής μας οικοδόμησης!

Μπορεί μερικοί σύντροφοι να ρωτήσουν: Πού βρίσκονταν λοιπόν τα μέλη του Πολιτικού Γραφείου της Κεντρικής Επιτροπής; Γιατί δεν αντέδρασαν εγκαίρως στην προσωπολατρία και το κάνουν τώρα τελευταία;

Πρέπει, εν πρώτοις, να ληφθεί υπόψη το γεγονός ότι τα μέλη του Πολιτικού Γραφείου έβλεπαν τα ζητήματα αυτά κατά διαφορετικό τρόπο σε διάφορες χρονικές περιόδους. Αρχικά, πολλοί απ' αυτούς υποστήριζαν ενεργά τον Στάλιν, γιατί ο Στάλιν ήταν ένας από τους πιο γερούς μαρξιστές και η λογική του, η δύναμή και η θέλησή του, άσκησε μεγάλη επιρροή στα στελέχη, στη δράση του κόμματος.

Είναι γνωστό ότι ο Στάλιν ύστερα από το θάνατο του Λένιν, ιδιαίτερα τα πρώτα χρόνια, αγωνίστηκε ενεργά για τον λενινισμό εναντίον των εχθρών της λενινιστικής διδασκαλίας και εκείνων που διαστρέβλωσαν τη διδασκαλία αυτή. Παίρνοντας ως σημείο εκκίνησης την λενινιστική διδασκαλία, το κόμμα με την Κεντρική Επιτροπή επικεφαλής ανέπτυξε μεγάλης κλίμακας δράση για τη σοσιαλιστική εκβιομηχάνιση της χώρας, την κολεκτιβοποίηση της αγροτικής οικονομίας, την πραγματοποίηση της πολιτιστικής επανάστασης. Την περίοδο εκείνη ο Στάλιν απέκτησε δημοτικότητα, συμπάθεια και υποστήριξη. Το κόμμα

βρέθηκε υποχρεωμένο να παλαίψει εναντίον εκείνων που προσπάθησαν να απομακρύνουν τη χώρα από τον μοναδικά σωστό λενινιστικό δρόμο, χρειάστηκε να παλαίψει με τους τροτσκιστές, του ζηνοβιεφικούς και τους δεξιούς αστούς εθνικιστές. Αυτός ο αγώνας ήταν αναπότρεπτος. Αργότερα όμως ο Στάλιν καταχρώμενος όλο και περισσότερο την εξουσία άρχισε να χτυπάει εξαιρετικούς ηγετικούς παράγοντες του κόμματος και του κράτους, να ασκεί τρομοκρατικές μεθόδους εις βάρος εντίμων σοβιετικών ανθρώπων. Όπως το έχουμε ήδη επισημάνει με τέτοιο τρόπο συμπεριφέρθηκε ο Στάλιν απέναντι στους διακεκριμένους αγωνιστές του κόμματος και του κράτους, τον Κοσιόρ, τον Ρουτζουτάκ, τον Έιχε, τον Πόστισεφ και πολλούς άλλους.

Απόπειρες αντίδρασης στις αδικαιολόγητες υποψίες και κατηγορίες που έγιναν είχαν ως αποτέλεσμα να πέφτει και ο διαμαρτυρούμενος θύμα εξόντωσης. Είναι χαρακτηριστική από την άποψη αυτή η περίπτωση του σ. Πόστισεφ.

Σε μια συζήτηση ο Στάλιν εξέφρασε δυσανεξία για τον Πόστισεφ και του έθεσε το ερώτημα:

—Τι είσαστε τελικά;

Ο Πόστισεφ απάντησε σταθερά:

—Μπολσεβίκος, σύντροφε Στάλιν, μπολσεβίκος είμαι.

Ε, λοιπόν, αυτή η απάντηση χαρακτηρίστηκε αρχικά ως έλλειψη σεβασμού προς τον Στάλιν και αργότερα εγκληματική πράξη με αποτέλεσμα την εξόντωση του Πόστισεφ που κηρύχθηκε εντελώς αδικαιολόγητα «εχθρός του λαού».

Για την κατάσταση που είχε δημιουργηθεί τότε κουβεντιάζαμε καμιά φορά με τον Νικολάι Αλεξάντροβιτς Μπουλγκάνιν.⁵⁶ Μια φορά που πηγαίναμε οι δυο μας με αυτοκίνητο μου είπε:

—Συμβαίνει να σε καλεί ο Στάλιν σα φίλο. Αλλά την ώρα που κάθεσαι πλάι του δεν ξέρεις που θα σε πάνε από εκεί. Στο σπίτι σου ή στη φυλακή.

Είναι σαφές ότι οι συνθήκες που υπήρχαν έβαζαν σε εξαιρετικά δύσκολη κατάσταση καθένα από τα μέλη του Πολιτικού Γραφείου. Αν μάλιστα λάβουμε επιπλέον υπόψη το γεγονός ότι στα τελευταία χρόνια οι ολομέλειες της Κεντρικής Επιτροπής

πρακτικά δε συγκαλούνταν και οι συνεδριάσεις του Πολιτικού Γραφείου γίνονταν κατά ακανόνιστα διαστήματα, από περίπτωση σε περίπτωση, τότε θα καταλάβουμε πόσο δύσκολο ήταν για οποιοδήποτε από τα μέλη του Πολιτικού Γραφείου να στραφεί εναντίον αυτής ή εκείνης της άδικης ή εσφαλμένης ενέργειας, εναντίον των εξόφθαλμων σφαλμάτων και ανεπαρκειών στην πρακτική της καθοδήγησης.

Όπως έχουμε ήδη επισημάνει πολλές αποφάσεις παίρνονταν από ένα άτομο δια περιφοράς χωρίς συλλογική συζήτηση. Είναι γνωστή σε όλους η θλιβερή μοίρα του σ. Βοζνιεσένσκι μέλους του Πολιτικού Γραφείου που εξοντώθηκε από τον Στάλιν. Είναι χαρακτηριστικό ότι η απόφαση για την καθαίρεση του Βοζνιεσένσκι από το Πολιτικό Γραφείο δε συζητήθηκε ποτέ και πάρθηκε δια περιφοράς. Δια περιφοράς επίσης πάρθηκε η απόφαση για την απόλυση των συντρόφων Κουζνιετσόφ και Ροβτιόνοφ από τις θέσεις που κατείχαν.

Ο ρόλος του Πολιτικού Γραφείου υποβαθμίστηκε σημαντικά, η δραστηριότητά του αποδιοργανώθηκε με τη σύσταση στους κόλπους του Πολιτικού Γραφείου ποικίλων επιτροπών. Είναι οι λεγόμενες πεντάδες, εξάδες, επτάδες, εννιάδες. Να, π.χ., μια απόφαση του Πολιτικού Γραφείου της 3ης Οκτωβρίου 1946.

Πρόταση του Στάλιν

1. Να δοθεί εντολή στην επιτροπή Εξωτερικών του Πολιτικού Γραφείου (εξάδα) να ασχολείται στο μέλλον πέραν από τα θέματα της εξωτερικής πολιτικής και με τα θέματα επίσης της εσωτερικής οικοδόμησης και της εσωτερικής πολιτικής.
2. Να συμπληρωθεί η σύνθεση της εξάδας με τον πρόεδρο της Κρατικής Επιτροπής σχεδίου της ΕΣΣΔ σ. Βοζνιεσένσκι και στο εξής η εξάδα να ονομάζεται επτάδα.

Ο γραμματέας της ΚΕ
Ι. Στάλιν

Τι χαρτοπαικτική ορολογία! Είναι σαφές ότι η δημιουργία μέσα στο Πολιτικό Γραφείο των επιτροπών αυτού του είδους — πεντάδων, εξάδων, επτάδων και εννιάδων — υπονόμει την αρχή της συλλογικής διεύθυνσης. Το αποτέλεσμα ήταν να αποκλειστούν με τον τρόπο αυτό μέλη του Πολιτικού Γραφείου από τη λύση σπουδαιότατων κρατικών θεμάτων.

Υπό συνθήκες ανυπόφορες βρέθηκε ένα από τα πιο παλιά μέλη του Πολιτικού Γραφείου ο Κλίμεντ Γιεφρέμοβιτς Βοροσίλοφ. Επί σειρά ετών είχε πρακτικά αποκλειστεί από τη συμμετοχή στη δουλειά του Πολιτικού Γραφείου. Ο Στάλιν του είχε απαγορεύσει να συμμετέχει στις συνεδριάσεις του Πολιτικού Γραφείου και να του στέλνονται τα ντοκουμέντα. Κάθε φορά που συνεδρίαζε το Πολιτικό Γραφείο και ο σ. Βοροσίλοφ το μάθαινε, τηλεφωνούσε και ρωτούσε αν του επιτρέπεται να προσέλθει στη συνεδρίαση. Ο Στάλιν καμιά φορά του επέτρεπε, εκφράζοντας όμως πάντοτε δυσανεξία. Η απέραντη καχυποψία του είχε ωθηθεί ως τη φανταστική και αστεία υποψία ότι ο Βοροσίλοφ είναι πράκτορας των Άγγλων! Μάλιστα, πράκτορας των Άγγλων! Και εγκατέστησε στο σπίτι του ειδικό μηχανήμα για την παρακολούθηση των συνομιλιών του.

Με ατομική απόφαση ο Στάλιν απομάκρυνε επίσης από τη δουλειά του Πολιτικού Γραφείου ένα άλλο μέλος του, τον Αντρέι Αντρέγιεβιτς Αντρέγιεφ. Ήταν η πιο αχαλίνωτη αυθαιρεσία.

Ας πάρουμε τώρα την πρώτη ολομέλεια της Κεντρικής Επιτροπής μετά το 19ο Συνέδριο του κόμματος όπου μίλησε ο Στάλιν και έδωσε χαρακτηρισμούς για τον Βιάτσεσλαβ Μιχαήλοβιτς Μόλοτοφ και τον Αναστάς Ιβάνοβιτς Μικογιάν, διατυπώνοντας σε βάρος των δύο αυτών παλιών αγωνιστών του κόμματός μας εντελώς ασύστατες κατηγορίες. Δεν αποκλείεται, αν ο Στάλιν παρέμενε στο τιμόνι της εξουσίας για μερικούς ακόμη μήνες, οι σύντροφοι Μόλοτοφ και Μικογιάν να μη μιλούσαν σ' αυτό το συνέδριό μας.

Ο Στάλιν σχεδίαζε προφανώς να θέσει εκποδών τα παλιά μέλη του Πολιτικού Γραφείου. Επανειλημμένα είπε ότι τα μέλη του Πολιτικού Γραφείου πρέπει να αλλάζουν. Η πρότασή του μετά

το 19ο Συνέδριο να εκλεγεί 25μελές Προεδρείο της Κεντρικής Επιτροπής απέβλεπε στην απομάκρυνση των παλιών μελών του Πολιτικού Γραφείου και την προώθηση λιγότερο έμπειρων μελών που θα τον δοξολογούσαν με όλους τους δυνατούς τρόπους. Μπορεί μάλιστα να υποθέσει κανείς ότι η πρόταση αυτή είχε σχεδιασθεί για να εξουδετερωθούν εν συνεχεία τα παλιά μέλη του Πολιτικού Γραφείου και με τον τρόπο αυτό να εξαλειφθούν τα ίχνη αυτών των άθλιων πράξεων του Στάλιν στις οποίες αναφερόμαστε σήμερα.

Σύντροφοι,

Για να μην επαναληφθούν τα λάθη του παρελθόντος η Κεντρική Επιτροπή αναλαμβάνει αποφασιστική δράση κατά της προσωπολατρίας. Θεωρούμε ότι ο Στάλιν εξυμνήθηκε υπέρμετρα. Είναι αναμφισβήτητο ότι στο παρελθόν ο Στάλιν πρόσφερε πολλές υπηρεσίες στο κόμμα, την εργατική τάξη και το διεθνές εργατικό κίνημα.

Το θέμα περιπλέκεται από το γεγονός ότι όλα αυτά για τα οποία έγινε λόγος εδώ έγιναν κατά την περίοδο του Στάλιν, υπό την καθοδήγησή του και με τη συγκατάθεσή του, αλλά ο Στάλιν ήταν πεπεισμένος ότι τούτο είναι απαραίτητο για την προάσπιση των συμφερόντων των εργαζόμενων μαζών από τις μηχανορραφίες των εχθρών και τις επιθέσεις του ιμπεριαλιστικού στρατοπέδου. Όλα αυτά τα προσέγγιζε από θέσεις υπεράσπισης των συμφερόντων της εργατικής τάξης, των συμφερόντων του εργαζόμενου λαού, των συμφερόντων της νίκης του σοσιαλισμού και του κομμουνισμού. Δεν μπορούμε να πούμε ότι επρόκειτο για πράξεις απερίσκεπτου δεσπότη. Θεωρούσε ότι έτσι έπρεπε να ενεργήσει προς το συμφέρον του κόμματος, των εργαζόμενων μαζών, εν ονόματι της περιφρούρησης των κατακτήσεων της επανάστασης. Εδώ βρίσκεται η πραγματική τραγωδία!

Σύντροφοι,

Ο Λένιν υπογράμμιζε επανειλημμένα ότι η σεμνότητα είναι αζεχώριστο χαρακτηριστικό του πραγματικού μπολσεβίκου. Ο

ίδιος ο Λένιν ήταν η ζωντανή προσωποποίηση της μέγιστης σεμνότητας. Δεν μπορούμε να πούμε πως ακολουθήσαμε από όλες τις απόψεις το παράδειγμα του Λένιν. Αρκεί να αναφέρουμε έστω και μόνο το γεγονός ότι σε τόσες πόλεις, φάμπρικες, βιομηχανικά εργοστάσια, κολχόζ και σοβχόζ, σοβιετικά και πολιτιστικά ιδρύματα δόθηκαν δίκη —για να εκφραστώ έτσι— ατομικής ιδιοκτησίας ονόματα αυτών ή εκείνων των κρατικών και κομματικών παραγόντων που ανθούν ακόμη και χαίρουν άκρας υγείας. Στη διαδικασία της απόδοσης των ονομάτων τους σε διάφορες πόλεις, περιοχές, επιχειρήσεις, κολχόζ κλπ. πήραν μέρος πολλοί από μας. Πρέπει να το επανορθώσουμε.

Αλλά πρέπει να προχωρήσουμε σ' αυτό με περίσκεψη, χωρίς βιασύνη. Η Κεντρική Επιτροπή θα συζητήσει το θέμα αυτό και θα σκεφτεί πολύ ώστε να αποφευχθούν οποιαδήποτε λάθη και υπερβολές. Θυμάμαι πώς έγινε γνωστή στην Ουκρανία η σύλληψη του Κοσιόρ. Ο Ραδιοφωνικός Σταθμός του Κιέβου άρχισε συνήθως τις εκπομπές του με τη φράση: «Μιλάει ο Ραδιοφωνικός Σταθμός Κοσιόρ». Μια ωραία πρωία όμως οι εκπομπές άρχισαν χωρίς να αναφερθεί το όνομα του Κοσιόρ. Έτσι όλοι μυρίστηκαν πως κάτι συνέβαινε, πως ο Κοσιόρ είχε σίγουρα συλληφθεί.

Αν, λοιπόν, αρχίσουμε τώρα να κατεβάζουμε παντού τις ταμπέλες και να αλλάζουμε τις ονομασίες, οι άνθρωποι θ' αρχίσουν, ίσως, να σκέφτονται ότι κάτι θα πρέπει να συνέβη με τους συντρόφους εκείνους που τα ονόματά τους φέρουν οι δεδομένες επιχειρήσεις, τα κολχόζ ή οι πόλεις, ότι σίγουρα οι σύντροφοι αυτοί θα έχουν συλληφθεί.

Ποιο είναι καμιά φορά σε μας το μέτρο του κύρους και της σημασίας αυτού ή εκείνου του ηγέτη; Είναι το ότι το όνομά του έχει δοθεί σε τόσες πόλεις, τόσα βιομηχανικά εργοστάσια και φάμπρικες, τόσα κολχόζ και σοβχόζ. Δεν ήρθε τάχα η ώρα να τελειώνουμε με αυτή την ατομική ιδιοποίηση, να «εθνικοποιήσουμε» τις φάμπρικες και τα βιομηχανικά εργοστάσια, τα κολχόζ και τα σοβχόζ; Θα είναι πολύ ωφέλιμο για την υπόθεσή μας. Επιτέλους η προσωπολατρία βρίσκει την έκφρασή της και σε τέτοιου είδους γεγονότα.

Έχουμε χρέος να αντιμετωπίσουμε το θέμα της προσωπολατρίας με όλη την επιβαλλόμενη σοβαρότητα. Δεν μπορούμε να αφήσουμε να βγει το θέμα αυτό έξω από το κόμμα και πολύ περισσότερο να περάσει στις στήλες του Τύπου. Γι' αυτό και τούτη η εισήγηση γίνεται σε κλειστή συνέλευση του συνεδρίου. Πρέπει να γνωρίζουμε το μέτρο, να μη δίνουμε όπλα στον εχθρό, να μην αποκαλύπτουμε τις πληγές μας μπροστά του. Φρονώ ότι οι σύνεδροι κατανοούν και εκτιμούν σωστά τις ενέργειες αυτές.

Σύντροφοι πρέπει να θέσουμε αποφασιστικά και διαπαντός τέρμα στην προσωπολατρία. Να συναγάγουμε τα αναγκαία συμπεράσματα τόσο στην ιδεολογική θεωρητική όσο και στην πρακτική σφαίρα.

Για αυτό τον σκοπό πρέπει:

Πρώτον. Να καταδικάσουμε και να ξεριζώσουμε μπολσεβίκικα την προσωπολατρία, τόσο ξένη προς το πνεύμα του μαρξισμού-λενινισμού και ασυμβίβαστη με τις αρχές που διέπουν την κομματική καθοδήγηση και τους κανόνες της κομματικής ζωής. Να αντιπαλέψουμε αμείλικτα κάθε προσπάθεια αναβίωσής της με οποιαδήποτε μορφή.

Να αποκαταστήσουμε και να καταξιώσουμε σε όλη τη δραστηριότητά μας τις σημαντικότερες θέσεις του μαρξισμού-λενινισμού σχετικά με το λαό ως δημιουργό της ιστορίας, δημιουργό όλων των υλικών και πνευματικών αγαθών της ανθρωπότητας, σχετικά με τον αποφασιστικό ρόλο του μαρξιστικού κόμματος στον επαναστατικό αγώνα, το μετασχηματισμό της κοινωνίας, τη νίκη του κομμουνισμού.

Σε συνάρτηση με αυτό θα χρειαστεί να δουλέψουμε πολύ ώστε να προσεγγίσουμε από μαρξιστικές θέσεις και να διορθώσουμε τις πλατιά διαδεδομένες εσφαλμένες μεθόδους που συνδέονται με την προσωπολατρία στους τομείς της ιστορίας, της φιλοσοφίας, της οικονομίας και των άλλων επιστημών, καθώς επίσης και στον τομέα της φιλολογίας και της τέχνης.

Πρέπει ειδικότερα να επεξεργαστούμε στο συντομότερο δυνατό διάστημα ένα πολύ καλό, συντεταγμένο με επιστημονική αντικειμενικότητα μαρξιστικό εγχειρίδιο της ιστορίας του κόμμα-

τός μας, εγχειρίδια ιστορίας της σοβιετικής κοινωνίας, βιβλία σχετικά με την ιστορία του εμφυλίου πολέμου και του Μεγάλου Πατριωτικού Πολέμου.

Δεύτερο. Να συνεχίσουμε με συνέπεια και επιμονή τη δραστηριότητα που έχει αναπτύξει στα τελευταία χρόνια η Κεντρική Επιτροπή του κόμματος για την τήρηση σε όλες τις κομματικές οργανώσεις από πάνω ως κάτω των λενινιστικών αρχών και προπάντων της θεμελιώδους αρχής της συλλογικότητας στην καθοδήγηση, της τήρησης των κανόνων της κομματικής ζωής που διατυπώνονται στο καταστατικό του κόμματός μας, την ανάπτυξη της κριτικής και αυτοκριτικής.

Τρίτο. Να αποκαταστήσουμε πλήρως τις λενινιστικές αρχές του σοβιετικού σοσιαλιστικού δημοκρατισμού που διακηρύσσει το Σύνταγμα της Σοβιετικής Ένωσης, να πολεμήσουμε την αυθαιρεσία των ανθρώπων που καταχρώνται την εξουσία. Πρέπει να διορθώσουμε ως το τέλος το κακό που έχουν προκαλέσει οι πράξεις παραβίασης της επαναστατικής σοσιαλιστικής ευνομίας, που συσσωρεύτηκαν επί μακρό διάστημα λόγω των αρνητικών συνεπειών της προσωπολατρίας.

Σύντροφοι,

Το 20ό Συνέδριο του Κομμουνιστικού Κόμματος της Σοβιετικής Ένωσης διαδήλωσε με νέα δύναμη την ακατάλυτη ενότητα του κόμματός μας, τη συσπείρωση γύρω από την Κεντρική Επιτροπή, την αποφασιστική θέληση να πραγματώσει τα μεγάλα καθήκοντα της κομματικής οικοδόμησης. Και το γεγονός ότι σήμερα θέτουμε σε όλη τους την έκταση ουσιαστικά προβλήματα υπέρβασης της ξένης προς τον μαρξισμό-λενινισμό προσωπολατρίας και εξάλειψης των βαριών της συνεπειών μαρτυρεί τη μεγάλη ηθική και πολιτική δύναμη του κόμματός μας.

Είμαστε πέρα για πέρα πεπεισμένοι ότι το κόμμα μας εξοπλισμένο με τις ιστορικές αποφάσεις του 20ού Συνεδρίου θα οδηγήσει το σοβιετικό λαό από το δρόμο του λενινισμού σε νέες επιτυχίες, σε νέες νίκες.

Ζήτω η νικήτρια σημαία του κόμματός μας: ο λενινισμός.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. *Βίλχελμ Μπλως*: Γερμανός σοσιαλδημοκράτης, ιστορικός και δημοσιογράφος.

2. *Φερδινάνδος Λασσάλ*: Γερμανός σοσιαλιστής, ιδρυτής του νόμιμου Γερμανικού Σοσιαλδημοκρατικού Κόμματος (Λασσαλιστές). Ασχολήθηκε με τη φιλοσοφία και τη φιολογία. Φίλος και οπαδός του Μαρξ αρχικά, συμβιβάστηκε αργότερα με τον Μπίσμαρκ. Σκοτώθηκε σε μονομαχία. Μετά το θάνατό του, ο Μαρξ έγραψε ότι «ο τραγικός αυτός θάνατος του Λασσάλ έθεσε τέρμα στην πορεία της πλήρους εγκατάλειψης των νεανικών του ιδανικών».

3. *Ρωσικό Σοσιαλεπαναστατικό Κόμμα - Εσέροι*. Ιδρύθηκε το 1902 από Ρώσους αναρχικούς εμγκράντηδες στο εξωτερικό. Είχαν μετριοπαθές σοσιαλιστικό πρόγραμμα, για την υλοποίηση του οποίου ωστόσο χρησιμοποίησαν τρομοκρατικές μεθόδους. Στη διάρκεια της επανάστασης και στον εμφύλιο πόλεμο οι εσέροι συνεργάστηκαν με τους μπολσεβίκους. Αργότερα διαφώνησαν με τον Λένιν. Οργάνωσαν την απόπειρα εναντίον του, που είχε ως αποτέλεσμα να τραυματισθεί ο Λένιν και να μην αποκατασταθεί ποτέ πια η υγεία του πλήρως.

4. *Κρούτσκαγια, Ναντιέζντα Κονσταντίνεβνα*. Σύζυγος του Λένιν και σύντροφός του σε όλους τους επαναστατικούς του αγώνες. Είχε συγκρουσθεί με τον Στάλιν, πράγμα που ο Στάλιν δεν της συγχώρησε ποτέ. Το έργο της *Αναμνήσεις από τον Λένιν* ελεγχθηκε και διορθώθηκε από ειδική επιτροπή. Μετά τη δίκη των Ζηνόβιεφ και Κάμενεφ, το 1936, υπερ των οποίων τάχθηκε, τέθηκε υπό αστυνομική επιτήρηση.

5. *Α. Μπ. Κάμενεφ*. Επαναστάτης μπολσεβίκος, συνεργάτης του Λένιν. Πέρασε πολλά χρόνια στην εμγκράτσια. Στις παραμονές του Α' Παγκοσμίου Πολέμου ήταν επικεφαλής της μπολσεβίκικης Κοινοβουλευτικής Ομάδας στη Δούμα. Εξορίστηκε από το τσαρικό καθεστώς στη Σιβηρία, απ' όπου επέστρεψε μετά την επανάσταση του Φλεβάρη του 1917. Τάχθηκε, μαζί με τον Ζηνόβιεφ κατά της γραμμής του Λένιν για την κατάληψη της εξουσίας τον Οκτώβρη του 1917· μετά την επανάσταση, όμως, κατέλαβε ανώτατες θέσεις στην κομματική και κρατική ηγεσία. Μετά το θάνατο του Λένιν, υποστήριξε για ένα διάστημα τον Στάλιν στην πάλη του κατά του Τρότσκι· το 1925, όμως, πέρασε στην αντιπολίτευση. Διαγράφηκε από το κόμμα το 1927 σαν ηγετικός παράγων της αντιπολίτευσης, αλλά ένα χρόνο αργότερα επανήλθε. Ασχολήθηκε με θεωρητικά προβλήματα. Πιάστηκε με εντολή του Στάλιν, δικάστηκε και εκτελέστηκε το 1936.

6. *Γκ. Ι. Ζηνόβιεφ*. Μπολσεβίκος επαναστάτης, συνεργάτης του Λένιν. Από τη νεανική του ηλικία προσχώρησε στο σοσιαλδημοκρατικό κίνημα. Έζησε στην εμγκράτσια μαζί με τον Λένιν. Το 1907 έγινε μέλος της Κεντρικής Επιτροπής του μπολσεβίκικου κόμματος. Επέστρεψε στη Ρωσία μαζί με τον Λένιν, μετά τη Φεβρουαριανή Επανάσταση. Στις παραμονές της Οκτωβριανής Επανάστασης ήρθε σε σύγκρουση με τον Λένιν και πήρε μέρος μαζί με τον Κάμενεφ στο επεισόδιο της αποκάλυψης των σχεδίων για την ένοπλη εξέγερση. Μετά την επανάσταση, ωστόσο, κατέλαβε σημαντικές ηγετικές θέσεις. Ήταν ο πρώτος γραμματέας της Κομμουνιστικής Διεθνούς που συγκροτήθηκε το 1919. Μετά το θάνατο του Λένιν υποστήριξε επίσης τον Στάλιν στην πάλη του με τον Τρότσκι, αλλά το 1927, από κοινού με τον Κάμενεφ πέρασε στη λεγόμενη «αριστερή αντιπολίτευση». Διαγράφηκε από το κόμμα το 1927, για να επανέλθει αργότερα, χωρίς όμως και να του ανατεθούν υπεύθυνα πόστα. Ασχολήθηκε με θεωρητικά θέματα. Δικάστηκε και εκτελέστηκε το 1936.

7. *Το 17ο Συνέδριο του ΠΚΚ (μπ)* συνήλθε στις αρχές του 1934. Στο συνέδριο αναλύθηκαν οι επιτυχίες που είχαν σημειωθεί στην εκβιομηχάνιση στη διάρκεια του πρώτου 5ετούς πλάνου (στην περίοδο εκείνη η συνολική βιομηχανική παραγωγή διπλασιάστηκε). Οι ηγέτες των αντιπολιτευόμενων ομάδων, Ρίκωφ, Τόμσκι, Ζηνόβιεφ, Κάμενεφ και άλλοι, εδήλωσαν αυτοκριτικά στο συνέδριο ότι οι απόψεις τους ήταν λαθεμένες και πήραν μέρος στην εξύμνηση του ρόλου του Στάλιν. Λίγο αργότερα όμως, εξαπολύθηκε το κύμα των μαζικών διωγμών και η εξόντωση των παραγόντων της πρώην αντιπολίτευσης.

8. *Α. Ντ. Τρότσκι-Μπρονστάιν*. Επαναστάτης και θεωρητικός, συνεργάτης του Λένιν. Μπήκε στο επαναστατικό κίνημα σαν φοιτητής στη δεκαετία του 1890. Το 1898 συνελήφθη και στάλθηκε εξορία στη Σιβηρία. Δραπέτευσε όμως και πήγε στην Αγγλία, όπου και εμφανίστηκε για πρώτη φορά με το όνομα Τρότσκι. Το 1902 συνεργάστηκε στην εφημερίδα του Σοσιαλδημοκρατικού κόμματος *Ίσκρα* που εξέδωσε ο Λένιν. Το 1903, με τη διάσπαση του Σοσιαλδημοκρατικού κόμματος τάχθηκε με τους μενσεβίκους. Το 1905 πήρε μέρος στην επανάσταση στην Πετρούπολη. Το 1912 σχημάτισε μια συμμαχία αντι-μπολσεβίκικη (Μπλοκ Αυγούστου). Το 1914 τάχθηκε κατά του ιμπεριαλιστικού πολέμου. Το 1917, μετά την επανάσταση του Φλεβάρη, επανήλθε στη Ρωσία και προσχώρησε στο κόμμα των μπολσεβίκων. Πήρε μέρος στην Οκτωβριανή Επανάσταση όπου αναδείχθηκε σε «δεύτερη μετά τον Λένιν» ηγετική προσωπικότητα και στην πρώτη σοβιετική κυβέρνηση έγινε υπουργός Εξωτερικών. Ήταν ο επικεφαλής της σοβιετικής αντιπροσωπίας στις διαπραγματεύσεις με τους Γερμανούς στο Μπρεστ-Λιτόφσκ. Διαφώνησε με τη θέση του Λένιν για την υπογραφή της σχετικής συμφωνίας. Η διαφωνία του αυτή επέφερε από τη θεωρητική του θέση για τη «διαρκή επανάσταση», σύμφωνα με την οποία η ρωσική επανάσταση έπρεπε να διευρυνθεί και να πάρει γενικότερο ευρωπαϊκό χαρακτήρα. Ύστερα από την επίθεση των γερμανικών στρατευμάτων υπέγραψε τελικά τη συνθήκη. Στη συνέχεια αποχώρησε από τη θέση του υπουργού Εξω-

τερικών και ανέλαβε υπουργός Στρατιωτικών. Υπήρξε οργανωτής των ενόπλων δυνάμεων της νεαρής Σοβιετικής Ρωσίας. Μετά το θάνατο του Λένιν ήρθε σε σύγκρουση με τον Στάλιν και υπήρξε αρχηγός της αντιπολίτευσης κατά της ηγεσίας Στάλιν. Το 1925 καθαιρέθηκε από τις θέσεις που κατείχε στην ηγεσία του ΠΚΚ (μπ) και το 1927, στο 15ο Συνέδριο του κόμματος, διαγράφηκε από το κόμμα. Στη συνέχεια εξορίστηκε στη Σιβηρία και το 1929 απελάθηκε από τη Σοβιετική Ένωση. Έζησε στην Κωνσταντινούπολη, στη Γαλλία, στη Νορβηγία και τέλος στο Μεξικό. Σε όλο αυτό το διάστημα ανέπτυξε συνεχή δραστηριότητα κατά της ηγεσίας Στάλιν και δημιούργησε την 4η Διεθνή, γνωστή και σαν Τροτσκιστική Διεθνή. Η δολοφονία του τον Αύγουστο του 1940 υπήρξε έργο του Στάλιν.

9. *Ν. Ι. Μπουχάριν*. Επαναστάτης και θεωρητικός, συνεργάτης του Λένιν. Μέλος του μπολσεβίκικου κόμματος από το 1906, εξορίστηκε το 1910 στη Σιβηρία από όπου δραπέτευσε στο εξωτερικό. Επανήλθε στη Ρωσία το 1917 μετά την επανάσταση του Φλεβάρη. Μετά την Οκτωβριανή Επανάσταση υπήρξε διευθυντής της μπολσεβίκικης εφημερίδας *Πράβντα* και μέλος της ηγεσίας του ΠΚΚ (μπ). Σαν στενός συνεργάτης του Λένιν υπήρξε ο πρωταγωνιστής της «Νέας Οικονομικής Πολιτικής», της περίφημης ΝΕΠ, και απ' αυτή τη θέση, μετά το θάνατο του Λένιν, υποστήριξε τον Στάλιν στη σύγκρουσή του με την αριστερή αντιπολίτευση. Αργότερα, στην περίοδο που ο Στάλιν εγκατέλειπε την ΝΕΠ και επέβαλε τη γραμμή της εσπευσμένης εκβιομηχάνισης και της βίαιης κολεκτιβοποίησης, αντιτάχθηκε στον Στάλιν και μαζί με τους Τόμσκι, Ρίκωφ, Πιατακόφ, πέρασε στη λεγόμενη «δεξιά αντιπολίτευση». Το 1929 διαγράφηκε από το κόμμα. Το 1934 στο 17ο Συνέδριο έκανε αυτοκριτική, δηλώνοντας ότι είχε υποστηρίξει εσφαλμένη πολιτική και ότι η σωστή γραμμή ήταν αυτή που είχε υποδείξει ο Στάλιν. Παρά ταύτα μερικά χρόνια αργότερα συνελήφθη και στη γνωστή δίκη του 1938 καταδικάστηκε σε θάνατο και εκτελέστηκε. Ο Μπουχάριν αποκαταστάθηκε πρόσφατα και δικαστικά και κομματικά και του αποδόθηκε επίσης, μετά θάνατον, ο τίτλος του μέλους της Ακαδημίας Επιστημών της ΕΣΣΔ. Πρόσφατα άρχισε, επίσης, η έκδοση των θεωρητικών του έργων.

10. *«Νόβαγια Ζίζν»*. Καθημερινή μενσεβίκικη εφημερίδα που εξέδιδε ο Μάξιμ Γκόρκι.

11. *Ροτζιάνκο*. Ρώσος πολιτικός. Έπαιξε ρόλο στην επανάσταση του Φλεβάρη. Αργότερα τάχθηκε κατά των μπολσεβίκων και της Οκτωβριανής Επανάστασης.

12. *Α. Φ. Κερένσκι*. Ρώσος μενσεβίκος. Μετά την επανάσταση του Φλεβάρη έγινε υπουργός και αργότερα πρωθυπουργός στην Προσωρινή Κυβέρνηση. Πολέμησε τους μπολσεβίκους και την Οκτωβριανή Επανάσταση. Μετά τη νίκη της επανάστασης έφυγε στο εξωτερικό. Πέθανε στις ΗΠΑ.

13. *Α. Π. Μπέρια*. Στενός συνεργάτης του Στάλιν. Αρχηγός των μυστικών υπηρεσιών και των μηχανισμών καταστολής. Έγινε υπουργός Κρατικής Ασφα-

λείας το 1938. Το 1939 έγινε αναπληρωματικό μέλος του ΠΓ και λίγο αργότερα τακτικό μέλος. Στα τελευταία χρόνια της ζωής του Στάλιν έγινε ο πιο έμπιστος συνεργάτης του στην εξόντωση εκατομμυρίων ανθρώπων. Το 1953, μετά το θάνατο του Στάλιν, ύστερα από μια απόπειρα κατάληψης της εξουσίας πιάστηκε, δικάστηκε και εκτελέστηκε.

14. *Κομματικά Συνέδρια*. Στην περίοδο από το 1917 ως το 1925 συνέρχονταν κάθε χρόνο. Στη συνέχεια, κατά όλο και πιο αραιά διαστήματα. Το 15ο συνήλθε το 1927, το 16ο το 1930, το 17ο το 1934, το 18ο το 1939 και το 19ο το 1952. Κάτι ανάλογο συνέβη και με τα συνέδρια της Κομμουνιστικής Διεθνούς. Από το 1919 ως το 1922 γίνονταν κάθε χρόνο. Το 5ο συνήλθε το 1924, το 6ο το 1928, το 7ο (και τελευταίο) το 1935. Η ΚΔ διαλύθηκε, με απόφαση του Στάλιν το 1943.

15. *Νι Κα Βου Ντε*. Λαϊκό Επιτροπάτο Εσωτερικών Υποθέσεων. Ός το 1934 ονομαζόταν Γενική Πολιτική Υπηρεσία (Γκε Πε Ου), που ήταν η συνέχεια της Τσε Κα ('Εκτακτης Επιτροπής) που ιδρύθηκε το 1918 από τον Λένιν με επικεφαλής τον Τζερζίνσκι. Το 1952 μετονομάστηκε σε Υπουργείο Εσωτερικών Υποθέσεων.

16. *Σ. Μ. Κίρωφ*. Μέλος του μπολσεβίκικου κόμματος από το 1904, πήρε ενεργό μέρος στην Οκτωβριανή Επανάσταση. Από το 1922 μέλος της ΚΕ και από το 1930 μέλος του ΠΓ. Σαν γραμματέας της Κομματικής Οργάνωσης του Λένινγκραντ διακρίθηκε στην πάλη κατά της αριστερής αντιπολίτευσης και ειδικότερα κατά των ζηνοβιεφικών, που είχαν εκεί ισχυρή επιρροή, λόγω και της μακράς παρουσίας του Ζηνόβιεφ. Εν όψει του 17ου Συνεδρίου του κόμματος, στη δεκαετία του '30, ήταν διάχυτη η εντύπωση στους πολιτικούς κύκλους της ΕΣΣΔ ότι ο Κίρωφ ήταν πιθανός διάδοχος του Στάλιν. Δολοφονήθηκε το 1934.

17. *Ε. Ενουκίτζε*. Ένα από τα πρώτα μέλη του μπολσεβίκικου κόμματος, μέλος της ηγεσίας του. Το 1935 σαν γραμματέας του Προεδρείου της Εκτελεστικής Επιτροπής έπεσε στη δυσμένεια του Στάλιν. Δικάστηκε το 1937, καταδικάστηκε και εκτελέστηκε.

18. *Α. Α. Ζνάνωφ*. Μέλος του μπολσεβίκικου κόμματος από το 1915. Από το 1930 μέλος της ΚΕ. Ανέπτυξε έντονη δραστηριότητα στην πάλη κατά των ζηνοβιεφικών και των τροτσκιστών στα Λένινγκραντ. Από το 1939 μέλος του ΠΓ. Εκφραστής των σταλινικών θεωρητικών απόψεων ιδιαίτερα στα θέματα της κοουλτούρας. Κύριος εκφραστής της σταλινικής ερμηνείας του σοσιαλιστικού ρεαλισμού, που οδήγησε στην καταδίκη επιφανών σοβιετικών καλλιτεχνών με την κατηγορία του «φορμαλισμού».

19. *Α. Μ. Καγκάνοβιτς*. Ηγετικός παράγοντας του μπολσεβίκικου κόμματος. Μέλος της ΚΕ και του ΠΓ. Το 1957 πήρε μέρος στην πρώτη προσπάθεια για την ανατροπή του Χρουστσόφ. Έκτοτε διαγράφηκε από το ΠΓ και την ΚΕ και έζησε ως συνταξιούχος. Πέθανε τα τελευταία χρόνια.

20. *Β. Μ. Μόλοτωφ-Σκριάμπιν*. Ηγετική φυσιογνωμία του μπολσεβίκικου κόμματος. Μέλος της ΚΕ από το 1921 και του ΠΓ από το 1925. Στη περίοδο

1931-41 πρωθυπουργός της Σοβιετικής Ένωσης. Μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου υπουργός Εξωτερικών. Αντιτάχθηκε στην πολιτική του Χρουστσόφ και ήταν ο επικεφαλής της ομάδας που επιχείρησε την ανατροπή του το 1957. Εν συνεχεία καθαιρέθηκε από το ΠΓ και την ΚΕ και στάλθηκε πρεσβευτής σε διάφορες χώρες. Πέθανε σαν συνταξιούχος το 1986.

21. *Γιεζόφ*. Επικεφαλής της Νι Κα Βου Ντε στην περίοδο των μαζικών εκκαθαρίσεων και δικών του 1936-38. Στα τέλη του 1937 έγινε αναπληρωματικό μέλος του ΠΓ. Σύνομα όμως διώχθηκε, δικάστηκε και εκτελέστηκε.

22. *Γιαγκόντα*. Ανώτερο στέλεχος της Τσε Κα από την ίδρυσή της και στη συνέχεια αναπληρωτής πρόεδρος της Γκε Πε Ου. Το 1934 επικεφαλής της Νι Κα Βου Ντε. Το 1936 καθαιρέθηκε και αργότερα πιάστηκε. Δικάστηκε και καταδικάστηκε στη μεγάλη δίκη του Ζηνόβιεφ. Εκτελέστηκε.

23. *Π. Π. Πόστισεφ*. Γραμματέας του κόμματος στην Ουκρανία και αναπληρωματικό μέλος του ΠΓ του ΠΚΚ (μπ). Στο 17ο Συνέδριο του ΚΚ Ουκρανίας το 1937 κατηγορήθηκε ότι δημιούργησε ατμόσφαιρα δουλοπρέπειας στην Ουκρανία και ότι προσχώρησε στην αντιπολίτευση. Στις αρχές του 1938 καθαιρέθηκε και στη συνέχεια εξοντώθηκε.

24. *Ρ. Ι. Έϊχε*. Λεττόνος επαναστάτης. Μέλος του μπολσεβίκικου κόμματος από το 1905. Μετά την αυτομόνηση της Λεττονίας πέρασε στη Ρωσία όπου έγινε μέλος της ΚΕ του ΠΚΚ (μπ). Το 1929 έγινε αναπληρωματικό μέλος του ΠΓ. Διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο στην πάλη κατά της λεγόμενης δεξιάς αντιπολίτευσης στη Σιβηρία. Συνελήφθη το 1938 και εξοντώθηκε.

25. *Μ. Ρουχιμόβιτς*. Οργανωτής της Κόκκινης Φρουράς. Μέλος της σοβιετικής κυβέρνησης και πρόεδρος του Ανωτάτου Συμβουλίου Εθνικής Οικονομίας. Εξοντώθηκε το 1938.

26. *Μεζλάουκ*. Πρόεδρος της Κρατικής Επιτροπής Σχεδίου. Εξοντώθηκε στην περίοδο των σταλινικών εκκαθαρίσεων.

27. *Ι. Ε. Ρουτζουτάκ*. Μέλος της ΚΕ από το 1920, συνδικαλιστής ηγέτης, αναπληρωματικό μέλος του ΠΓ από το 1925 και τακτικό μέλος του ΠΓ από το 1927. Το 1934 εξελέγη πρόεδρος της Κεντρικής Επιτροπής Ελέγχου. Υπήρξε ένα από τα πρώτα θύματα των σταλινικών εκκαθαρίσεων. Εξοντώθηκε το 1938.

28. *Ν. Κομαρόφ*. Ανώτερο στέλεχος του κόμματος στο Λένινγκραντ, συνεργάτης του Κίρωφ. Μέλος της ΚΕ από το 1923. Εκτελέστηκε μαζί με άλλους συνεργάτες του Κίρωφ.

29. *Α. Ζακόφσκι*. Στέλεχος της Νι Κα Βου Ντε. Επικεφαλής της υπηρεσίας στη Μόσχα. Γνωστός για τη σκηνοθεσία πλαστών υποθέσεων και δικών. Συνελήφθη μετά την καθαίρεση του Γιεζόφ. Η παραπέρα τύχη του δεν έγινε γνωστή.

30. *Ρόζενμπλουμ, Τσουντόφ, Ουγκαρόφ, Σμοροντίν, Πόζερν, Σαπόσνικοβα (σύζυγος του Τσουντόφ)*: Ανώτερα στελέχη του κόμματος στο Λένινγκραντ, συνεργάτες του Κίρωφ. Εξοντώθηκαν από τον Στάλιν.

31. *Σ. Β. Κοσιόρ*. Ηγετική φυσιογνωμία του ΠΚΚ (μπ) πριν και κατά τη διάρ-

κεια της Οκτωβριανής Επανάστασης. Καθοδηγητής του κόμματος στην Ουκρανία, μέλος του ΠΓ από το 1930. Έκανε τις εκκαθαρίσεις στην Ουκρανία ως το 1938, οπότε συνελήφθη και εξοντώθηκε και ο ίδιος. Λέγεται ότι πέθανε στη διάρκεια φρικτών βασανιστηρίων ή ότι εκτελέστηκε χωρίς δίκη. Μετά την εκτέλεσή του εξοντώθηκαν και οι δύο του αδελφοί.

32. *Β. Ι. Τσουμπάρ*. Ηγετικός παράγων στην Ουκρανία. Πρόεδρος του Συμβουλίου των Λαϊκών Επιτροπών Ουκρανίας. Αντιτάχθηκε στην αύξηση των υποχρεωτικών παραδόσεων σταριού από τους αγρότες στο κράτος. Εξοντώθηκε το 1938.

33. *Α. Β. Κόσαριεφ*. Από το 1929 γραμματέας της Κομσομόλ. Από το 1934 μέλος του ΠΓ. Αργότερα υπέπεσε σε δυσμένεια και στάλθηκε σε στρατόπεδο συγκέντρωσης όπου έμεινε επί πολλά χρόνια. Απολύθηκε μετά το θάνατο του Στάλιν και στο 20ό Συνέδριο του ΚΚΣΕ αποκαταστάθηκε.

34. *Γκ. Μ. Μαλενκόφ*. Στενός συνεργάτης του Στάλιν, μέλος του ΠΓ από το 1946. Αμέσως μετά το θάνατο του Στάλιν διετέλεσε για ένα μικρό διάστημα πρωθυπουργός. Μέλος της ομάδας που οργάνωσε την προσπάθεια ανατροπής του Χρουστσόφ, μετά την οποία καθαιρέθηκε από το ΠΓ και την ΚΕ. Εργάστηκε στη συνέχεια σαν διευθυντικό οικονομικό στέλεχος, σε σοβιετικούς οικονομικούς οργανισμούς. Πέθανε το 1988.

35. *Κ. Κ. Ροκοσόφσκι*. Πολωνικής καταγωγής σοβιετικός επαναστάτης, ένας από τους ηγέτες των σοβιετικών ενόπλων δυνάμεων. Στην περίοδο πριν από τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο πέρασε μερικά χρόνια στη φυλακή. Στη διάρκεια του πολέμου υπήρξε ένας από τους πρωταγωνιστές της νίκης. Έγινε στρατάρχης. Στην περίοδο 1946-56 έγινε υπουργός Άμυνας και αντιπρόεδρος της κυβέρνησης στην Πολωνία. Μετά τα πολωνικά γεγονότα του '56 παραιτήθηκε και γύρισε στη Σοβιετική Ένωση όπου έγινε υφυπουργός Άμυνας.

36. *Γκορμπάτοφ, Μερετσκόφ, Μπαγκραμιάν*. Στρατάρχες του σοβιετικού στρατού.

37. *Α. Μ. Βασιλέφσκι*. Ηγετική στρατιωτική φυσιογνωμία. Από το 1942 υπήρξε αρχηγός του Γενικού Επιτελείου και άμεσος συνεργάτης του Στάλιν στη διεξαγωγή του πολέμου. Στην περίοδο 1949-55 ήταν υπουργός Άμυνας της ΕΣΣΔ. Το 1957 πέρασε στη σύνταξη.

38. *Α. Ι. Μικογιάν*. Ηγετική φυσιογνωμία της ΕΣΣΔ. Μέλος της ΚΕ από το 1932 και του ΠΓ από το 1935. Μέλος της σοβιετικής κυβέρνησης επί πολλά χρόνια. Στην περίοδο του 20ού Συνεδρίου και μετά στάθηκε στο πλευρό του Χρουστσόφ, αν και μερικά χρόνια αργότερα, το 1964, όταν έγινε η νέα, και επιτυχής αυτή τη φορά, κίνηση για την ανατροπή του Χρουστσόφ δεν τον υποστήριξε. Στα τελευταία χρόνια της ζωής του έζησε ως συνταξιούχος, λόγω ασθενείας, παραμένοντας όμως μέλος της ΚΕ.

39. *Γκ. Κ. Ζούκωφ*. Στρατάρχης, αρχηγός του Γενικού Επιτελείου και αναπληρωτής υπουργός Άμυνας το 1941. Ήταν ο επικεφαλής των στρατευμάτων που μπήκαν στο Βερολίνο το Μάιο του 1945 και υπέγραψε εκ μέρους της ΕΣΣΔ

την πράξη συνθηκολόγησης της Γερμανίας. Μετά τον πόλεμο έγινε υπουργός Άμυνας. Στο 20ό Συνέδριο του ΚΚΣΕ εξελέγη αναπληρωματικό μέλος του ΠΓ και αμέσως σχεδόν μετά, τακτικό μέλος του ΠΓ. Έπαιξε ενεργό ρόλο στην αντιμετώπιση της απόπειρας του Μπέρια την άνοιξη του 1956 και υποστήριξε τον Χρουστσόφ στην αντιμετώπιση της απόπειρας ανατροπής του από την Ομάδα Μόλοτωφ-Μαλενκόφ-Καγκάνοβιτς το 1957. Μερικούς μήνες αργότερα ωστόσο αντικαταστάθηκε από τη θέση του στο υπουργείο Άμυνας και απομακρύνθηκε από το ΠΓ. Παρέμεινε πάντοτε μια από τις θρυλικές στρατιωτικές μορφές της ΕΣΣΔ.

40. *Κουζμά Κριουτσκόφ*. Κοζάκος του Ντον. Γύρω του έχει πλεχθεί ο θρύλος ότι στον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο έκανε απίστευτους άθλους. Μεταξύ άλλων και το ότι «με ένα χτύπημα του κονταριού του σκότωσε επτά εχθρούς». Το τσαρικό καθεστώς τον είχε ανακηρύξει «εθνικό ήρωα».

41. *Α. Ν. Ποσκριέμπιτσεφ*. Ιδιαίτερος γραμματέας του Στάλιν και υπεύθυνος για τον έλεγχο των συνεργατών του Στάλιν. Μέλος της ΚΕ από το 1939. Μετά το θάνατο του Στάλιν δεν έγινε πια καμιά αναφορά του ονόματός του.

42. *Ν. Α. Βοζνιεσένσκι*. Κομματικός και κρατικός παράγων. Οικονομολόγος. Από το 1938 πρόεδρος της Επιτροπής Σχεδίου της ΕΣΣΔ. Θεωρητικός, συγγραφέας σημαντικών έργων για τη σοβιετική οικονομία. Μέλος του ΠΓ από το 1947 και αντιπρόεδρος της κυβέρνησης. Εξοντώθηκε από τον Στάλιν το 1950. Αποκαταστάθηκε στο 20ό Συνέδριο.

43. *Α. Α. Κουζνιετσόφ*. Μέλος της ΚΕ από το 1939, γραμματέας της ΚΕ μετά τον πόλεμο. Εξοντώθηκε μαζί με τον Βοζνιεσένσκι.

44. *Ροντιόνωφ, Ποπκόφ*. Ανώτερα κομματικά στελέχη της οργάνωσης του Λένινγκραντ.

45. *Β. Σ. Αμπακούωφ*. Υπουργός Ασφαλείας στην περίοδο 1947-51. Εξοντώθηκε από τον Στάλιν το 1951.

46. *Μιγκρέλια*. Περιοχή της Γεωργίας με τουρκικό και γεωργιανό πληθυσμό. Η αρχαία Κολχίδα. Υπήρξε κέντρο εθνικιστικής κίνησης που εξουδετερώθηκε βίαια.

47. *Η λεγόμενη «δεύτερη υπόθεση γιατρών-δολιοφθορέων»*. Η πρώτη ήταν το 1938 όταν δύο γιατροί του Λένινγκραντ, ο Λέβιν και ο Πλέτνιεφ, κατηγορήθηκαν ότι εφαρμόζοντας κακή θεραπευτική αγωγή προκάλεσαν σκόπιμα το θάνατο του Μάξιμ Γκόρκι, του Μενίνσκι και του Κουϊμπίσεφ και ότι αποπειράθηκαν επίσης να δολοφονήσουν τον Γιεζώφ και άλλους σοβιετικούς παράγοντες. Ο Λέβιν καταδικάστηκε σε θάνατο και ο Πλέτνιεφ σε 20 χρόνια φυλακή. Μετά το θάνατο του Στάλιν αποκαταστάθηκαν. Στη δεύτερη υπόθεση, κατηγορήθηκε μια ομάδα κορυφαίων σοβιετικών γιατρών με επικεφαλής τον ακαδημαϊκό Βινογκράντωφ ότι προκάλεσαν σκόπιμα το θάνατο του Ζντάνωφ και ότι αποπειράθηκαν να δολοφονήσουν και άλλους σοβιετικούς ηγέτες. Δύο από τους συλληφθέντες γιατρούς πέθαναν στη διάρκεια των βασανιστηρίων. Οι υπόλοιποι αποκαταστάθηκαν μετά το θάνατο του Στάλιν.

48. *Γκ. Ν. Καμίνσκι*. Μέλος της ΚΕ και υπουργός Υγείας. Εκτελέστηκε μαζί με τον Γιαγκόντα το 1938.

49. *Μουσσαβάτ*. Μυστική επαναστατική οργάνωση στον Καύκασο. Στην προεπαναστατική περίοδο αγωνιζόταν για τα δικαιώματα του μουσουλμάνικου πληθυσμού. Μετά την επανάσταση συνεργάστηκε για ένα διάστημα με τους μπολσεβίκους. Μετά την επικράτηση του Στάλιν το Μουσσαβάτ κηρύχθηκε υπεύθυνο για τις εθνικιστικές κινήσεις του τουρκικού πληθυσμού στον Καύκασο.

50. *Α. Ι. Καρτβελισβίλι*. Παλιός μπολσεβίκος, αναπληρωματικό μέλος της ΚΕ από το 1930 και γραμματέας του κόμματος στον Καύκασο.

51. *Γκ. Σ. Ορτζονικίτζε-Σέργκα*. Παλιό μέλος της ηγεσίας του μπολσεβίκικου κόμματος. Από το 1929 διηύθυνε την οικοδόμηση της βαριάς βιομηχανίας σύμφωνα με το πρόγραμμα του Στάλιν. Αντιτάχθηκε στην τρομοκρατία του Στάλιν και σε συνεδρίαση του ΠΓ διαφώνησε για την υπόθεση Ριούτιν. Αυτοκτόνησε το 1936.

52. *Κιεντρόφ*. Γιατρός, στέλεχος της Τσε Κα. Διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο στον αγώνα κατά της αντεπανάστασης στη σοβιετική Άπω Ανατολή. Για μια περίοδο υπήρξε δημόσιος κατήγορος.

53. *Ι. Μ. Γκόλουμπιτσεφ*. Μέλος του Ανωτάτου Δικαστηρίου.

54. *Τα Βραβεία Στάλιν* καθιερώθηκαν στα τέλη του 1939, με την ευκαιρία των 60χρονων του Στάλιν. Δίνονταν σε διακεκριμένους επιστήμονες και καλλιτέχνες. Τα βραβεία αυτά δεν πρέπει να συγχέονται με το βραβείο Στάλιν για την Ειρήνη που καθιερώθηκε το 1949 με την ευκαιρία των 70χρονων του Στάλιν. Μετά το 20ό Συνέδριο του ΚΚΣΕ καταργήθηκε και αντικαταστάθηκε με το βραβείο Λένιν για την Ειρήνη.

55. *Κ. Γ. Βοροσίλοφ*. Ένας από τους κορυφαίους του μπολσεβίκικου κόμματος. Ηγετική φυσιογνωμία του Κόκκινου Στρατού στην περίοδο του εμφυλίου πολέμου καθώς και στη διάρκεια του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου. Στην περίοδο 1946-53 ήταν αντιπρόεδρος της κυβέρνησης και από το 1953 ως το 1960 πρόεδρος του Προεδρείου του Ανωτάτου Σοβιέτ της ΕΣΣΔ. Μέλος του ΠΓ από το 1925. Πήρε μέρος στην κίνηση για την ανατροπή του Χρουστσόφ το 1957. Το 1961, στο 22ο Συνέδριο του ΚΚΣΕ δεν επανεξελέγη στο ΠΓ.

56. *Ν. Α. Μπουλγκάνιν*. Ανώτατος σοβιετικός και κρατικός παράγων, μέλος του κόμματος από το 1917. Κατέλαβε διάφορες ανώτατες θέσεις στο κόμμα και το κράτος. Από το 1948 μέλος του ΠΓ. Μετά το θάνατο του Στάλιν και τη σύντομη πρωθυπουργία του Μαλενκόφ, έγινε πρωθυπουργός. Το 1957 πήρε επίσης μέρος στην κίνηση κατά του Χρουστσόφ. Το 1958 αντικαταστάθηκε από τη θέση του πρωθυπουργού και καθαιρέθηκε από το ΠΓ.